

LÄÄKINNÄLLISEN KUNTOUTUKSEN

**APUVÄLINEPALVELUIDEN
SAATAVUUSPERUSTEET**

Keski-Suomen sairaanhoitopiiri

Ulla Kolomainen (toim.)

Versio 2.9

päivitetty 19.10.2017

ESIPUHE

Keski-Suomen sairaanhoitopiirin alueellinen **Apuvälinepalveluopas** ja **Apuvälinepalveluiden saatavuusperusteet -opas** ovat valmistuneet. Ne muodostavat yhdessä kattavan kokonaisuuden Keski-Suomen apuvälinepalveluiden järjestämisestä ja sovitusta työnjaosta. Apuvälinepalveluoppaassa on kuvattu ja apuvälinepalveluiden säädökset, apuvälinepalveluita järjestävät hallinnon alat, apuvälinepalveluiden järjestäminen terveyskeskuksissa ja erikoissairaanhoidossa sekä terveydenhuollon välisen työnjaon. Apuvälineiden saatavuusperusteet -oppaaseen on kirjattu apuvälinekohtaiset myöntämisperusteet. oppaat ovat toisiaan täydentäviä ja molempiin oppaisiin perehtyminen on suositeltavaa.

Apuvälineiden saatavuusperusteista sovittaessa on lähteinä käytetty mm. Pohjois-Karjalan sairaanhoito- ja sosiaalipalvelujen kuntayhtymän ja Varsinais-Suomen sairaanhoitopiirin vastaavia oppaita. Valmistelussa on käyty laajaa, valtakunnallista apuvälinepalveluiden myöntämiseen liittyvää keskustelua sairaanhoitopiirien apuvälinealan asiantuntijoiden kesken ja kommentteja on saatu Keski-Suomen sairaanhoitopiirin alueen perusterveydenhuollon ja erikoissairaanhoidon ammattilaisilta. Saatavuusperusteet ovat olleet kommentoivana apuvälineiden saatavuusperusteita valmistelevassa työryhmässä, johon kuuluivat Päivi Hiironen (Saarikka), Kirsti Laksila (Jyväskylä), Tarja Lehtinen (Viitasaari) sekä Paula Jylhä-Åkman (Joutsa).

Oppaat on hyväksytty alueellisiksi toimintaohjeiksi Keski-Suomen sairaanhoitopiirin hallituksessa 15. joulukuuta 2010.

Toivomme, että oppaat palvelevat ja selkeyttävät eri osapuolten välistä työnjakoa ja apuvälinepalveluita käyttävät keski-suomalaiset saavat ammattitaitoisen apuvälinepalvelun ja apuvälineet oikea-aikaisesti ja joustavasti.

Jyväskylässä 15.12.2010

Satu Auvinen
Kuntoutusylilääkäri

Ulla Kolomainen
Projektipäällikkö

JOHDANTO

Apuvälinepalvelut tulee järjestää joustavasti ja saumattomasti niin, että apuvälinepalveluita tarvitsevat henkilöt saavat palvelut tasapuolisesti asuinkunnasta riippumatta. Apuvälinepalvelun lähtökohdaksi on apuvälineen tarvitsijan ja ammattihenkilön yhdessä toteama tarve. Tarpeen arviointi perustuu asiakkaan kokonaistilanteeseen. (Apuvälineiden laatusuositus 2003).

Apuvälinepalvelut ovat osa hoidon- ja kuntoutuksen kokonaisuutta ja tulee näin ollen perustua kirjattuun hoito- ja kuntoutussuunnitelmaan. Lääkinnällisen kuntoutuksen apuvälineiden tarkoituksena on korjata lääkinällisin perustein todetun sairauden tai vamman aiheuttama toiminnanvajavuutta niin, että vajaakuntoinen henkilö selviytyy päivittäisistä toimistaan.

Apuvälinepalvelutoiminnan tulee olla asiakaslähtöistä, tehokasta ja perustua hyviin käytäntöihin, oikea-aikaista, suunnitelmallista ja ammattitaitoista. Sosiaali- ja terveydenhuollon eri toimintayksiköt ja yksittäiset ammattihenkilöt noudattavat sairaanhoitopiireittäin sovittua vastuun- ja työnjakoa sekä yhteisiä menettelytapoja. Tarvittaessa ammattihenkilöt selvittävät apuvälineen tarvitsijan palvelut ja niistä aiheutuvat kustannukset yhteistyössä muiden toimijoiden kanssa. Erityisen kiireellisissä tilanteissa apuväline tai sen osa luovutetaan apuvälineen käyttäjälle välittömästi tai se korvataan toisella vastaavanlaisella. Tarvittaessa apuvälineen tarvitsija ohjataan muiden apuvälinettä korvaavien palveluiden pariin. (Apuvälineiden laatusuositus 2003).

Apuvälinepalveluita järjestettäessä tarvitaan tiivistä perusterveydenhuollon ja erikoissairanhoidon yhteistyötä ja yhdessä sovittuja toimintakäytäntöjä. Tähän oppaaseen kirjatut apuvälinepalveluiden saatavuusperusteet ovat käytössä Keski-Suomen sairaanhoitopiirin kaikissa terveydenhuollon yksiköissä.

SISÄLLYSLUETTELO

ESIPUHE	2
JOHDANTO.....	3
YLEISTÄ OPPAAN KÄYTTÖSTÄ	15
1.1 APUVÄLINEIDEN SAATAVUUSPERUSTEET YLEISTÄ	15
1.2 APUVÄLINEPALVELUIDEN KIRJAAMINEN	15
1.3 APUVÄLINELUOKITUS.....	15
APUVÄLINEHANKINTOJEN PERIAATTEET.....	16
04 APUVÄLINEET HENKILÖKOHTAISEEN LÄÄKETIETEELLISEEN HOITON.....	17
04 03 HENGITYSHOITOVÄLINEET	17
04 03 06 Lääkesumuttimet.....	17
04 03 21 Imulaitteet.....	18
04 03 27 Hengityslihasten harjoitusvälineet.....	20
04 03 30 Hengitystä mittaavat laitteet.....	20
04 06 VERENKIERTOHÄIRIÖIDEN HOITOVÄLINEET.....	20
04 06 06 Tukisukat ja tukihihat käsivarsille ja jaloille ja muille kehon osille	20
04 06 89 Muut painevaatteet	24
04 09 VALOHOITOVÄLINEET.....	25
04 19 LÄÄKEANNOSTELUN VÄLINEET	25
04 27 STIMULAATTORIT	26
04 27 06 Stimulaattorit kivunlievitykseen.....	26
04 27 09 Lihasstimulaattorit	27
04 30 LÄMPÖ- TAI KYLMÄHOITOVÄLINEET	27
04 30 03 Lämpöhoitovälineet.....	28
04 33 PAINEHAAVOJEN EHKÄISYVÄLINEET	28
04 33 03 Istuintyyntyt ja – alustat painehaavojen ehkäisyyn	28
04 33 06 Patjat ja patjanpäälliset painehaavojen ehkäisyyn.....	28
PINTAPAIINEEN MITTAUSPALVELU.....	31
04 45 SELKÄRANGAN VENYTYSLAITTEET.....	32
04 45 01 Kaularangan vetolaite.....	32
04 45 02 Lannerangan vetolaite	32
04 48 LIIKKEEN, VOIMAN JA TASAPAINON HARJOITUSVÄLINEET	32

04 48 03	Kuntopyörät ja ergometrit.....	32
04 48 08	Seisontakehikot ja tuet seisomiseen.....	34
04 48 21	Kippilaudat	34
04 48 12	Sormien ja käden harjoitusvälineet	35
04 48 15	Yläraajan, vartalon ja alaraajan harjoitusvälineet.....	36
04 48 15 03	Voimistelumatot	36
04 48 15 04	Terapiarullat ja – pallot	36
04 48 15 05	Tasapainolaudat ja -tyynyt.....	36
04 48 15 09	Soutulaitteet	36
04 48 18	Painomansetit	36
04 48 27	Asentohoitovälineet.....	36

05 VÄLINEET TAITOJEN HARJOITTAMISEKSI.....37

05 09 PIDÄTYSKYVYN HARJOITUSVÄLINEET 37

05 09 03	Inkontinenssihälyttimet	37
----------	-------------------------------	----

06 ORTOOSIT JA PROTEESIT 39

06 03 VARTALON JA SELKÄRANGAN ORTOOSIT 39

06 03 03	Ristisuoliluunivelen ortoosit.....	39
06 03 06	Lannerangan ja ristiselän ortoosit	39
06 03 09	Rinta-lannerangan, ristiselän ortoosit	39
06 03 12	Kaularankaortoosit.....	39
06 03 15	Kaula- ja rintarankaortoosit	39
06 03 06	Lannerangan ja ristiselän ortoosit	40
06 03 09	Rinta-lannerangan, ristiselän ortoosit (korsetit)	41

06 04 VATSAN ORTOOSIT 41

06 04 06	Tyrätuet	41
----------	----------------	----

06 06 YLÄRAAJAN ORTOOSIT 42

06 06 03	Sormiortoosit	42
06 06 12	Ranne- ja kämmenortoosit.....	42
06 06 15	Kyynärnivelen ortoosit.....	42
06 06 21	Olkaniivelen ortoosit	42

06 12 ALARAAJAN ORTOOSIT 43

06 12 03	Jalkateräortoosit.....	45
06 12 06	Nilkka-jalkateräortoosit	47
06 12 09	Polviortoosit.....	48
06 12 12	Polvi-, nilkka-, ja jalkaortoosi	49
06 12 15	Lonkkaortoosit	49
06 12 18	Lantioalaraajaortoosit.....	50

06 18 YLÄRAAJAPROTEESIT 50

06 18 00	Yläraajaproteesit	50
----------	-------------------------	----

06 24 ALARAAJAPROTEESIT 50

06 24 03	Jalkaterän osaproteesit.....	50
06 24 09	Sääriproteesit.....	50
06 24 15	Reisiproteesit	50
06 24 21	Hemipelvektomiaproteesit.....	51
06 24 41	Sääri- ja reisiproteesien tuppiosat.....	51

06 30	PROTEESIT, EI RAAJAPROTEESEJA.....	51
06 30 03	Peruukit.....	52
06 30 09	Silmäripset ja kulmakarvat	53
06 30 18	Rintaproteesit.....	54
06 30 21	Silmäproteesit	55
06 33	ORTOPEDISET JALKINEET	55
06 33 03	Ortopediset jalkineet, valmiina saatavat	56
06 33 06	Ortopediset jalkineet, yksilöllisesti valmistetut.....	57
06 33 09	Jalkineet, muunnellut	57
09	HENKILÖKOHTAISEN HYGIENIAN JA SUOJAN VÄLINEET.....	59
09 03	VAATTEET JA KENGÄT	59
09 03 33	Uima-asut.....	59
09 03 42	Jalkineet	60
09 03 45	Liukuesteet jalkineisiin	60
09 06	SUOJAVÄLINEET	60
09 06 03	Pään suojat.....	60
09 06 15	Suojakäsineet	61
09 06 18	Sääri- ja polvisuojat.....	61
09 06 24	Vartalosuojat	62
09 09 03	Sukan- ja sukkahousujenvetolaitteet.....	62
09 09 06	Kenkäalusikat ja saapasrennit.....	62
09 09 12	Pukeutumis- ja riisuutumiskoukut ja - kepit.....	62
09 09 15	Vetoketjunvetimet	62
09 09 18	Napittimet	62
09 09 03	Sukan- ja sukkahousujenvetolaitteet.....	63
09 12	WC-APUVÄLINEET.....	63
09 12 03	Wc-tuolit siirrettävät, pyörälliset ja pyörättömät	63
09 12 12	Wc -istuimen korotukset, jalalliset	63
09 12 15	Wc -istuimen korotukset, helposti irrotettavat	64
09 12 18	Wc -istuimen korotukset, kiinteät	64
09 12 21	WC-istuimet korkeussäädettävät	64
09 12 27	WC-paperipihdit.....	64
09 12 33	Alusastiat	65
09 12 36	Wc-istuimeen kiinnitettävät erilliset suihkut ja kuivaajat.....	65
09 27	VIRTSAN KERÄYSTARVIKKEET	65
09 27 09	Urinaarit ja virtsapullot.....	65
09 33	PESEYTYMIS-, SUIHKU- JA KYLPYVÄLINEET	65
09 33 03 01	Ammelaudat ja ammeistuimet.....	66
09 33 03 03	Kylpytuot.....	66
09 33 03 05	Suihkujakkarat	66
09 33 03 06	Suihkutuolit, pyörättömät	66
09 33 03 07	Suihkutuolit, pyörälliset, ei kelattavat.....	66
09 33 03 08	Suihkutuolit, pyörälliset, kelattavat	66
09 33 06	Amme- ja suihkumatot ja liukuestenauhut	66
09 33 12	Kylpypaarit, suihku- ja hoitopöydät.....	66
09 33 21	Kylpypaarit.....	67
09 33 30	Pesulaput, -sienet ja - harjat	68
09 33 39	Kelluntavälineet.....	68

09 36	KÄSIEN JA JALKOJEN HOITOVÄLINEET	69
09 36 03	Kynsiharjat	69
09 36 09	Kynsisakset ja kynsileikkurit	69
09 39	HIUSTENHOITOVÄLINEET	69
09 39 03	Hiusten pesuvälineet	69
09 39 06	Kammat ja harjat	69
09 42	HAMPAIDENHOITOVÄLINEET	70
09 42 06	Sähkökäyttöiset hammasharjat	70
09 54	SUKUPOULIELÄMÄN APUVÄLINEET	70
09 54 00	Sukupuolielämän apuvälineet	70
12	LIIKKUMISEN APUVÄLINEET	71
12 03	KÄVELYN APUVÄLINEET, YHDELLÄ KÄDELLÄ KÄYTETTÄVÄT	72
12 03 03	Kävelykepit	72
12 03 06	Kynärsauvat	72
12 03 09	Käsivarsituella varustetut sauvat	72
12 03 12	Kainalosauvat	72
12 03 16	Kävelykepit, kolme tai useampia jalkoja	72
12 06	KÄVELYN APUVÄLINEET, KAHDELLA KÄDELLÄ KÄYTETTÄVÄT	72
12 06 03	Kävelytelineet, pyörättömät	72
12 06 06	Kävelytelineet pyörälliset (rollaattorit)	73
12 06 09	Kävelytuolit	73
12 06 12	Kävelypöydät	73
12 07	KÄVELYN APUVÄLINEIDEN LISÄVARUSTEET	73
12 07 01	Kävelytelineiden korit	73
12 07 03	Kepin pitimet	73
12 07 06	Kepinpääkumit	73
12 07 09	Jääpiikit	73
12 07 99	Muut kävelyn apuvälineiden lisävarusteet	73
12 12	AUTON KÄYTTÖÄ HELPOTTAVAT VÄLINEET	74
12 12 09	Autojen turvavyöt ja valjaat	74
12 12 12	Autoistuimet ja – tyynyt, erityisvalmisteiset	74
12 16	MOPEDIT JA MOOTTORIPYÖRÄT	75
12 16 09	Mopedit ja moottoripyörät, nelipyöräiset	75
12 18	POLKUPYÖRÄT	76
12 18 03	Polkupyörät	76
12 18 06	Kolmipyörät jaloin poljettavat	77
12 18 06 01	Kolmipyörät jaloin poljettavat, kaksi pyörää takana	77
12 18 06 02	Kolmipyörät jaloin poljettavat, kaksi pyörää edessä	77
12 18 09	Polkupyörät käsin poljettavat	77
12 18 12	Potkupyörät ja potkulaudat	78
12 18 15	Tandempyörät ja nelipyöräiset polkupyörät	78
12 18 21	Polkupyörien lisävarusteet	78

12 22	PYÖRÄTUOLIT IHMISVOIMIN KÄYTETTÄVÄT	79
	Lyhytaikalainaan tarvittavat pyörätuolit.....	79
	Pitkäaikaiseen käyttöön hankittavat, yksilölliset pyörätuolit	80
12 22 03	Pyörätuolit, käsikäyttöiset.....	80
12 22 03 01	Pyörätuolit, ristikorunkoiset.....	80
12 22 03 02	Pyörätuolit, kiinteärunkoiset.....	80
12 22 03 03	Pyörätuolit, leposentoon säädettävät	80
12 22 03 04	Seisontapyörätuolit	81
12 22 18	Pyörätuolit avustajan ohjaamat, käsikäyttöiset.....	81
12 23	SÄHKÖPYÖRÄTUOLIT.....	82
12 23 03	Sähköpyörätuolit, mekaaninen ohjaus (sähkömopo).....	82
12 23 06	Sähköpyörätuolit, sähköinen ohjaus (sähköpyörätuoli)	83
12 24	PYÖRÄTUOLIIEN LISÄVARUSTEET	86
12 24 09	Pyörätuolien lisävoimalaitteet.....	86
12 24 09 01	Käsipolkulaitteet	86
12 24 09 02	Sähköiset kelauksen keventäjät.....	87
12 24 09 03	Sähköiset ajolaitteet	88
12 24 09 04	Sähköiset työntöapulaitteet.....	88
12 24 15	Pyörätuolipöydät.....	89
12 24 21	Pyörät ja renkaat.....	90
12 24 24	Akut ja akunlataajat.....	90
12 24 99	Pyörätuolien muut lisävarusteet.....	90
Nokkapyörä	90	
12 27	MUUT KULKUVÄLINEET	91
12 27 07	Rattaat.....	91
12 27 12	Potkukelkat.....	92
12 27 15	Mahalaudat ja konttausjakkarat.....	92
12 31	SIIRTYMISEN JA KÄÄNTYMISENVÄLINEET.....	93
12 31 03	Liukulaudat, liukumatot ja liukulakanat	93
12 31 03 01	Liukulaudat	93
12 31 03 02	Liukulakanat	93
12 31 03 03	Siirtomatot	94
12 31 06	Kääntölevyt	94
12 31 06 01	Kääntölevyt lattialla käytettävät	94
12 31 06 02	Kääntölevyt nousutuella	94
12 31 06 03	Kääntölevyt istuimella käytettävät	94
12 31 12	Köysitikkaat	94
12 31 15	Nostovyöt ja valjaat	95
12 36	HENKILÖNNOSTOLAITTEET	95
12 36 03	Nostolaitteet, pyörälliset, nostokankailla ja /tai valjailla	96
12 36 04	Nostolaitteet pyörälliset, henkilön seisovassa asennossa siirtävät	96
12 36 06	Nostolaitteet pyörälliset, kiinteällä istuimella	96
12 36 12	Nostolaitteet, seinään, lattiaan ja/tai kattoon kiinnitettävät.....	96
12 36 21	Vartaloa kannattelevat osat nostolaitteisiin	96
12 39	SUUNNISTAUTUMISVÄLINEET	97
15	KODINHOITOVÄLINEET	98
15 03	RUOANLAITTOVÄLINEET.....	98

15 03 06	Leikkuu- ja pilkkomisvälineet	98
15 03 09	Puhdistus- ja kuorimisvälineet	98
15 03 18	Keittämis- ja paistamisvälineet	98
15 06	ASTIANPESUVÄLINEET	99
15 06 06	Tiski- ja pulloharjat	99
15 09	SYÖMISEN JA JUOMISEN VÄLINEET	99
15 09 13	Ruokailuvälineet ja pillit	99
15 09 16	Mukit, lasit, kupit ja niiden aluslautaset	99
15 09 18	Lautaset ja ruokailukulhot	99
15 09 21	Lautasen reunukset	99
15 09 27	Syömislaitteet	99
15 15 21	Sakset	100
18	ASUNTOJEN JA MUIDEN TILOJEN VARUSTEET JA LISÄLAITTEET	100
18 03	PÖYDÄT	100
18 03 03	Työpöydät	100
18 03 06	Lukupöydät ja pulpetit	101
18 06	VALAISIMET	102
18 09	ISTUIMET	102
18 09 03	Tuolit	102
18 09 03 02	Työtuolit, mekaaninen korkeussäätö	102
18 09 03 03	Työtuolit, sähköinen korkeussäätö	102
18 09 09	Lonkkatuolit	103
18 09 12	Kohottautumistuolit ja -istuimet	103
18 09 21	Tuolit erityisvalmisteiset	104
18 09 27	Jalkajakkarat ja jalkatuet	105
18 09 42	Istuintyyny- ja alustat	105
18 09 31	Istuimet, istuinkokoonpanot ja abduktioalustat	106
18 09 45	Selkätyyny ja selkätuot	106
18 12	SÄNGYT	106
18 12 07	Sängyt ja irrotettavat sängynpohjat/ -patja-alustat, mekaaninen säätö	106
18 12 10	Sängyt ja irrotettavat sängynpohjat/ -patja-alustat, sähköiset säätö	106
18 12 15	Vuodevaatteet	107
18 12 18	Patjat ja patjanpäälliset	107
18 12 21	Peiton kohottimet	108
18 12 24	Selkä- ja jalkanojat, säädettävät	108
18 12 27	Sängynlaidat ja kohottautumistelineet	108
18 15	HUONEKALUJEN KORKEUDENSÄÄTÖVÄLINEET	109
18 15 03	Korotuspalikat ja -jalat	109
18 18	TUKEUTUMISVÄLINEET	109
18 18 06	Tukikahvat ja kädensijat	109
18 18 09	Tukikaitteet	110
18 21	PORTIN-, OVEN-, IKKUNAN- JA VERHONAVAAJAT/SULKIJAT	110
18 21 03	Ovenavaajat ja -sulkijat	110
18 21 06	Ikkunanavaajat ja -sulkijat	110

18 21 09	Verhonavaajat ja -sulkijat.....	110
18 21 12	Markiisien ja sälekaihtimien avaajat ja sulkijat	110
18 21 15	Lukot	111
18 24	ASUNNON JA MUIDEN TILOJEN VARUSTEET	112
18 24 09	Ovet	112
18 24 12	Kynnykset	112
18 30	HISSIT, NOSTOTASOT, PORRASHISSIT, LUISKAT.....	112
18 30 06	Nostotasot ja pyörätuolihissit	112
18 30 10	Porrashissit, istuimelliset	112
18 30 11	Porrashissit, tasolliset.....	113
18 30 12	Porraskiipijät.....	113
18 30 15	Luiskat, siirrettävät.....	114
18 30 18	Luiskat, kiinteät.....	114
18 33	ASUNNON JA MUIDEN TILOJEN TURVALLISUUSVARUSTEET	115
18 33 03	Liukastumista estävät materiaalit lattioihin ja portaisiin	115
18 33 06	Turvakaiteet, aidat ja portit ikkunoihin, portaisiin ja hisseihin.....	115
18 36	SÄILYTYSKALUSTEET.....	115
22	KOMMUNIKOINNIN, TIEDONSAANNIN JA TIEDONVÄLITYKSEN APUVÄLINEET	116
22 24	PUHELIMEN KÄYTÖN APUVÄLINEET	116
22 24 03	Puhelimet	116
22 24 06	Matkapuhelimet.....	116
22 27	HÄLYTYS- JA MERKINANTOVÄLINEET	117
22 27 03	Merkinantovälineet näköön perustuvat	117
22 27 06	Merkinantovälineet kuuloon perustuvat	117
22 27 09	Merkinantovälineet mekaaninen signaali	117
22 27 12	Kellot	117
22 27 18	Henkilökohtaiset hälytysjärjestelmät	118
22 27 18 01	Insuliinihälyttimet ja valvontajärjestelmät.....	118
22 27 18 02	Epilepsia- ja kaatumishälyttimet	118
22 27 18 03	Turvahälytysjärjestelmät	118
22 30	LUKEMISEN APUVÄLINEET.....	120
22 30 12	Sivunkääntäjät	120
22 30 15	Lukutelineet ja kirjanpitimet.....	121
24	ESINEIDEN JA LAITTEIDEN KÄSITTELY- JA KULJETUSVÄLINEET	122
24 06	PAKKAUSTEN KÄSITTELYVÄLINEET	122
24 06 03	Avaajat	122
24 06 06	Putkilonpuristimet.....	122
24 09	KATKAISIMET, KYTKIMET JA OHJAUSLAITTEET	123
24 09 03	Painikkeet.....	123
24 13 03	Kauko-ohjausjärjestelmät	123
24 18	KÄSIVARREN TAI KÄDEN JA/TAI SORMIEN TOIMINTAA AUTTAVAT JA KORVAAVAT VÄLINEET	124

24 18 03	Tarttumisvälineet.....	124
24 18 06	Otteen muuntajat ja niiden lisävarusteet	124
24 18 15	Puikot, sauvat ja tikut	124
24 18 18	Osoitinlamput.....	125
24 18 27	Toiminnan sallivat käsivarsituet.....	125
24 21	OTTEEN PIDENTIMET	126
24 21 03	Tarttumapihdit, käsikäyttöiset	126
24 21 09	Jatkovarret	126
24 27	KIINNITYSVÄLINEET	126
24 27 06	Liukuestealustat	127
24 36	KULJETUS- JA KANTOVÄLINEET	127
24 36 03	Kantovälineet.....	127
HENGITYKSEN APUVÄLINEET		128
04 03	HENGITYSHOITOVÄLINEET	128
04 03 06	Lääkesumuttimet.....	128
04 03 12	Hengityslaitteet	129
04 03 12 01	Käsi­käyt­toiset hengityspalkeet	129
04 03 12 02	CPAP-laitteet, vakiopaineiset.....	129
04 03 12 03	CPAP-laitteet, itsesäätyvät.....	129
04 03 12 04	Kaksoispaineventilaattorit	129
04 03 18	Happihoidon laitteet	129
04 03 18 01	Happirikastimet, akkuvarmennetut	131
04 03 18 03	Happipullot	131
04 03 18 04	Nestehappivarustukset	131
04 03 18 99	Happihoitolaiteiden lisävarusteet	131
04 03 30	Hengitystä mittaavat laitteet	132
09 06 27	Hengityssuojat	132
KOMMUNIKOINNIN APUVÄLINEET.....		133
22	KOMMUNIKOINNIN, TIEDONSAANNIN JA TIEDONVÄLITYKSEN APUVÄLINEET	133
KOMMUNIKOINNIN APUVÄLINEPALVELUT		133
22 09	ÄÄNENTUOTON APUVÄLINEET	134
22 09 06	Henkilökohtaiset puheäänenvahvistimet	134
22 21	LÄHIKOMMUNIKOINNIN VÄLINEET	134
KOMMUNIKOINNIN APUVÄLINEIDEN SAATAVUUSPERUSTEET		135
22 21 03	Kirjain- ja/tai symbolisarjat, -taulut	136
22 21 03 01	Aakkos-, sana- ja/tai kuvataulut.....	136
22 21 03 02	Sana-, lause- ja/tai kuvakansiot	136
22 21 09	Kommunikointilaitteet	137
22 21 09 01	Yhden viestin laitteet.....	137
22 21 09 02	Usean viestin laitteet.....	137
22 21 09 03	Kirjoittamiseen perustuvat kommunikointilaitteet	137
22 30	LUKEMISEN APUVÄLINEET.....	137

22 30 15	Lukutelineet ja kirjanpitiimet.....	137
22 33	TIETOKONEET JA PÄÄTELAITTEET	138
22 33 03	Pöytätietokoneet.....	138
22 33 06	Kannettavat tietokoneet ja kämmentietokoneet.....	138
22 33 06 01	Kannettavat tietokoneet	138
22 33 06 02	Kämmentietokoneet.....	138
22 33 12	Käyttöohjelmat.....	139
22 33 18	Tietokoneiden ja verkkojen lisävarusteet	139
22 36	TIETOKONEIDEN TIEDONSYÖTTÖLAITTEET	140
22 36 03	Näppäimistöt.....	140
22 36 06	Hiiret.....	140
22 36 06 02	Pallohiiret	140
22 36 06 03	Erikoishiiret.....	140
22 36 12	Vaihtoehtoiset syöttölaitteet.....	140
22 36 15	Syötön lisälaitteet	140
22 36 15 01	Asennusvarret ja telineet.....	140
22 36 18	Syöttöohjelmat.....	141
24	ESINEIDEN JA LAITTEIDEN KULJETUSVÄLINEET	141
24 09	KATKAISIMET, KYTKIMET JA OHJAUSLAITTEET	141
24 09 03	Painikkeet.....	141
24 18	KÄSIVARREN JA/TAI KÄDEN JA/TAI SORMIEN TOIMINTAA AUTTAVAT TAI KORVAAVAT VÄLINEET	142
24 18 27	Toiminnan sallivat käsivarsituet	142
18 03	PÖYDÄT	142
18 03 03	Työpöydät	142
18 09	ISTUIMET	142
18 09 03	Tuolit	142
18 09 27	Jalkajakkarat ja jalkatuet.....	143
18 09 45	Selkätyyny ja selkätuet	143
KUULEMISEN APUVÄLINEET	144	
22 18	KUUNTELUN, KATSOMISEN JA VIDEOIDEN KATSELUN APUVÄLINEET.....	144
22 18 24	Radiotaajuusjärjestelmät	144
22 18 27	Infrapunajärjestelmät.....	144
22 18 30	Induktiosilmukkalaitteet	144
22 21	LÄHIKOMMUNIKOINNIN VÄLINEET	145
22 21 06	Puheäänenvahvistimet	145
22 21 09	Kommunikointilaitteet	145
22 21 09 03	Kirjoittamiseen perustuvat kommunikointilaitteet	145
22 21 12	Lähikommunikaatio-ohjelmat	145
22 24	PUHELIMEN KÄYTÖN APUVÄLINEET	146
22 06	KUULEMISEN APUVÄLINEET.....	146

22 06 06	Vartaloon kiinnitettävät kuulolaitteet	146
22 06 06 02	Kommunikaattorit	147
22 06 12	Korvan sisäiset kuulolaitteet	147
22 06 15	Korvantauskuulolaitteet	147
22 06 15 01	Korvakappaleet	147
22 06 18	Vibraatiokuulolaitteet	147
22 06 27	Kuulolaitteiden lisävarusteet	147
22 06 90	Luujohtokuulokojeet	147
22 06 90 02	Luuankkuroidut kojeet	148
22 27	HÄLYTYS- JA MERKINANTOVÄLINEET	148
22 27 03	Merkinantovälineet, näköön perustuvat	148
22 27 03 02	Valolliset itkuhälyttimet	148
22 27 03 03	Valolliset ovikellot ja ovikellonsoiton ilmaisimet	148
22 27 09	Merkinantovälineet mekaaninen signaali	148
22 27 12	Kellot	149
NÄKEMISEN APUVÄLINEET		150
04 39	NÄÖNKÄYTÖN HARJOITUSVÄLINEET	150
04 39 00	Näönharjoitusvälineet	150
06 30	PROTEESIT	150
06 30 21	Silmäproteesit	150
12 39	SUUNNISTAUTUMISVÄLINEET	150
12 39 03	Näkövammaisten suuntautumiskepit	150
12 39 18	Opaskoirat	150
18 03	PÖYDÄT	151
18 03 06	Lukupöydät ja pulpetit	151
18 06	VALAISIMET	151
18 06 06	Luku- ja työskentelyvalaisimet	151
22 03	NÄKEMISEN APUVÄLINEET	151
22 03 03	Valonsuodattimet	152
22 03 06	Silmälasit ja piilolinssit	152
22 03 06 01	Silmälasilinssit	152
22 03 06 02	Kehykset	152
22 03 06 03	Piilolinssit	152
22 03 09	Suurentavat lasit, linssit ja linssikokoonpanot	153
22 03 12	Kiikarit ja kaukoputket	153
22 03 18	Suurentavat videojärjestelmät	153
22 03 18 02	Kannettavat suurennuslaitteet	153
22 12	PIIRTÄMIS- JA KIRJOITUSVÄLINEET	153
22 12 12	Mekaaniset pistekirjoittimet	153
22 12 15	Kirjoituskoneet, sähköiset	153
22 15	LASKUKONEET	153
22 15 06	Laskukoneet	153

22 18	KUUNTELUN, KATSOMISEN JA VIEDOIDEN KATSELUN APUVÄLINEET.....	154
22 18 03	Nauhoitus- ja kuuntelulaitteet	154
22 18 03 01	Kasettinauhurit.....	154
22 18 03 02	Digitaaliset sanelulaitteet.....	154
22 18 03 03	Daisy-formaattia toistavat laitteet.....	154
22 24	PUHELIMEN KÄYTÖN APUVÄLINEET	154
22 24 01	Matkapuhelimen erityisohjelmat	154
22 27	HÄLYTYS- JA MERKINANTOVÄLINEET	155
22 27 12	Kellot	155
22 27 12 03	Pöytäkellot ja seinäkellot	155
22 27 12 01	Rannekellot.....	155
22 27 12 02	Tasku- ja kaulakellot.....	155
22 30	LUKEMISEN APUVÄLINEET	155
22 30 15	Lukutelineet ja kirjanpitimet.....	155
22 30 21	Lukukoneet.....	155
22 33	TIETOKONEET JA PÄÄTELAITTEET	156
22 33 12	Käyttöohjelmat.....	156
22 33 18	Tietokoneiden ja verkkojen lisävarusteet	156
22 36	TIETOKONEIDEN TIEDONSYÖTTÖLAITTEET	156
22 36 12	Vaihtoehtoiset syöttölaitteet.....	156
30	VAPAA-AJAN VÄLINEET JA LEIKKIVÄLINEET	156
	MUISTIN APUVÄLINEET	157
	MUITA SOVITTUJA TOIMINTAKÄYTÄNTÖJÄ	160
	APUVÄLINEIDEN PUHTAUS- JA HUOLTOTOIMENPITEET	161
	APUVÄLINEIDEN PUHDISTAMINEN	161
	APUVÄLINEHUOLLOT	162
	LÄHDE- JA TAUSTAMATERIAALI	164

YLEISTÄ OPPAAN KÄYTÖSTÄ

1.1 Apuvälineiden saatavuusperusteet yleistä

Apuvälineen myöntämisen¹⁾ perusteena on lääkärin toteama sairaus, vamma tai kehitysviivästymä, joka vuoksi henkilöllä on vaikeuksia suoriutua itsenäisesti päivittäisistä toiminnoista. Sairauden, vamman tai kehitysviivästymän vaikutus henkilön toimintakykyyn on yksilöllinen, minkä vuoksi apuvälinetarve tulee aina arvioida suhteessa henkilön päivittäisiin toimintoihin ja niissä esiintyviin tarpeisiin.

Apuvälineen käytön tavoitteena on vähentää vamman, sairauden tai kehitysviivästymän aiheuttamaa toimintakyvyn heikentymistä. Apuvälineen käyttö tukee henkilön mahdollisimman itsenäistä suoriutumista päivittäisistä toiminnoista. Apuvälinetarve on aina suhteutettava kunkin henkilön omaan elämän ja arjen toimintoihin. Oikein valitulla apuvälineellä on merkittävä vaikutus myös käyttäjän elämänlaatuun.

1)Apuvälineen myöntäminen = perusterveydenhuollon tai erikoissairaanhoidon lääkärin tai muun viranhaltijan tekemä päätös antaa apuväline potilaan käyttöön tai omaksi terveydenhuollon kustantamana, ns. lääkinnällisenä kuntoutuksena.

1.2 Apuvälinepalveluiden kirjaaminen

Potilaskohtaiset sairaus-, hoito- ja kuntoutustapahtumat ja apuvälinepalveluiden päätösten perustelut kirjataan potilastietojärjestelmään (esim. Effica). Apuvälineiden päätökset ja lainatapahtumat kirjataan KuntoApu – apuvälinetietojärjestelmään. Myös kielteinen apuvälinepäätös perusteluineen kirjataan potilastietojärjestelmään ja apuvälinetietojärjestelmään tehdään kielteinen apuvälinepäätös. Kielteinen päätös perusteluineen toimitetaan asiakkaalle. Asiakasta ohjataan, miten menetellä, mikäli hän on päätökseen tyytymätön ks. Apuvälinepalveluopas.

KuntoApu – apuvälinetietojärjestelmän apuvälineluokitus tietoihin tullaan alkuvuodesta 2011 aikana lisäämään ko. apuvälineen myöntämisperusteet, mikä nopeuttaa tarvittavaa tiedonsaantia. KuntoApu – tietojärjestelmässä on käytössä vain ne apuvälineluokat, joita myönnetään terveydenhuollon kustannuksella.

1.3 Apuvälineluokitus

Tässä oppaassa käytetty apuvälineluokitus on keväällä 2010 valmistunut kansallinen sovellus kansainvälisestä SFS-EN ISO 9999 apuvälineluokituksesta. Keski-Suomen sairaanhoitopiiriin
15 (165)

alueellisessa apuvälinetietojärjestelmässä apuvälineluokat ovat samat kuin tässä oppaassa käytetyt apuvälinekohtaiset luokat. Suurimmalta osin apuvälineluokat noudattavat kansallista luokitusta, mutta muutaman apuvälineryhmän osalta siihen on tehty apuvälinetoimintaa tukemaan oma luokka.

Oppaassa on lueteltu suuri osa kansallisessa apuvälineluokituksessa mukana olevia apuvälineitä. Niitä kaikkia ei myönnetä ja kustanneta terveydenhuollon lääkinällisenä kuntoutuksena. Tästä on silloin maininta kyseisen apuvälineen kohdalla.

Apuvälinehankintojen periaatteet

Useissa apuvälineryhmissä on kilpailutuksen perusteella valittu sopimustoimittaja. Sopimus sitoo kaikkia osapuolia, eikä siitä voi poiketa kuin perustellusta syystä. Apuvälinettä valittaessa tehdään hankinta aina ensisijaisesti sopimustoimittajalta. Mikäli perustellusta syystä ja arvioinnin perusteella, henkilölle ei voida hankkia apuvälinettä sopimustoimittajalta, voidaan tehdä hankinta toiselta toimittajalta. Perustelu kirjataan potilastietojärjestelmään.

Kun sopimustoimittaja ei toimi sopimusten mukaisesti, tehdään siitä kirjallinen reklamaatio. [hankintatoimisto \(hankintatoimisto.reklamaatiot@ksshp.fi\)](mailto:hankintatoimisto.reklamaatiot@ksshp.fi).

04 APUVÄLINEET HENKILÖKOHTAISEEN LÄÄKETIETEELLISEEN HOITOON

Tähän kohtaan sisältyvät apuvälineet, joiden tarkoitus on parantaa, seurata tai ylläpitää kyseessä olevan henkilön terveydentilaa.

04 03 HENGITYSHOITOVÄLINEET

*Laitteet jotka auttavat henkilöä hengittämään
Ks. tarkemmin luku Hengityksen apuvälineet*

04 03 06 Lääkesumuttimet

Laitteet jotka auttavat henkilöä hengittämään ja/tai annostelevat lääkkeitä höyryn, kaasun, nestemäisen sumutteen tai hienon pölyn muodossa.

04 03 06 05 Höryhengityslaitteet

Laitteet, joissa ei ole lääkeannostelua.

Ei myönnetä lääkinnällisenä kuntoutuksena.

04 03 12 01 Käsikäyttöiset hengityspalkeet

Laitteet joilla manuaalisesti tuetaan hengitystä. Kohtaan sisältyvät esim. tekohengityspalkeet.

Ei myönnetä lääkinnällisenä kuntoutuksena.

04 03 12 08 Yskityslaite

Laitteet jotka painetta vaihtamalla saavat aikaan nopean, yskimistä jäljittelevän uloshengitysvirtauksen keuhkoista.

Saatavuusperusteet

Voidaan myöntää mekaanisen yskinnän avustamiseen ja eritteiden poistamiseen hengitysteistä sairauksissa (esim. ALS).

Arviointi

Edellyttää keuhkosairauksien erikoislääkärin toteamaa tarvetta.

Päätös ja hankinta

Voidaan myöntää keuhkosairauksien erikoislääkärin toteaman tarpeen perusteella. Hankitaan keuhkoyksiköstä¹.

Käytönopetus

Käytönopetuksesta vastaa hoitovastuuyksikkö.

04 03 21 Imulaitteet

Laitteet joiden avulla imetään eritteitä ja/tai aineita keuhkoista.

04 03 21 01 Imulaitteet, akkuvarmennetut

Mukana kuljetettavat imulaitteet.

04 03 21 02 Imulaitteet, verkkovirtakäyttöiset

Vain verkkovirralla toimivat imulaitteet.

04 03 21 99 Imulaitteiden lisävarusteet

Kohtaan sisältyvät mm. letkut ja suodattimet.

Saatavuusperusteet

Imulaite annetaan henkilön käyttöön, kun se on hoidon kannalta välttämätön liman poistamiseksi. Kotiin lainattava matkaimumalli valitaan asiakkaan käyttötarpeen mukaan. Jos imulaitteen käyttötarve on useita kertoja päivässä myös muualla kuin kotona, lainataan akkukäyttöinen, pienikokoinen imulaite.

---

¹ Päivitetty 15.2.2017 yl Antti Saarisen ja yl Satu Auvisen sopiman työnjaon mukaisesti

Arviointi ja käytönopetus

Imulaitteen tarvearvioinnin tekee lääkäri tai hoitoalan ammattilainen. Päätöksen laitteen tarpeellisuudesta tekee lääkäri.

Imulaitteen käytön opetuksesta vastaa aina hoitoalan koulutuksen saanut ammattilainen. Apuvälineen lainaajan ja käytön opetuksen antavan ammattilaisen on varmistettava, että laite on käyttökuntoinen. Käytönopetus sisältää laitteen käyttöön ja puhdistukseen liittyvän ohjauksen.

Terveyskeskuksissa sovitaan hoitoalan koulutuksen saanut yhdyshenkilö, jonka vastuulla on imulaitteiden käytönopetus.

Päätös ja hankinta

Päätös hoitovastuuyksikössä. Imulaitteet hankkii alueellinen apuvälinekeskus.

Imulaitteen käyttäminen

Imulaitetta voi käyttää käytön opetuksen saanut omainen, avustaja tai muu asiakkaan hoitoon osallistuva henkilö. Käytön opetuksen yhteydessä on annettava terveydenhuollon yhteyshenkilön tiedot sekä kerrottava, mistä imukatetreja saa sekä yhteystiedot huoltopalveluihin.

Imukatetrit

Imukatetreja annetaan keskussairaalan hoitovastuuyksiköstä tai terveyskeskuksen hoitotarvi-kejakelusta (edellyttää lääkärin kirjoittamaa ilmaisjakelumääräystä).

Puhdistaminen

Imulaitteen päivittäinen puhdistaminen tulee ohjata laitteen käytön opetuksen yhteydessä.

Imulaitteet tulee puhdistaa välittömästi käyttötarpeen lakattua lähimmässä välinehuoltoyksikössä, joko terveyskeskuksessa tai keskussairaalassa.

Mikäli erikoissairaanhoidon palautuu likainen imulaite, toimitetaan se keskussairaalan välinehuollon kautta varastoitavaksi. Palautustietoihin kirjataan välinehuolto, keskussairaala sekä alla olevan yhteyshenkilön tiedot ja osoite. Tällöin välinehuolto osaa palauttaa imulaitteen oikeaan palautuspaikkaan.

04 03 27 Hengityselimien harjoitusvälineet

Laitteet hengityselimien harjoittamiseksi joko aiheuttamalla vastusta, kun henkilö hengittää tai suoralla paineella rintakehää vasten. Kohtaan sisältyvät esim. kasvosuojukset, jotka tuottavat vastusta sisäänhengitykseen ja/tai uloshengitykseen.

Ei myönnetä lääkinällisenä kuntoutuksena.

04 03 30 Hengitystä mittaavat laitteet

Instrumentit jotka mittaavat sisään - ja uloshengityksen tilavuutta. Kohtaan sisältyvät esim. hengitystilavuuksien mittarit.

(ks. PEF)

Ei myönnetä lääkinällisenä kuntoutuksena.

04 06 VERENKIERTOHAIRIÖIDEN HOITOVÄLINEET

Laitteet jotka avustavat verenkiertoa passiivisen tai aktiivisen paineen avulla.

04 06 06 Tukisukat ja tukihihat käsivarsille ja jaloille ja muille kehon osille

Putkimaiset joustavat siteet, jotka vähentävät tai ehkäisevät verenkierron häiriöiden aiheuttamaa turpoamista.

Yksilöllisesti mitattuja lääkinällisiä hoitosukkia käytetään pääsääntöisesti vaikea-asteisen laskimoperäisen turvotuksen, lymfateiden kroonisen vajaatoiminnan, syövän, leikkausten, plastiikka- ja verisuonikirurgisten toimenpiteiden jälkeisen turvotuksen hoidossa ja säärihaavan ennaltaehkäisyssä ja hoidossa. Turvotuksen syy on aina selvitettävä. Kun potilaalla ei ole valtimonverenkierron häiriöitä, voidaan kompressiohoito yleensä toteuttaa joko puristussiteillä tai mieluummin yksilöllisesti valitulla lääkinällisellä hoitosukalla.

Hoitosukkien jaottelu

Hoitosukat ovat pääsääntöisesti polvipituisia ja niitä on sekä avo- että umpivarpaisia. Kompressioluokat (CL I-IV) ilmaisevat hoitopaineen nilkan korkeudella ja paine alenee asteittain säären alueella.

Lääketieteellisten hoitosukkien luokitus (Käypähoito-suositus)

- CL I (15–23 mmHg)
  - Lievä laskimoiden vajaatoiminta tai silloin kun muiden sairauksien vuoksi ei voida käyttää korkeampaa hoitopainetta.
  - Jalan on oltava melko terve.
  - Suonikohjujen ehkäisy esimerkiksi raskauden aikana
  - Pinnallisen laskimotukkotulehduksen jälkihoito
- CL II (24–34 mmHg)
  - Yleensä laskimoiden vajaatoiminta
  - Varikoosinen ekseema ja laskimoperäinen säärihaava
  - Lievät imutieperäiset turvotukset ja syöpäleikkausten jälkeiset turvotukset
  - Suonikohjuleikkauksen ja ruusun jälkihoito
  - Syvän laskimotukoksen sekä pinnallisen laskimotukkotulehduksen hoito ja ehkäisy
- CL III (35–49 mmHg)
  - Vaikea laskimoiden vajaatoiminta
  - Laskimoperäinen säärihaava
  - Vaikea imutieperäinen turvotus
  - Syöpäleikkauksen ja sädehoidon jälkeinen turvotus
  - Ruusun jälkihoito
- CL IV (yli 50 mmHg)
  - Erittäin vaikea imutieperäinen turvotus tai vaikea laskimoiden vajaatoiminta

Antiemboliasukkia (16-18 mmHg) voidaan käyttää operaatioihin liittyvien laskimotrombien ehkäisyyn vuodelevon aikana tai suonikohjuleikkauksen jälkeen.

Matkasukkia (23 mmHg)/**lentosukkia** käytetään terveissä ja standardimallisissa jaloissa ennaltaehkäisemään ja hoitamaan lieviä laskimovaivoja ja jalkojen väsymistä sekä lievää turvotustaipumista. Käyttö pitkään istuttaessa esim. lentomatkoilla. Koon valinta tapahtuu yleensä nilkan ympärysmittan tai kengän koon mukaan.

Antiembolia- ja matkasukat hankkii asiakas itse.

Arviointi

Sekä erikoissairaanhoidossa että terveyskeskuksissa hoitava lääkäri määrittää hoitosukkien tarpeen ja paineluokan (I,II,III tai IV) sekä varmistaa, ettei hoitosukille ole kontraindikaatioita kuten valtimoverenkierron vaikeaa vajaatoimintaa tai akuuttia ihoinfektiota. Tarvittaessa lääkärin on määritettävä nilkka-käsivarsipainesuhde (ABI - indeksi).

Vaikeassa ASO - taudissa (jalassa on leposärkyä tai jalka ei siedä kompressiota) ei potilaan diagnoosista riippumatta suositella kireää tukisukkaa. Mikäli tarve laskimoitten tai muun turvotuksen vuoksi on sukkahoidolle, riittää paineluokka 1.

Mediaskleroosi ei ole kompressiohoidon kontraindikaatio (vahvimmankin tukisukan kompressiopaine on paljon pienempi kuin ABI - mittauksen sulkupaine)

Paineluokan määrittelyn voi tehdä lääkäri tai muu asiaan koulutautunut terveydenhuoltoalan asiantuntijalta (fysioterapeutti, sairaanhoitaja). Palvelu voidaan tuottaa itse tai ostaa ulkopuoliselta palveluntuottajalta.

Arvioinnissa huomioitavaa

Hoitosukan puristusluokka määräytyy perussairauden ongelman laajuuden ja potilaan toimintakyvyn mukaan. II-puristusluokan sukat ovat tiukkoja, jolloin hoitosukkaa arvioitaessa tulee miettiä, kykeneekö henkilö pukemaan sen omatoimisesti vai tarvitseeko pukemisapuvälineen. Mikäli hoitoa aloitettaessa jalassa on voimakasta turvotusta, on alkuun syytä hoitaa turvotusta pois monikerroksisilla sidoksilla tai mahdollisesti lainattavissa olevilla sukilla. Erityisesti sydämen vajaatoimintapotilaalla turvotusten vähentäminen on tehtävä varovaisesti potilaan kokonaistilanne huomioon ottaen.

Hoitosukan käyttö osana hoitoa

Laskimoperäisessä verenkiertohäiriössä hoitosukkaa käytetään yksilöllisen arvioinnin ja hoitosuunnitelman perusteella (mm. haavapkl).

Syöpätaudeissa hoitosukkaa käytetään leikkausten jälkeisten trombien ehkäisyyn tai trombin uusimisen ehkäisemiseksi. Maksusitoumus kirjoitetaan erikoissairaanhoidosta. Kerralla myönnetään kaksi hoitosukkaa /-hihaa (1+1 vaihtosukka /-hiha). Yksilöllisen arvioinnin perusteella voidaan myöntää myös enemmän. Arvioinnissa otetaan huomioon mm. käytön määrä, ihon kunto, hygieniasyyt, henkilön työn laatu.

Lymfaödeeman hoito arvioidaan ja suunnitellaan aina yksilöllisesti. Hoidossa on tärkeää arvioida hoitosukan käytön ajoitus esim. akuutin sidoshoidon jälkeen. Arviointi edellyttää erikoisosaamista. Yleisimmin käytetään 2-luokan sukkaa, mutta mikäli jokin syy estää sen käytön, voidaan käyttää perustellusti myös 1.luokan hoitosukkaa.

Syöpätaudeissa ensimmäinen hoitosukka (+ varasukka) erikoissairaanhoidosta.

Syvässä laskimotukoksessa lääkinnällisen hoitosukan rutiininomaisesta käytöstä ei ole hyötyä posttromboottisen oireyhtymän estossa, mutta se voi vähentää turvotusta ja kipua². Kun potilaalle suositellaan hoitosukan käyttöä oireiden perusteella, mitoitetaan se yleensä polvipituisena, puristusluokka 2.

Hoitosukkaa ei myönnetä lääkinnällisen kuntoutuksena eikä hoitovälineenä. Potilaalle voidaan oireiden perusteella suositella hoitosukan käyttöä ja hoitosukan hankkimista omakustanteisesti³. (päivitetty 2.11.2016)

Muut saatavuusperusteet ja työnjako

Kun potilaan hoitovastuu on erikoissairaanhoidossa (esim. syöpätaudeilla tai haavapoliklinikalla) ja tukisukkien käyttö liittyy hoidettavaan sairauteen ja tarve on yksilöllisen arvioinnin perusteella todettu, myönnetään ne erikoissairaanhoidosta.

Erikoissairaanhoidossa osastohoidossa olevalle potilaalle, jonka sairauden hoito edellyttää hoitosukan käyttöä, myönnetään ensimmäinen hoitosukka (+ vaihtosukka). Hoitosukan käytön tarpeellisuus ja uushankinta tehdään perusterveydenhuollossa.

Syvien laskimotukokosten hoidossa tarvittavat hoitosukat sekä antiembolia- ja matkasukat hankkii asiakas itse.

Päätös ja hankinta

Myönnetään ja hankitaan pääsääntöisesti perusterveydenhuollosta. Erikoissairaanhoidossa osastohoidossa olevan potilaan 1. hoitosukka (+ vaihtosukka) myönnetään hoitoon kuuluvana erikoissairaanhoidosta.

Seuranta

Hoitosukkien käyttöä, pukemista ja huoltoa tulee seurata. Sukkahoidon seurannassa vastuu on asiakkaalla itsellään. Hoidossa ja seurannassa on tärkeää hyödyntää moniammatillista osaa-

---

² [Alaraajalaskimotukos ja keuhkoembolia –käypähoitosuositus](#) (suositus päivitetty 4.3.2016)

³ http://www.terveysportti.fi/xmedia/shp/shp01001/SLT_hoitosukka.pdf

mista sekä omaisilta/hoitajilta saatavaa informaatiota. Hoitosukkien käyttöä tulee seurata ja suosituksena on, että puolen vuoden käytön jälkeen hoitava yksikkö tarkistaa sukista saadun hyödyn ja puristusluokan. Erikoissairaanhoidosta myönnettyjen hoitosukkien seuranta tapahtuu yksilöllisesti laaditun jatkosuunnitelman mukaisesti. Sukkahoidon suunnitellusta päättymisestä tulee tehdä merkintä potilastietojärjestelmään.

Lääkinnälliset hoitohihat

Myönnetään lähinnä rintasyöpöpotilaille yläraajan kroonisen turvotuksen hoitoon (käytetään imusolmukkeiden poiston jälkeisen turvotuksen hoidossa myös lievissä tapauksissa). Hoitohihaa hankittaessa tulee arvioida hihan pukemisen apulaitteen tarve.

Hoitohihan arviointi edellyttää lääkärin tekemää tarvearviointia ja asiaan perehtyneen terveydenhuollon ammattilaisen tekemää määrittelyä.

Myönnetään hoitovastuuyksiöstä.

Hankintamenettely on sama kuin hoitosukissa.

04 06 89 Muut painevaatteet

Kohtaan sisältyvät esim. tekstiilit ja vaatteet, joita käytetään mm. arvenhoitoon sekä liikkeen ja asennon fasilitointiin.

Palovammapotilaiden hoitovastuu on erikoissairaanhoidossa, josta hankitaan hoidossa tarvittavat painepuvut.

Palovammapotilaiden hoidossa käytettävät *geelilevyt* eivät ole lääkinällisen kuntoutuksen apuvälineitä vaan hoitovälineitä, ja niiden kustannukset sisältyvät drg-hintaan.

04 06 89 01 Ensipainevaatteet

Palovammojen jälkihoidon alkuvaiheessa käytettävät valmispainevaatteet.

04 06 89 02 Tukivaatteet plastiikkakirurgiaan

Plastiikkakirurgisten toimenpiteiden jälkeen käytettävät tukivaatteet, kuten sidos- ja tukirintaliivit, tukiliivit, tukihousut ja kasvotuet.

04 06 89 03   Lääkinnälliset painehoitovaatteet

Vaatteet joissa on asteittain vartaloa kohti aleneva paine. Kohtaan sisältyvät esim. valmis- tai mittatilauksena valmistetut trombien ja turvotuksen ennaltaehkäisyssä sekä lymfaödeeman, laskimovajaatoiminnan tai erilaisten leikkausten aiheuttaman turvotuksen ja laskimoperäisten säärihaavojen hoidossa käytettävät kompressiovaatteet.

04 06 89 04   Painevaatteet liikkeen ja asennon fasilitointiin

Valmis- tai mittatilaustyönä valmistetut neurologisessa fysioterapiassa käytettävät tukivaatteet, jotka antavat tasaisen paineen, ja joilla pyritään helpottamaan vartalon hallintaa ja hahmottamista sekä lisäämään toiminnallisuutta ja hallittua liikkumista. Kohtaan sisältyvät esimerkiksi Erbin pareesi -ortoosit.

Aistiyliherkkien ja hypotonisten lasten kuntoutuksessa käytettävät yksilöllisten mittojen mukaan valmistettavat lycrahousut, bodyt ja hihat myönnetään lääkinnällisenä kuntoutuksena silloin, kun sen tarpeellisuus on kirjattu kuntoutussuunnitelmaan.

Maksusitoumus kirjoitetaan hoitovastuuyksiköstä.

Yhteystiedot:

Toimintaterapia, K-S keskussairaala
Puh. (014) 269 1519

04 06 89 05   Painesukat, -puvut ja -hihat

04 09   VALOHOITOVÄLINEET

Eivät ole lääkinnällisen kuntoutuksen apuvälineitä.

04 19   LÄÄKEANNOSTELUN VÄLINEET

Välineet joiden avulla on mahdollista säännöstellä lääkeannostelun nopeutta ja/tai määrää. Kohtaan sisältyvät esim. laitteet, jotka avustavat tai auttavat nestemäisten lääkkeiden antamista ihon läpi suoraan kehoon.

Eivät ole lääkinnällisen kuntoutuksen apuvälineitä.

04 27 STIMULAATTORIT

Apuvälineet kehon toimintojen lisäämiseen, vähentämiseen tai vakauttamiseen ei-ortoottisten stimulaattoreiden kautta.

Laitteita käytetään perifeeristen hermojen toimintahäiriössä, leikkausten tai kivun aiheuttaman lihastoiminnan häiriössä sekä lantionpohjan toimintahäiriössä.

Saatavuusperusteet

Stimulaattorin (TNS- tai NMES – laitteen) myöntäminen pitkäaikaiseen käyttöön edellyttää erikoislääkärin toteamaa tarvetta sekä kokeilukäytöstä saatua selkeää vastetta.

Pitkäaikaislainassa olevan laitteen **elektrodit ja paristot/akut** kustantaa potilas itse. Potilaille informoidaan elektrodien hankintapaikat.

Arviointi

Arviointi ja seuranta hoitovastuuyksikössä.

Päätös ja hankinta

Päätöksen stimulaattorin myöntämisestä tekee hoitava lääkäri. Hankinta tehdään hoitovastuuyksikössä.

Apuvälineen palautus

Stimulaattorit palautuvat hoitovastuuyksikköön tai siihen paikkaan, josta se on lainattu esim. lantionpohja- tai perusterveydenhuollon fysioterapiayksikkö.

04 27 06 Stimulaattorit kivunlievitykseen

Laitteet joilla muutetaan hermojen herkkyyttä ja tällä tavoin fyysisen kivun tuntemusta.

Kivun lievitykseen käytettävät stimulaattorit ovat laitteita, joilla vähennetään kipuhermojen spontaania toimintaa. TNS – laitetta käytetään hoitona vaikeiden kiputilojen lievittämiseen. TNL-laitteen käyttö aloitetaan fysioterapeutin ohjauksessa ja seurannassa.

Fysiatrian poliklinikalla TNL-laite annetaan kokeilukäyttöön 1-3 kk:n ajaksi, jona aikana asiakas täyttää käyttöpäiväkirjaa. Päiväkirjan avulla arvioidaan laitteen käytön tuomaa hyötyä kivunhoitoon ja toimintakykyyn.

Kipupoliklinikalla TNL-laite annetaan ensin ns. lyhytaikaislainaksi 3 kk ajaksi. Jos laitteesta on selkeä apu, voidaan laite antaa pitkäaikaislainaksi. Pitkäaikaislainassa potilas kustantaa elektroniset paristot / akut itse.

Perusterveydenhuollossa TNL-laitteet ovat fysioterapiayksikössä, jossa niiden käytön opetus ja seuranta voidaan järjestää. Terveyskeskuksissa käytön seurannassa käytetään käyttöpäiväkirjaa. Pitkäaikaiseen käyttöön luovuttaminen edellyttää kivunhoitosuunnitelmaa. Pitkäaikaislainassa potilas kustantaa elektroniset paristot ja akut itse.

04 27 09 Lihastimulaattorit

Laitteet, joilla stimuloidaan lihasta tai lihaksen tiettyä osaa ja näin saadaan lihas supistumaan.

Lantionpohjan toimintahäiriöissä stimulaattoreita käytetään rakon rauhoittamiseen, lantionpohjan lihasten harjoittamiseen ja kivunhoitoon. Stimulaattorin käyttö edellyttää erikoislääkärin toteamaa tarvetta hoidon tarpeellisuudesta. Hoitovastuuyksikön lääkäri konsultoi lantionpohjan tutkimus- ja hoitoyksikköä, jossa arvioidaan ja tehdään yksilöllinen hoitosuunnitelma. Lantionpohjayksikössä on stimulaattoreita, joita lainataan kotiharjoitteluun määräajaksi. Pitkäaikaiseen käyttöön stimulaattori voidaan myöntää, kun haitta-aste on huomattava (esim. ms-potilas).

Niissä terveystieteissä, joissa on lantionpohjan toimintahäiriöihin koulutautunut fysioterapeutti, hoidetaan myös em. häiriöitä. Terapeutti arvioi hoidon tarpeen ja suunnittelee hoidon yhdessä asiakkaan kanssa. Kun hoito edellyttää stimulaattorin käyttöä, tapahtuu hoito/harjoittelu terveystieteissä. Joissain terveystieteissä on laite/laitteita, joita voidaan antaa sovituksen ajaksi omatoimiseen harjoitteluun. Potilas ohjataan lantionpohjan harjoitteluun yksilöllisen suunnitelman mukaan ja ohjataan ostamaan harjoitteluvälineet kuten kuulat itse. Vaikeissa lantionpohjantimintahäiriöissä potilaat ohjataan lääkärin läheteellä erikoissairaanhoidon [Lantionpohjan tutkimus- ja hoitoyksikköön](#).

04 30 LÄMPÖ- TAI KYLMÄHOITOVÄLINEET

Laitteet joilla lämmitetään kehoa tai sen osaa hoidollisiin tarkoituksiin. Kohtaan sisältyvät esim. infrapunalamput ja esilämmitetyt tyynyt.

04 30 03 Lämpöhoitovälineet

Huom. Lämpöhanskat,- sukat ja muut lämmittimet kirjattu tähän luokkaan.

Myönnetään hoitovastuuyksiköstä. (21.12.2012/UK)

04 33 PAINEHAAVOJEN EHKÄISYVÄLINEET

Laitteet joilla helpotetaan painetta kehon osissa tai koko kehossa jotta vältettäisiin painehaavojen syntyminen.

04 33 03 Istuintyynt ja – alustat painehaavojen ehkäisyyn

Välineet joilla helpotetaan painetta kehon herkissä osissa ja jotka jakavat kuormaa. Istuintyynt ja -alustat, ks. 18 09 42.

04 33 03 01 Painehaavatyynyt, viskoelastiset

Tyynt joissa painetta tasaavana materiaalina on hitaasti palautuva polyuretaanivaaho.

04 33 03 02 Painehaavatyynyt, geelitäytteiset

Tyynt joissa painetta tasaavana materiaalina on geeli.

04 33 03 03 Painehaavatyynyt, kennorakenteiset

Tyynt joissa painetta tasaavana ominaisuutena on kennorakenne ja kennojen väliin jäävä ilma.

04 33 03 04 Painehaavatyynyt, ilmatäytteiset, ei moottoroidut

Tyynt joissa painetta tasaa vakiopaineinen ilma.

04 33 03 05 Painehaavatyynyt, ilmatäytteiset, moottoroidut

Tyynt joissa painetta tasataan vaihtuvapaineisella ilmalla ja, joiden ilman määrää säädellään moottorin avulla.

04 33 06 Patjat ja patjanpäälliset painehaavojen ehkäisyyn

Välineet joilla helpotetaan painetta kehon herkissä osissa. Patjat ja patjanpäälliset, ks. 18 12 18.

04 33 06 01 Patjat ja patjan päälliset, ei moottoroidut

Tavallisen patjan päällä käytettävät patjat, jotka tasaavat kehoon kohdistuvaa painetta paineen pysyessä vakiona.

Soveltuvat henkilöille, joilla on matala tai keskisuuri riski saada painehaava (Braden-luokitus: 11-23 pistettä, Norton-luokitus: yli 14 pistettä, Waterlow-luokitus alle 15 pistettä).

04 33 06 02 Patjat ja patjan päälliset, moottoroidut

Tavallisen patjan päällä käytettävät säätöautomaatiikalla varustetut ilmapatjat, joissa paine vaihtuu jaksoittain tai säätyy itsestään käyttäjän painon ja asennon muutosten mukaan.

04 33 06 03 Painehaavapatjat, ei-moottoroidut

Erlaisista materiaaleista valmistetut patjat, jotka tasaavat kehoon kohdistuvaa painetta paineen pysyessä vakiona.

04 33 06 04 Painehaavapatjat, moottoroidut

Sähköautomaatiikalla varustetut ilmapatjat, joissa paine vaihtuu jaksoittain

Soveltuvat henkilöille, joilla on korkea tai erittäin korkea riski saada painehaava (Braden-luokitus: 6-10 pistettä, Norton-luokitus: alle 14 pistettä, Waterlow-luokitus yli 15 pistettä).

Painehaavariskin arviointi, painehaavan hoito ja paineen vähentämiseen valittavien apuvälineiden hankinta (patja, istuintyyny) edellyttää moniammatillista yhteistyötä. Haavanhoitosuunnitelmaa laadittaessa on haavahoitajan tai muun asiaan perehtyneen henkilön asiantuntemus välttämätön.

Painehaavojen ehkäisyssä on tärkeää huolehtia mm. hyvästä perushoidosta, ravinnosta ja sopia mm. henkilön istuma-aika. Oikein valittu apuväline ei ilman muita toimenpiteitä riitä painehaavan ennaltaehkäisyssä ja hoidossa. Painehaavatuotteet ovat alkuhankintoina kalliita, mutta oikein valittuina ne ennalta ehkäisevät kustannustehokkaasti kallishoitoisten painehaavojen syntymistä ja hoitoa.

Painehaavojen riskinarvioinnissa käytetään Nortonin asteikkoa tai **Braden** -luokitusta. Painehaavojen apuvälineet valitaan sen mukaan, kuinka suuri riski haavan syntymiseksi on. Riskiluokitusmittari on spesifimpi ja herkempi kuin hoitohenkilöstön tekemä kliininen arvio.

BRADEN-luokitus

Painehaavariski	korkea	keskisuuri	matala	ei riskiä
Pisteet (6 - 23)	6-10	11-17	18	19-23
Tuotteen valinta	korkean riskin patja	keskiriskin patja	matalan riskin patja	ns. tavallinen patja

Painehaava patjan valinta

Painehaavapatjat ja - (istuin)tyynyn valitaan painehaavariskin mukaisen arvioinnin perusteella. Patjan valinta tehdään matalan riskin, keskiriskin tai korkean riskin tuotteista. Kun riskiä painehaavan syntymiseen ei ole, patjaa ei myönnetä apuvälineenä. Painehaavapatjat voidaan jakaa korkean riskin, keskiriskin ja matalanriskin patjoja. Matalan riskin patjamalleja on sekä petauspatjoissa että varsinaisissa patjoissa. Apuvälineitä myyvät palveluntuottajat luokittelevat tuotteensa eri tavoin, joten on hyvä konsultoida haavahoitajia tai alueellista apuvälinekeskusta tuotetta valittaessa.

Huom. erikoispatja (valitaan usein painehaavapatjatuotteista) voidaan myöntää yksilöllisen tarpeen ja arvioinnin perusteella krooniselle kipupotilaalle kun,

- kipu on tutkittu
- kivunhoito on suunnitelmallista ja seurannassa ja
- patja on osa potilaan kivunhoitoa

Kun painehaavan hoito edellyttää leikkausta, on välttämätöntä, että välittömästi leikkauksen jälkeen kotona on käytössä korkean riskin painehaavapatja, haavanhoitosuunnitelma on tehty ja sovittu haavan seurannasta vastaava yhteyshenkilö.

Nopeasti etenevissä sairauksissa voidaan lainata ns. matalanriskin tai keskiriskin patja asiakkaalle, kun on oletettavissa henkilön tarvitsevan melko nopeasti korkean riskin painehaavapatjaa. Ns. tavalliset patjat asiakkaat ostavat itse.

Painehaava istuintyynyn valinta

Painehaavatyynyä valittaessa käytetään riskiluokitusta sekä arvioidaan asiakkaan pyörätuolin käyttöä kokonaisuutena. Painehaavan hoitoon tai ennaltaehkäisyyn tarkoitettu tyyny saattaa hankaloittaa esimerkiksi henkilön omatoimisen siirtymisen. Tyynyä valittaessa joudutaan usein tekemään kompromisseja ja painottamaan jotakin tavoitetta. Mikäli omatoiminen siirtyminen edellyttää matalamman riskin tyynyä kuin mitä luokitusasteet edellyttävät, sovitaan istumajan lyhentämisestä.

Huom. Muut istuintyynyt (esim. asennon korjaamiseen tarkoitettut muut kuin painehaavatyynyt) luokassa 18 09 42 Istuintyynyt ja alustat.

Päätös ja hankinta

Patja ja istuintyyny arvioidaan hoitovastuuyksikössä ja tarvittaessa alueellisessa apuvälinekeskuksessa. Päätöksen apuvälineen myöntämisestä tekee kuntoutuksen vastuulääkäri.

Apuvälinettä uusittaessa tehdään uusi tilannearvio ja sen edellyttämät jatkotoimenpiteet.

Pintapaineen mittauspalvelu

Alueellisessa apuvälinekeskuksessa (Kinkomaan Vitapolis) on pintapainemittauslaite, jonka avulla voidaan arvioida henkilölle parhaiten soveltuva istuintyyny paineen tasaamiseen istuinalueella. Istuinalueelle kohdistuva kokonaispaine pysyy ennallaan.

Pintapaineenmittausta suositellaan erityisesti henkilöille, joilla riski saada painehaava istuinalueelle on olemassa, tai jo syntyneen painehaavan hoidossa.

Pintapainemittaukseen hakeudutaan lähetteellä, jonka voi tehdä julkisen terveydenhuollon lääkäri tai muu julkisen terveydenhuollon ammattilainen kuten apuvälinealan ammattilainen, fysio-/ toimintaterapeutti tai sairaanhoitaja. Kun painelaitemittaukseen lähetetään henkilö painehaavan tai sen riskin vuoksi, on painehaavan riski arvioitava Braden -luokitusta käyttäen ja läheteeseen merkitä pisteet. Huom. pintapaineen mittaus ei anna tietoa lapaluiden tai ristiluun alueen paineesta.

04 45 SELKÄRANGAN VENYTYSLAITTEET

04 45 01 Kaularangan vetolaite

Fysiatrian poliklinikalla lainataan potilaille keskussairaalassa tehtyjä kaularangan vetolaitteita, joiden käyttöä seurataan käyttöpäiväkirjan avulla. Vetolaitteiden lainaus tehdään lääkärin toimeenpanon tarpeen perusteella.

Laitteet ja lainat kirjataan Kuntoapuun.

04 45 02 Lannerangan vetolaite

Fysiatrian poliklinikalla lainataan potilaille selänvetolaitteita (Back Track), joiden käyttöä seurataan käyttöpäiväkirjan avulla.

Laitteet ja lainat kirjataan Kuntoapuun.

04 48 LIIKKEEN, VOIMAN JA TASAPAINON HARJOITUSVÄLINEET

Harjoituslaitteet eivät ole pääsääntöisesti lääkinnällisen kuntoutuksen apuvälineitä. Ne ovat terapiaa tukevia apuvälineitä ja niitä voidaan lainata terveyskeskuksen fysioterapiavälineistönä määräaikaiseen (1-3 kk:n) lainaan tukemaan henkilön kuntoutumista tai toimintakyvyn ylläpitämistä.

Kun terveydenhuollon ammattilainen on todennut asiakkaan hyötyvän laiteharjoittelusta, pyritään se toteuttamaan fysioterapiakäytien yhteydessä (esim. terveyskeskuksen tai palvelutalon yhteiskäytössä olevalla laitteella).

04 48 03 Kuntopyörät ja ergometrit

Paikallaan pysyvät kuntopyörät fyysiseen harjoitteluun. Kohtaan sisältyvät esim. käsiergometrit.

04 48 03 01

Kuntopyörät (mekaaniset ja sähköiset)

04 48 03 03

Käsi- ja/tai jalkapolkulaitteet (mekaaniset ja sähköiset)

Saatavuusperusteet

Harjoitteluapuväline voidaan myöntää lääkinnällisenä kuntoutuksena määräaikaiseen (1-3 kk:n) lainaan kotiin silloin, kun sen käytön tarpeellisuus on todettu kuntoutussuunnitelmassa keinoksi saavuttaa kuntoutukselle asetettu tavoite, eikä harjoittelulaitteen käyttö muussa ympäristössä ole mahdollista. Yksilöllisen, välttämättömän tarpeen mukaan voidaan laite myöntää pitempiaikaiseen käyttöön.

Arviointi

Laitteen arviointi- ja seurantavastuu on julkisen terveydenhuollon ammattilaisilla (fysioterapeutti ja/tai apuvälinealan ammattilainen).

Kun terveydenhuollon ammattilainen on arvioinut asiakkaan hyötyvän laiteharjoittelusta, pyrittään se toteuttamaan fysioterapiakäytien yhteydessä (esim. terveyskeskuksen tai palvelutalon yhteiskäytössä olevalla laitteella).

Päätös ja hankinta

Lyhytaikalainaan annettavan lainapäätöksen tekee terapeutti tai apuvälinealan ammattilainen. Laitteita pyritään kierrättämään tehokkaasti.

Päätöksen laitteen myöntämisestä pitempiaikaiseen kuin 3 kk käyttöön, tekee kuntoutusylilääkäri asiakkaan kuntoutustavoitteiden, harjoitusmahdollisuuksien sekä fysioterapeutin suosituksen ja kokeilusta saadun palautteen perusteella. Mikäli on tarve hankkia uusi harjoitteluväline, tehdään hankinta apuvälinekeskuksesta.

Sähköiset restoraattorit

Sähköisiä käsi-/jalkapolkulaitteita suositellaan usein myönnettäväksi kotikäyttöön asiakkaille, joilla on spastisuutta. Restoraattorin käyttö ei ole ensisijainen hoitomuoto spastisuuden hoidossa. Spastisuuden hoidossa suositellaan fysioterapiaa (venytykset ja fysikaaliset hoidot kuten sähköstimulaatio) ja lääkettä (Kallinen, M. 2007).

Sähköisiä restoraattoreita ei myönnetä lääkinnällisen kuntoutuksen apuvälineenä, kun tavoitteena on spastisuuden hoito.

04 48 08 Seisontakehikot ja tuet seisomiseen

Seisomaan opettelevaa henkilöä tukevat kiinteät välineet.

04 48 08 01 Seisomatelineet, ei pystyyn nostavat

Pystyasennossa kiinteästi olevat telineet, joihin henkilö tuetaan hihnojen ja/tai vartalotukien avulla.

04 48 08 02 Seisomatelineet, kallistettavat

Seisomatelineet joita voidaan kallistaa eteen tai taaksepäin. Kallistustoiminto helpottaa seisomista harjoittelevan henkilön asettamista hyvään asentoon ennen seisomaan nostoa. Kallistustoiminnon avulla voidaan myös säädellä jalkojen kuormittumista ja työskentelyasentoa.

04 48 08 03 Seisomatelineet, pystyyn nostavat

Telineet joissa on seisoma-asentoon nousemista hihnojen tai istuimen avulla avustava toiminto. Kohtaan sisältyvät mekaaniset ja sähkötoimiset laitteet.

04 48 21 Kippilaudat

Alustat joiden päälle henkilö tuetaan hyvään asentoon, minkä jälkeen tasoa muutetaan asteittain vaaka-asennosta pystyasentoon.

Seisomisella on edullisia vaikutuksia pitkäaikaissairaiden ja vammaisten elimistöön (mm. osteoporoosin ehkäisy, verenkierron paraneminen, suolen toiminnan parantuminen). Seisomisen tärkeys tulee ottaa huomioon asiakkaan kuntoutustavoitteita ja -menetelmiä arvioitaessa. Seisomisella on tärkeä merkitys myös motoristen taitojen opettelussa.

Lasten seisomatelineet / kipit

Erityisesti lapsilla seisomatelineen käytöstä sovitaan yhdessä vanhempien ja päiväkodin / koulun kanssa siten, että se on lapsen ja perheen kannalta joustavasti osana lapsen muuta toimintaa. Seisomateline sijoitetaan siihen toimintaympäristöön, missä sitä käytetään (koti/päiväkoti/koulu).

Kun seisominen ja sille asetetut yksilölliset tavoitteet on suunniteltu, sovitaan käytöstä vastaava henkilö. Seisomatelineen/kipilaudan käytön tulee olla turvallista, joten lähihenkilöiden ohjaus ja vastuuhenkilön nimeäminen ovat tärkeitä.

Seisomatelineen / kippilaudan arvioinnin ja mallin vallinnan tekee useimmiten fysioterapeutti ja / tai apuvälineasiantuntija. Päätöksen apuvälineen myöntämisestä tekee lääkäri.

Aikuisten seisomatelineet / kipit

Saatavuusperusteet

Seisomatelineen käyttöä arvioitaessa selvitetään, voidaanko seisominen toteuttaa esim. fysioterapian yhteydessä yhteiskäytössä olevalla seisomatelineellä. Seisomatelineen / kippilaudan käytölle tulee olla selkeät tavoitteet. Seisomatelineen käyttö suunnitellaan siten, että se yhdistetään joustavasti päivän muihin toimintoihin.

Arviointi

Seisomatelineen tai kippilaudan tarve arvioidaan aina yksilöllisesti osana asiakkaan kuntoutuksen kokonaistavoitteita.

Mekaaniset seisomatelineet ja kippilaudat arvioidaan hoitovastuun mukaan joko erikoissairaanhoidosta tai terveyskeskuksesta. Sähköiset seisomatelineet arvioidaan tarvittaessa erikoissairaanhoidossa.

Päätös ja hankinta

Seisomateline / kippilauta myönnetään kotiin tai muuhun toimintaympäristöön (esim. päiväkotiti) silloin, kun sen käyttö ei muuten ole mahdollista ja seisomisella on tärkeä merkitys henkilön kuntoutustavoitteiden saavuttamisessa.

Seisomateline tai kippilauta myönnetään tukemaan henkilön yksilöllisiä kuntoutustavoitteita.

Päätöksen mekaanisen seisomatelineen myöntämisestä tekee hoitovastuuyksikön lääkäri tai kuntoutusylilääkäri.

Seisomatelineet ja kipit hankitaan alueellisesta apuvälinekeskuksesta.

04 48 12 Sormien ja käden harjoitusvälineet

Kohtaan sisältyvät esim. terapiavahat

Ei myönnetä lääkinnällisenä kuntoutuksena.

04 48 15 Yläraajan, vartalon ja alaraajan harjoitusvälineet

*Laitteet joilla harjoitellaan liikkumista ja tasapainoa tai vahvistetaan raajoja ja vartaloa. Koh-
taan sisältyvät esim. puolapuut, trampoliinit, voimistelumatot ja tasapainolaudat.*

Terveyskeskusten apuvälinepalvelu-, toiminta- ja/tai fysioterapiayksiköissä on perusteltua olla yleisimmin tarvittavia harjoittelun apuvälineitä, joita voidaan lainata lyhytaikaiseen kokeilu-
käyttöön.

Ei myönnetä lääkinnällisenä kuntoutuksena

Postoperatiivisessa kuntoutuksessa käytettävät esim. polven CPM – laitteet eivät ole lääkinnäl-
lisen kuntoutuksen apuvälineitä.

Välineiden lainoja voidaan seurata apuvälinetietojärjestelmässä.

04 48 15 03 Voimistelumatot

04 48 15 04 Terapiarullat ja – pallot

04 48 15 05 Tasapainolaudat ja -tyyny

04 48 15 09 Soutulaitteet

Soutulaitteita ei myönnetä lääkinnällisenä kuntoutuksena. Ne ovat terapiaa tukevia apuvälinei-
tä ja niitä voidaan lainata terveyskeskuksen fysioterapiavälineistönä määräaikaiseen (1-3
kk:n) lainaan tukemaan henkilön kuntoutumista tai toimintakyvyn ylläpitämistä.

Kun terveydenhuollon ammattilainen on todennut asiakkaan hyötyvän laiteharjoittelusta, pyri-
tään se toteuttamaan fysioterapiakäytien yhteydessä (esim. terveyskeskuksen tai palveluta-
lon yhteiskäytössä olevalla laitteella).

04 48 18 Painomansetit

Ei myönnetä lääkinnällisenä kuntoutuksena.

04 48 27 Asentohoitovälineet

Välineet henkilön tukemiseksi oikeaan asentoon terapian ja hoidon suorittamiseksi.

Saatavuusperusteet

Asentohoitotyynejä ja muita vastaavia välttämättömiä apuvälineitä voidaan myöntää lääkinnäl-
lisenä kuntoutuksena vaikeavammaiselle henkilölle silloin, kun on selkeä kuntoutuksellinen
tarve olemassa ja tarve on kirjattu asiakkaan hoito- /kuntoutussuunnitelmaan.

Arviointi

Arvioinnista vastaa hoitovastuuyksikön fysioterapeutti tai muu terveydenhuollon ammattilainen (esim. oma hoitaja).

Päätös ja hankinta

Päätös hoitovastuuyksikössä. Hankinta alueellisesta apuvälinekeskuksesta.

05 VÄLINEET TAITOJEN HARJOITTAMISEKSI

05 09 PIDÄTYSKYVYN HARJOITUSVÄLINEET

Välineet virtsarakon ja/tai suolen kontrollin harjoittamiseksi.

05 09 03 Inkontinenssihälyttimet

Välineet jotka tuottavat signaalin tahattoman virtsaamisen tai ulostamisen tapahtuessa.

Inkontinenssihälyttimiä käytetään pääasiassa lasten pitkittyneen yökastelun hoidossa. Hälyttimet reagoivat kosteuteen hälytysäänellä.

Huom. Rakon rahoittamiseen ja aktivoimiseen sekä kivun lievittämiseen tarkoitettut stimulaattorit ks. 04 27 09 Lihasstimulaattorit.

Arviointi

Hälyttimen käyttö edellyttää, lääkärin tekemää arviointia ja tutkimusta inkontinenssin syystä ja tarvearviointia hälyttimen käytöstä.

Lainaaminen ja käytönopetus ja seuranta

Hälyttimen käyttö edellyttää sitoutumista, minkä vuoksi käytön opetukseen tulee varata aikaa. Parhaiten hoito onnistuu, kun hälyttimen myöntäminen keskitetään esim. neuvolaan tai erikoissairaanhoidossa lasten hoitovastuuyksikköön lapsen ja käytön seurannasta vastaa lapsen ja perheen tunteva ammattilainen.

Inkontinenssihälytin myönnetään määräaikaiseen lainaan. Hälyttimen käyttö opetetaan sekä lapselle että vanhemmille. Laitteen käytön seurantavastuu hoitovastuuyksikössä.

Hälytinmallit

Yökasteluhälytin: Hälytinkokonaisuuteen kuuluvat paristokäyttöinen hälytinlaite ja puuvillakanainen, johtimin varustettu lakana.

Hoitovastuuyksikkö antaa lainaksi hälyttimen. Lakanan hankkii käyttäjä /huoltaja.

Minikasteluhälytin: Hälytyskokonaisuuteen kuuluvat paristokäyttöinen hälytinlaite ja kosteustunnistin, mikä pujotetaan pikkuhousun suojaan. Hälytin voidaan kiinnittää esimerkiksi pyjamaan solisluun alapuolelle.

Päätös ja hankinta

Hoitovastuuyksikkö tekee päätöksen hälyttimestä ja lainaa hälyttimen sekä kosteustunnistimen. Pikkuhoususuojat hankkii käyttäjä /huoltaja.

Uuden hälyttimen hankinta alueellisesta apuvälinekeskuksesta.

06 ORTOOSIT JA PROTEESIT

Ortoosit, eli tuet, ja tukilaitteet ovat ulkoisesti käytettäviä hermo-, lihas- ja luustorakenteita ja niiden toimintaa muuttavia apuvälineitä. Proteeseja tai proteesilaitteita käytetään ulkoisesti korvaamaan kokonaan tai osittain puuttuvaa kehon osaa.

06 03 VARTALON JA SELKÄRANGAN ORTOOSIT

Tuet jotka on suunniteltu muuttamaan selkärangan rakennetta ja toimintaa.

Yksilöllisesti valmistettu tuki suunnitellaan sen tarvitsijan yksilöllisen tarpeen vuoksi. Tehdasvalmisteinen tuki hankitaan henkilön erityisen tarpeen vuoksi. Tehdasvalmisteinen tuki säädetään käyttäjälleen sopivaksi.

06 03 03 Ristisuoliluunivelen ortoosit

06 03 06 Lannerangan ja ristiselän ortoosit

06 03 09 Rinta-lannerangan, ristiselän ortoosit

06 03 12 Kaularankaortoosit

06 03 15 Kaula- ja rintarankaortoosit

Saatavuusperusteet

Ortoosit voidaan myöntää henkilölle, jolla on perussairaudesta johtuva virheasento, toiminnallinen vaikeus tai kiputila, joka haittaa merkittävästi henkilön suoriutumista päivittäisen elämän toiminnoista selviytymistä ja ortoosin käytöllä arvioidaan saavutettavan merkittävää hyötyä toimintakykyyn.

Ortoosin myöntämisen perusteena on lääkärin tai muun asiantuntijan tekemä arviointi ja aina 2-4 viikon mittaista kokeilukäyttöä sekä asiakkaan antamaa palautetta sen käytöstä.

(fys.pkl:lla ortoosien käyttöä seurataan käyttöpäiväkirjan avulla). Koekäyttö ei koske yksilöllisesti valmistettuja ortooseja.

Yksityissektorin suorittamien leikkausten jälkeiset, pitkäaikaiskäyttöön tarkoitettut ortoosit korvataan julkisesta terveydenhuollosta hoitovastuun ja erikoisosaamisen mukaan. Ortoosit annetaan lyhytaikaiseen lainaan. Mikäli tarve on pitkäaikainen tai pysyvä tehdään pitkäaikaispäättös terveyskeskuksessa. Kun leikkaus on tehty esim. urheilu- tai vapaa-ajan vakuutuksen perusteella, selvitetään vakuutusyhtiön korvausvelvollisuus ortoosin myöntämisestä.

Kylkisiridokset: kylkiluumurtumissa käytettävät sidokset lainataan terveyskeskusten ensiavustusta. Ne eivät ole lääkinnällisen kuntoutuksen apuvälineitä. Lainoja voidaan haluttaessa seurata KuntoAvussa, mutta niiden kustannuksia ei dokumentoida sinne.

Avannetukivyyöt ovat hoitovälineitä.

Arviointi

Lääkärin tai muun asiantuntijan tekemä arviointi. Arviointi tehdään terveyskeskuksessa tai siinä erikoissairaanhoidon yksikössä, jossa potilas on hoidossa.

Päätös ja hankinta

Myönnetään ja hankitaan hoitovastuuyksiköstä.

Ortooseja myönnetään 1 kpl vuodessa.

Ortooseja ei myönnetä harrastustoimintaan.

06 03 06 Lannerangan ja ristiselän ortoosit

Saatavuusperusteet

Voidaan myöntää lääkinnällisenä kuntoutuksena erikoislääkärin tekemien tutkimusten ja toimean tarvearvioinnin perusteella, kun kyseessä on

- instabiliteetti
- trauman jälkitila
- vähintään kerran leikattu selkä esim. discusprolapsi
- vaikea osteoporoosi ja kompressiomurtuma
- vaikea skolioosi

Päätös ja hankinta

Myönnetään ja hankitaan hoitovastuuyksiköstä 1 kpl/vuosi.

06 03 09 Rinta-lannerangan, ristiselän ortoosit (korsetit)

Saatavuusperusteet ja myöntäminen

Lapset

Voidaan myöntää hypotoonisille lapsille skolioosin ennalta ehkäisemiseksi ja/tai kun tukea käytettäessä istuma-asento paranee ja/tai pöytätyöskentely onnistuu mahdollistaen silmäkäsiyhteistyön.

Skolioosin hoidossa tukien arviointi ja hankinta on keskitetty erikoissairaanhoidon kirurgian yksikköön. Lasten skolioosin hoidossa käytettävä ortoosi myönnetään aina erikoissairaanhoidosta.

Aikuiset

Aikuisten skolioosin hoidossa tarvittava ensimmäinen ortoosi myönnetään erikoislääkärin tekemän arvioin perusteella erikoissairaanhoidosta. Ortoosin uusinta tehdään hoitovastuun mukaan joko erikoissairaanhoidosta tai perusterveydenhuollosta.

06 04 VATSAN ORTOOSIT

Ortoosit, jotka kattavat kokonaan tai osittain vatsan alueen.

06 04 06 Tyrätuet

Tuet jotka tukevat tyrää ja pitävät sen paikallaan. Kohtaan sisältyvät esim. tyrähihnat, -vyöt ja -kannattimet.

Saatavuusperusteet

Tyrävyö myönnetään lääkinällisenä kuntoutuksena,

- kun tyrää ei voida leikata ja

- lääkäri on arvioinut tyrävyön käytön välttämättömäksi tyrän koosta tai sen aiheuttamasta kivusta johtuen
- vatsatyrävyö voidaan lainata terveyskeskuksesta määräaikaiseen lainaan henkilölle, joka odottaa leikkausta
- Nivustyräviä ei myönnetä lyhytaikalainaan.

Päätös ja hankinta

Päätöksen ensimmäisen tyrävyön myöntämisestä tekee hoitovastuuyksikön lääkäri. Tyrävyön hankkii ja kustantaa hoitovastuuyksikkö. Päätöksen tyrävyön uusinnasta voi tehdä lääkäri muu terveydenhuollon ammattilainen organisaation omien toimintakäytäntöjen mukaisesti.

06 06 YLÄRAAJAN ORTOOSIT

Tuet jotka on suunniteltu muuttamaan yläraajojen rakennetta ja toimintaa.

Yksilöllisesti valmistettu tuki suunnitellaan sen tarvitsijan yksilöllisen tarpeen vuoksi. Tehdasvalmisteinen tuki hankitaan henkilön erityisen tarpeen vuoksi. Tehdasvalmisteinen tuki säädetään käyttäjälleen sopivaksi.

06 06 03 Sormiortoosit

06 06 12 Ranne- ja kämmenortoosit

06 06 15 Kynärnivelen ortoosit

06 06 21 Olkanivelen ortoosit

Raajaortooseja käytetään tukemaan, oikaisemaan, suojaamaan, estämään ja korjaamaan yläraajan virheasentoja, epämuodostumia sekä parantamaan raajan toimintaa. Ortoosin käytöllä raajaa voidaan kontrolloida, ehkäistä haitallisen liikkeen syntymistä, ehkäistä spastisuutta tai avustaa heikkoa tai halvaantunutta lihasta.

Ortoosi voi olla tehdasvalmisteinen tai yksilöllisesti esim. toimintaterapeutin valmistava tuki.

Korjaava ortoosia käytetään usein kirurgisen toimenpiteen jälkeen.

Saatavuusperusteet

Yläraajan ortooseja voidaan lainata /myöntää lääkinällisenä kuntoutuksena, kun henkilöllä on lääketieteellisesti todettu pitkäaikainen, toimintakykyä oleellisesti alentava vamma tai sairaus. Ennaltaehkäisevän tuen myöntäminen esim. reumapotilaalle on perusteltua, kun nivelen vaurio tai instabilitetti ilman tukea alentaa merkittävästi toimintakykyä tai aiheuttaa sekundaarihaittaa.

Terveyskeskuksesta annetaan lyhytaikalainaan tehdasvalmisteisia ranneortooseja mm. canalis carpi – oireyhtymästä kärsiville potilaille (Käypä hoitosuositus: [Käden ja kyynärvarren rasitus-sairaudet](#))

Murtumien jälkeiset tuet ovat hoidollisia.

Arviointi

Arviointi edellyttää lääkärin, toimintaterapeutin (fysioterapeutin) tekemää arviointia.

Erikoissairaanhoidon lääkäreitä tai toimintaterapeutteja voi konsultoida yläraajan ongelmissa. Lääkärin vastaanotolle edellytetään aina lääkärin tekemää lähetettä. Toimintaterapeutin vastaanotolle tarvitaan lähete, joka voi olla julkisen terveydenhuollon lääkärin lähete tai toimintaterapeutin tai fysioterapeutin tekemä kirjallinen pyyntö.

Päätös ja hankinta

Ortoosi myönnetään hoitovastuuyksiköstä.

06 12 ALARAAJAN ORTOOSIT

Välineet jotka on suunniteltu muuttamaan alaraajojen rakennetta ja toimintaa.

Raajaortooseja käytetään tukemaan, oikaisemaan, suojaamaan, estämään ja korjaamaan alaraajan virheasentoja, epämuodostumia sekä parantamaan raajan toimintaa. Raajaa voidaan kontrolloida, haitallisen liikkeen syntymistä ehkäistä, vakauttaa kestävästi kuormitus tai ehkäistä spastisuutta, heikkoa tai halvaantunutta lihasta voidaan avustaa.

Korjaavat ortoosit liittyvät useimmiten kirurgiseen toimintaan.

Ortoosi voi olla myös hoidollinen, jolloin sen käyttöaika on rajoittunut, esim. murtumaortoosit.

Saatavuusperusteet

Saatavuusperusteet ovat yhtenäiset sekä 06 12 03 jalan ortooseja että 06 33 erityisjalkineita /ortopedisia jalkineita myönnettäessä. Mikäli kevyemmät ratkaisut eivät riitä, myönnetään seuraavaan luokkaan kuuluva jalkineratkaisu. Polven ortoosien tarkempi myöntäminen on kuvattu kohdassa 06 12 09.

Yleensä apuvälinetarve on pitkäaikainen esim. Dafo-tuki CP-vammaiselle, peroneustuki hemiplegiapotilaalle tai polvi-/nilkkatuki, kun nivel on instabiili ja kivulias.

Alaraajan ortooseja, kuten nilkka- tai polvitukia, voidaan lainata/hankkia lääkinnällisenä kuntoutuksena, mikäli asiakkaalla on lääketieteellisesti todettu pitkäaikaisen toimintakyvyn haitan aiheuttava vamma tai sairaus, joiden vuoksi selviytyminen päivittäisistä toiminnoista on oleellisesti vaikeutunut. Tukien saanti on perusteltua myös ennaltaehkäisevästi silloin, kun sairauden laatu huomioon ottaen (esim. reuma) on oletettavaa, että tukemattomana nivelen vaurio tai instabiliteetti ja siitä aiheutuva toimintakyvyn vaje tulee oleellisesti lisääntymään tai aiheuttamaan sekundaarihaitan.

Akuuttitilanteissa tukia voidaan lainata myös määräaikaislainaan (1-3kk).

Lievää haittaa kompensoivan ortoosin asiakas hankkii itse.

Arviointi

Yksilöllinen tarvearvio on aina välttämätön.

Akuuttitilanteessa tuki voidaan terveyskeskuksessa antaa nopean tilannearvion perusteella lyhyeen määräaikaiseen käyttöön. Tilannetta on seurattava ja asiakas tarvittaessa kutsuttava uuteen arvioon. Ongelman pitkittyessä on lääkärin arvio välttämätön.

Sovitustilanteessa on oltava riittävä valikoima oikean kokoisia ja erityyppisiä tukia.

Asiakkaan oma tuntuma käyttömukavuudesta on tärkeä. Tukia on aina koekäytettävä riittävän pitkä aika ennen lopullista päätöstä. Mikäli apuvälineen saatavuusperusteet eivät täyty ja jos tuen käytöstä on ollut hyötyä, kehoitetaan asiakasta hankkimaan vastaava valitsemastaan paikasta.

Yksilöllisen tuen arvioinnin tekee asiaan perehtynyt ammattilainen (esim. erikoislääkäri, fysioterapeutti, jalkojenhoitaja, apuneuvoteknikko). Alaraajaortoosin käyttö tulee perustella ja kuvata, miten se vaikuttaa henkilön toimintakykyyn.

Päätös ja hankinta

Alaraajaortooseista vastaa se taho, jossa on asiakkaan hoitovastuu. Erikoissairaanhoidossa postoperatiiviset ortoosit lainataan aina, kun se on mahdollista hoitovastuuyksiköstä tai tehdään päätös ortoosin hankinnasta hoitoyksikön kustantamana. Asiakas ohjataan terveyskeskukseen vain silloin, kun ortoosin käytön aloitus tapahtuu myöhemmin ja hoidon seurantavastuu on sovittu terveyskeskukseen.

Terveyskeskuksissa on yleisimpiä selkä-, polvi- ja nilkkaortooseja, joita annetaan kokeilu- ja lyhytaikalainakäyttöön.

06 12 03 Jalkateräortoosit

Välineet jotka kattavat kokonaan tai osittain jalkaterän alueen. Kohtaan sisältyvät esim. jalkineiden tukipohjat ja täytteet, pehmusteet, jalkaholvin tuet, korkolaput ja – suojuukset.

Varvasortoosit

Suojaavien ja korjaavien varvasortoosien käyttö helpottaa kipua ja vähentää iho-oireiden kehittymistä sekä hidastaa virheasentojen syntyä. Yksilöllisten varvasortoosien avulla voidaan välttyä kirurgisilta toimenpiteiltä. Varvasortooseja voidaan käyttää myös leikkauksen jälkeisenä tukena.

Arvion varvasortoosien saannista tekee aina lääkäri, jalkaterapeutti tai lääkintävahtimestari (KSKS). Jalkaterapeutti ja lääkintävahtimestari valmistavat myös yksilöllisiä varvasortooseja.

Erilaisia valmistuksia on myös saatavilla ja niiden hankinnasta vastaa potilas; lääkärin, jalkaterapeutin tai lääkintävahtimestarin ohjeiden mukaan. Jos käyttö on jalkojen kunnon säilymisen vuoksi jatkuvaa, tulee hankintaa arvioida hoitovastuuyksikössä.

Tukipohjalliset

Tukipohjallisten tarkoituksena on tukea jalan normaalia toimintaa. Niillä pyritään korjaamaan jalkaterän virheasento, kivunlievitys (estäminen), kuormituksen keventäminen ja tasaaminen. Tavoitteena voi olla myös haava-alueen kuormituksen vähentäminen ja lisäongelmien ehkäisy.

Tukipohjallisten saatavuusperusteet

Myöntämisen edellytyksenä on pitkäaikainen sairaudesta tai vammasta johtuva tarve. Asiakas sitoutuu hankkimaan tukipohjallisten edellyttämät jalkineet itse. Ohjausta jalkineiden hankintaan asiakas voi saada jalkaterapeutilta tai tukipohjallisten palveluntuottajalta.

Tukipohjallisia ei myönnetä normaalijalan variaatioihin (mm. lattajalka, kaarijalka) eikä normaalijalan yleisiin rappeumamuutoksiin (mm. plantaarifaskian alueen kiputilat, isovarpaan tyvinivelen tai muu jalkapöydän nivelrikko). Tukipohjallisia ei myönnetä urheilu- tai muihin vapaa-ajan harrastuskäyttöön.

Arviointi

Arviointi edellyttää ammattilaisen (lääkärin, jalkaterapeutin, apuvälineteknikon tai muun aiheeseen perehtyneen ammattilaisen) tekemää tarvearviota. Tukipohjallisen uusimistarve on yksilöllinen ja edellyttää aina asiantuntijan toteamaa tarvetta.

1. Nivelreuma

Tukipohjalliset voidaan myöntää, kun on selkeä tulehduksellinen niveltulehdus ja/tai virheasento, tukemaan jalan rakenteita ja ehkäisemään tilan pahenemista asiakkaan liikuntakyvyn säilymiseksi.

2. Diabetes

Diabeetikon jalkaongelmien tärkeimmät syyt ovat neuropatia ja iskemia yhdessä ulkoisen vaurion kanssa. Jalkaongelmien vaaraa lisäävät itse diabetekseen liittyvät tekijät (komplikaatiot ja hoitotasapaino) ja paikalliset tekijät (jalkineet ja jalkojen puutteellinen hoito).

Terveystieteiden ammattilaisen tekemät säännölliset jalkojen seulontatutkimukset ovat tärkeitä riskijalan toteamiseksi. Ehkäisy ja seuranta tulee aloittaa jo siinä vaiheessa kun diabetes todetaan. Ongelmien esiintyessä tulee potilas ohjata lääkärille, jalkaterapeutille tai muuhun jatkohoitoon. Seuranta tehdään Dehkon määrittämän riskiluokituksen mukaan (Diabeetikon jalka-ongelmien Käypä hoito-suositus 2009).

Tukipohjalliset myönnetään aina riskiluokan 3 potilaille. Riskiluokkien 1 ja 2 kohdalla käytetään tapauskohtaista harkintaa. Myöntämisen edellytyksenä on jo olemassa oleva asentovirhe, mikä voidaan korjata tukipohjallisella ja näin vähentää riskiä haavan syntymiseen.

3. Neurologinen sairaus

Tukipohjalliset voidaan myöntää silloin, kun neurologinen sairaus aiheuttaa muutoksia asiakkaan liikuntakyvyssä (esim. tonusongelmasta johtuva toimintakyvyn vaikeus tai virheasento).

4. Tapaturma, leikkauksen jälkitila tai synnynnäinen epämuodostuma

Myöntämisen edellytyksenä on rakenteellinen muutos, joka aiheuttaa kipua ja vaikeuttaa liikunnallista toimintakykyä tavanomaisissa arjen toiminnoissa.

Päätös ja hankinta

Ensimmäiset tukipohjalliset

Tukipohjallisista tehdään päätös hoitovastuuyksiköstä julkisen terveydenhuollon ammattilaisen tekemän arvioinnin perusteella.

Tukipohjallisten uusinta

Kun tarve on pitkäaikainen ja jalkojen tilanne melko muuttumaton, voi päätöksen tukipohjallisten uusinnasta tehdä terveyskeskuksen apuvälineasiantuntija tai muu terveydenhuollon ammattilainen organisaation toimintakäytäntöjen mukaisesti.

06 12 06 Nilkka-jalkateräortoosit

Välineet jotka kattavat nilkan ja kokonaan tai osittain jalkaterän alueen.

Nilkkavammoissa potilas hankkii tuet itse tai mikäli potilaalla on tapaturma- tai muu vakuutus, voi ortoosin korvata vakuutusyhtiö sopimusehtojensa mukaisesti. Terveyskeskuksissa on erilaisia nilkkatukia, joita lainataan lyhytaikaiseen käyttöön ja kokeiluun. Eri terveyskeskusten varastomallit vaihtelevat toisistaan.

Kun tarve on pitkäaikainen (esim. hemiplegia, Cp-vamma), ja ortoosia käytetään estämään, tukemaan tai korjaaman jalan/nilkan asentoa, myönnetään ortoosi lääkinällisenä kuntoutuksena hoitovastuuyksiköstä.

Aircast – nilkkatuki

Ei ole lääkinällisen kuntoutuksen apuväline.

Aircast -nilkkatukea voidaan käyttää teippauksen asemesta akuuttien nilkkavammojen (nivelside- ja nyrjähdysvammat) sekä kroonisen nilkan instabiliteetin tukemiseen. Aircast-nilkkatuki tukee nilkkaa sivuttaissuunnassa, mutta sallii koukistus- ja ojennusliikkeet.

Aircast – nilkkatuki lainataan lyhytaikalainaan terveyskeskuksesta/ensivasta tai paikallisesti sovitusta paikasta.

Pitkäaikaiseen käyttöön Aircast-nilkkatuki myönnetään hoitovälineenä hoitovastuun mukaisesti joko terveyskeskuksesta tai erikoissairaanhoidosta.

Aircast -tukien lainoja voidaan seurata KuntoApu – tietojärjestelmässä (massatavara). Kustannetaan hoitovastuuyksiköstä.

06 12 09 Polvitortoisit

Tuet jotka kattavat polvinivelen.

Polvituesta on todettu olevan hyötyä polvilumpion ja muissa polven etuosan kiputiloissa, yli-
liikkuvuuden tukemisessa, sivu- ja ristisiteiden vammoissa ja alkavassa nivelrikossa. Mikäli
perustuesta ei ole riittävästi apua, voidaan harkita polvitukea, joissa on sivujäykisteet, erillinen
polvilumpion tuki, tukea lisääviä hihnoja, jotka jäykistävät tai ohjaavat kuormitusta ongelmas-
ta riippuen.

Polvitukien käyttöä ja tarpeellisuutta arvioitaessa on aina tehtävä yksilöllinen tarvearvio, koska
samaa vammaa ei aina voida määritellä pysyväksi, osa vammoista paranee itsestään tai vaika-
rtroosi etenee, niin oire voi hävitä. Apuvälineen käyttötarve ja – määrä on myös arvioita-
va yksilöllisesti, koska ne kuluvat myös suhteessa käyttömäärään.

Saatavuusperusteet ja toimintakäytännöt

Diagnostisoitu artroosi

Polvitukena käytetään ensisijaisesti jäykistämätöntä elastista yleistukea, joista valitaan sopiva
tuki. Terveyskeskuksen tai muu avopuolen asiantuntija suosittelee ja ohjaa potilaan niihin
paikkoihin, joissa ortooseja myydään, myös nettikauppaan. Potilas hankkii tuet itse.

Lääkärin suosituksesta perusterveydenhuollon tai erikoissairaanhoidon fysioterapeutti voi so-
vittaa ja antaa koekäyttöön erityisesti polviartroosiin suunnitellun **kuormitusta keventävän**
polvituen. Koekäyttö edellyttää potilaalta käyttöpäiväkirjan täyttämistä. Päiväkirja palautetaan
kuukausittain tuen antaneelle fysioterapeutille. Jos tuki todetaan hyödylliseksi, tuesta tehdään
pitkäaikaislaina tai voidaan hankkia uusi ortoosi maksusitoumuksella. Ortoosit yksilöidään ja
käyttöaktiivisuutta seurataan säännöllisesti vuoden ajan. Ortoosi voidaan luovuttaa omaksi, jos
käyttö jatkuu aktiivisesti yli vuoden ajan. ⁴

Tarvittaessa fysioterapeutit voivat konsultoida keskussairaalan fysiatrian poliklinikalla toimivaa
nivelpoliklinikan fysioterapeuttia.

---

⁴ päivitetty 12.5.15

Polven vammat

Terveyskeskuksissa on yleisimpiä, esim. polven nivelsidevammoissa käytettäviä lastoja varastossa. Terveyskeskusfysioterapeutit sovittavat tuet.

Erikoissairaanhoidon lääkäri suosittelee yksilöllisiä tai yleistukia vakavammissa, akuuteissa vammoissa ja vammojen jälkitiloissa. Nämä tuet hankitaan erikoissairaanhoidon maksusitoumuksella.

Polvivammoissa tarvitaan saranalastaa usein 6 viikon ajan, jotka potilas saa erikoissairaanhoidosta. Sovituksesta ja lainasta vastaa fysioterapeutti.

Instabiilipolvi-potilaat tulevat yleisesti ortopedin arvioon, joka lähettää tarvittaessa potilaan polvituen sovitukseen keskussairaalanpolvipoliklinikan fysioterapeutille. Tuki hankitaan keskussairaalan maksusitoumuksella. Instabiliteettitukia tarvitaan polvivammoissa harvoin pysyvään käyttöön. Mikäli tuki kuitenkin tarvitaan, tulee vakuutusyhtiöiden korvausvelvollisuus erityisesti urheiluvammoissa ottaa huomioon. Muuten tuki hankitaan keskussairaalaista.

Patellaluxaation hoitoarvion tekee ortopedi toimesta ja jos hän suosittelee patellatukea, hankkii sen potilas omalla kustannuksellaan.

(Asiantuntijat: Jari Ylinen, fys.yl; erikoislääkäri Heikki Nurmi; Marjo Oikari, fysioterapeutti; Tero Juntunen, fysioterapeutti)

Päätös ja hankinta

Hankitaan hoitovastuun mukaisesti joko terveystaloksesta tai perusterveydenhuollosta.

06 12 12 Polvi-, nilkka-, ja jalkaortoosi

Tuet jotka kattavat polvi- ja nilkkanivelet sekä jalkaterän.

Luokkaan sisältyvät toimintaterapeuttien tai fysioterapeuttien yksilöllisesti valmistamat ortoosit esim. takalasta.

06 12 15 Lonkkaortoosit

Tuet, jotka kattavat lonkkanivelen.

Mm. abduktiolastat ja - tyynyt sekä kävelyn /asennon apuvälineenä käytettävät Swash-ortoosit.

Ortoosin hankinta ja uusinta erikoislääkärin päätöksellä hoitovastuuyksiköstä.

Reisiluunkaulan murtumia ehkäiset lonkkasuojat eivät ole lääkinällisen kuntoutuksen apuvälineitä. Ks. 09 06 24 Vartalosuojat.

06 12 18 Lantioalاراajaortoosit

Välineet jotka kattavat lonkka-, polvi- ja nilkkanivelet, sekä jalkaterän.

Mm. pitkät tukisidokset ja vartaloalاراajatuet.

Ortoosin hankinta ja uusinta erikoislääkärin päätöksellä erikoissairaanhoidon hoitovastuuyksiköstä.

06 18 YLÄRAAJAPROTEESIT

Toisiinsa yhteensopivat yleensä yksittäisen valmistajan valmistamat osat, jotka voidaan yhdistää minkä tahansa yksilöllisesti valmistetun osan kanssa ja joista muodostuu erilaisia yläraaja-proteeseja.

06 18 00 Yläraajaproteesit

06 24 ALARAJAPROTEESIT

Alaraajaproteesit ovat yleensä yhden valmistajan valmistamista toisiinsa yhteensopivista osista koottuja yhdistelmiä, joihin voidaan liittää mikä tahansa yksilöllisesti valmistettu osa, jolloin luodaan joukko erilaisia alaraajaproteeseja.

06 24 03 Jalkaterän osaproteesit

06 24 09 Sääriproteesit

06 24 15 Reisiproteesit

Keski-Suomen sairaanhoitopiirissä noudatetaan alueellista alaraaja-amputoidun hoitoketjussa sovittuja käytäntöjä. Potilaan hoitovastuu siirtyy n. vuoden kuluttua perusterveydenhuoltoon, jossa myös arvioidaan ja tehdään maksusitoumus proteesin korjauksesta ja/tai uusimisesta.

Terveyskeskus voi tarvittaessa konsultoida fysiatrian poliklinikkaa joko puhelimitse tai teke-
mällä lähetteen potilaan kokonaistilanteeseen tai protetiikkaan liittyvissä kysymyksissä.

Raajaproteesit arvioidaan ja hankitaan hoitovastuuyksikössä joko erikoissairaanhoidossa tai
perusterveydenhuollossa.

Erityisen kalliiden (yli 10 000 eur), esim. elektronisten tai erityisvalmisteisten proteesien arvi-
ointi, hankinta ja seuranta tehdään fysiatrian poliklinikalla. Kalliit proteesit laskutetaan koti-
kunnan terveystoimesta.

06 24 21 Hemipelvektomiaproteesit

06 24 41 Sääri- ja reisiproteesien tuppiosat

Postoperatiiviset hoito(geeli)tuppi

Kaikille alaraaja-amputoiduille, joille suunnitellaan proteesia, annetaan leikkauksen jälkeen
hoitotuppi tyngän muotoutumiseksi. Arviointiin ja päätöksen tupen hankinnasta amputaation
jälkeen tekee fysiatrian ylilääkäri. Ennen proteesin saantia potilas ehtii käyttää 2-3 erikokoista
tuppea tyngän muotoutuessa. Postoperatiivista tuppea käytetään siihen saakka, kunnes potilas
saa proteesin ja siihen kuuluvan silikonitupen.

Hoitotuppivarasto on keskussairaalassa fysiatrian poliklinikalla. Asiasta vastuussa oleva fy-
sioterapeutti toimittaa geelitupet jossa terveystoimintakeskuksen fysioterapeutin kautta potilaalle ja toimit-
taa palautuneen tupen välinehuoltoon ja varastoon uudelleen kierrätettäväksi. Geelitupprien
lainauksia ei seurata.

06 30 PROTEESIT, ei raajaproteeseja

*Välineet joita käytetään korvaamaan kokonaan tai osittain puuttuvan vartalonosan (muun kuin
raajan) ulkonäkö ja/tai toiminta.*

Ortoosit eli tuet ja tukilaitteet ovat ulkoisesti käytettäviä hermo-, lihas- ja luustorakenteita ja
niiden toimintaa muuttavia apuvälineitä.

Proteeseja ja proteesilaitteita käytetään ulkoisesti korvaamaan kokonaan tai osittain puuttuvaa
kehon osaa. Kohtaan sisältyvät esim. kehon omalla tai ulkoisella voimanlähteellä toimivat tuki-
laitteet ja proteesit, kosmeettiset proteesit ja ortopediset jalkineet.

Kohtaan eivät sisälly endoproteesit.

Saatavuusperusteet

Peruukki hankitaan yleensä iho- ja syöpäpotilaalle, jolla on laaja-alaista hiustenlähtöä.

Tilapäisessä hiustenlähdössä hankitaan pääsääntöisesti keinohiusperuukki. Keinohiusperuukista korvataan tavanomainen⁵ käyttötarpeen mukainen peruukki. Miesten ns. tavanomainen peruukki on usein hinnaltaan naisten peruukkia korkeampi työvaiheista johtuen. Yksilöllisen tarpeen mukaan voidaan myöntää myös muu kuin keinohiusperuukki (esim. syöpäpotilaalla on keinohiusperuukin käyttöä estävä ihosairaus tai yliherkkyys). Jos ihosairauden vuoksi myönnetään muu kuin keinohiusperuukki, tekee arvion ensimmäisen peruukin tarpeellisuudesta ihotautien erikoislääkäri.

Pitkäaikaisessa ja pysyvässä sairauden aiheuttamissa hiustenlähdössä terveydenhuollon ammattilaisen tekemän arvion perusteella myönnetään keinohiusperuukki tai aitohius- tai muu erityisvalmisteinen peruukki.

Useimmiten myönnetään 1-2 peruukkia/vuosi. Yksilöllisestä tarpeesta esim. työolosuhteet (maatalous-, puu-, metalli- ja autoalan työ ym.) tai muusta perustellusta syystä johtuen voidaan myöntää useampikin peruukki. Nuorilla ja lapsilla peruukin tarve voi olla 3-4 peruukkia/vuosi.

Luonnonhiusperuukit ja muut erityisvalmisteiset peruukit (yksilöllisesti mittatilaus- ja käsityönä valmistettavat peruukit korvataan kokonaan yksilöllisen tarpeen mukaisesti). Tarve voi johtua esim. yliherkkydestä jollekin aineosalle tai kallon muodosta).

Peruukin huolto

Mikäli peruukki rikkoutuu annettujen huolto- ja käyttöohjeiden noudattamisesta huolimatta, terveydenhuolto vastaa korjauskustannuksista niiltä osin mitä myyjän tuotevastuu ei kata. Käyttäjän tulee huolehtia peruukin päivittäisestä huoltamisesta (pesu ja kampaus) tuotteen mukana tulevien huoltamisesta annettujen ohjeiden mukaisesti.

Peruukin pesuvälineitä tai peruukin leikkausta kampaajalla ei korvata lääkinnällisenä kuntoutuksena.

---

⁵ *Tavanomaisella* tarkoitetaan sellaista peruukkia, mitä yleisimmin voidaan käyttää hiustenlähtöä aiheuttavan sairauden hoidossa.

Päätös

Ensimmäinen peruukki

Ensimmäisen peruukin tarvearvion ja maksusitoumuspäätöksen tekee erikoissairaanhoidossa useimmiten ihotautien, syöpätautien ja sädehoidon, kirurgian, sisätautien, naistentautien erikoislääkäri. Peruukki kustannetaan kunkin erikoisalan lääkinällisen kuntoutuksen määrärahoista.

Peruukin uusinta

Ihotautipoliklinikka ja -osasto, sisätaudit, syöpätaudit, kirurgia kustantavat hoitovastuullaan olevien potilaiden peruukkien uusinnat yksikön omista lääkinällisen kuntoutuksen määrärahoista. Kun hoitovastuu siirtyy, tehdään kirjaus jatkuvasta tarpeesta potilastietojärjestelmään ja lähetetään tiedoksi asuinkunnan lääkinällisen kuntoutuksen työryhmälle. Peruukin kustantaa terveyskeskus.

Huom. Hoitovastuun siirtymisestä terveyskeskukseen kerrotaan asiakkaalle ja asia kirjataan potilastietojärjestelmään

Hankinta

Asiakas hankkii peruukin itse valitsemaltaan toimittajalta. Palveluntuottajalla asioidessaan asiakkaalla tulee olla maksusitoumus lähetteenä ja maksuperusteena. Palveluntuottajan lähettämässä laskussa tulee olla viitteenä maksusitoumuksen numero.

06 30 09 Silmäripset ja kulmakarvat

Välineet jotka korvaavat silmäripset ja/tai kulmakarvat.

Saatavuusperusteet

Ei myönnetä lääkinällisen kuntoutuksen apuvälineenä.⁶

---

⁶ Päivitetty 31.8.2017 yhteläiseksi valtakunnallisen käytännön mukaisesti.

06 30 18 Rintaproteesit

Potilaalle annetaan sairaalasta rintaleikkauksen jälkeen määräaikaiseen lainaan tukiliivit, jotka pääsääntöisesti palautetaan. Tukiliivit ovat hoidollisia tukia, ei lääkinnällisenä kuntoutuksena myönnettäviä apuvälineitä.

Tämän jälkeen potilas saa väliaikaisen rintaproteesin ja maksusitoumuksen Keski-Suomen Syöpäyhdistykseen yksilöllisesti valittavasta rintaproteesista.

Potilas ohjataan varaamaan aika rintaproteesin sovitukseen.

Rintaproteesi valitaan asiantuntijan opastuksella. Potilaalle luovutettava rintaproteesi sisältää myös perusliivit. Muut liivit potilas hankkii omalla kustannuksellaan.

Saatavuusperusteet

Lääkinnällisen kuntoutuksen apuvälineenä rintaproteesi luovutetaan omaksi asiakkaalle, jolle on tehty osa tai koko rinnanpoistoleikkaus.

Julkinen terveydenhuolto korvaa myös yksityissairaaloiden suorittamien rintaleikkausten jälkeiset rintaproteesit. Asiakas tai leikkaava taho toimittaa epikriisin terveyskeskuksen omalle lääkärille tai terveyskeskuksen apuvälinepalveluun.

Päätös

Ensimmäinen rintaproteesi:

Myönnetään erikoissairaanhoidosta ja kustannukset maksetaan hoitovastuuyksikön apuvälinemäärärahoista. Hoitovastuuyksikkö voi potilaan yksilöllisen tarpeen ja hoito/kuntoutussuunnitelman mukaisesti sekä omaehtoisen hoidon/kuntoutuksen tukemiseksi myöntää uimaproteesin. Apuvälineet kustantaa erikoissairaanhoidon hoitovastuuyksikkö.

Rintaproteesin uusinta:

Rintaproteesin (myös uimaproteesin) uusinnasta vastaa terveyskeskus. Proteesin uusintatarve on keskimäärin 1,5 - 2 vuotta. Proteesin voidaan perustellusta syystä uusita useammin yksilöllisen tarpeen mukaan. Palveluntuottajalta (K-S Syöpäyhdistys) luovutettava rintaproteesipaketti sisältää myös liivit. Muut liivit hankkii potilas itse.

Uimaproteesin tarve voi tulla esille myös silloin, kun hoitovastuu on terveyskeskuksessa. Terveyskeskuksessa tehdään yksilöllisen harkinnan mukaan päätös uimaproteesin myöntämisestä.

Hankinta

Potilas ohjataan osastolta kotiutumisen yhteydessä ottamaan yhteyttä Syöpäyhdistykseen, josta asiakas saa rintaproteesin/-proteesit. Maksusitoumuksen antava taho toimittaa rintaproteesin/-proteesien hankintaan tarvittavan maksusitoumuksen suoraan palveluntuottajalle tai antaa sen potilaan mukaan. Palveluntuottaja sovittaa ja luovuttaa rintaproteesin asiakkaalle. Palveluntuottajan lähettämässä laskussa tulee olla viitteenä maksusitoumuksen numero.

06 30 21 Silmäproteesit

Ks. Näön apuvälineet

06 33 ORTOPEDISET JALKINEET

Jalkineet joiden avulla hoidetaan ja/tai jotka kompensoivat vaurioituneen jalan rakennetta tai toimintaa.

Erityisjalkineiden lesti on tilavampi tai toisen muotoinen kuin normaalijalkineissa – esim. tuki-pohjallinen voi vaatia tilaa. Jalkineiden tukevuudessa, istuvuudessa, käyntiominaisuuksissa tai pukemisessa voi olla erikoistarpeita ja – ratkaisuita.

Jalkineiden ja niiden käytön arviointi edellyttää ammattilaisen (lääkärin, jalkaterapeutin, apuvälineteknikon tai muun aiheeseen perehtyneen ammattilaisen) tekemää tarvearviota.

Jalkineiden kuluminen on yksilöllistä ja mm. lasten kenkien tarve on suurempi kuin aikuisten jalan kasvamisen vuoksi. Lasten tukikengät myönnetään lasten tukikenkien saatavuusperusteiden mukaisesti (ks. alla). Jalkineiden uusimistarve voi tulla saman vuoden aikana riippuen siitä, milloin ne on myönnetty sekä muuttuneen jalan asennon vuoksi (esim. leikkausten jälkeeseen). Tarkkaa määrää (paria/vuosi) ei voida määritellä.

Saatavuusperusteet

Myöntämisen perusteena on asiantuntijan (lääkäri, jalkaterapeutti, fysioterapeutti) tekemä arviointi. Myöntäminen tulee perustella.

Nastakengät

Nastakenkiä tai nastoja kenkien lisävarusteena ei myönnetä lääkinällisenä kuntoutuksena. Nastojen käyttöä kuitenkin suositellaan talvikenkiin, mutta hankinta tapahtuu omalla kustannuksella.

Lasten tukikenkien saatavuusperusteet

Lasten tukikenkien arviointi edellyttää erityisosaamista. Perusterveydenhuolto voi konsultoida mm. erikoissairaanhoidon fysioterapeutteja lasten tukikenkien tarvearvioinnissa. lähetteen fysioterapeutille voi tehdä lääkäri tai muu julkisen terveydenhuollon ammattilainen.

Ensimmäinen tukikenkäpari voidaan myös myöntää lääkinällisenä kuntoutuksena, jos motoriikan arvioinnin perusteella havaitaan alaraajojen toiminnallisia virheasentoja, jotka haittaavat lapsen iänmukaisten liikunnallisten taitojen kehittymistä, mutta taustalla ei välttämättä ole neurologista sairautta.

Päätös ja hankinta

Ensimmäiset jalkineet

Päätöksen tekee hoitava lääkäri. Myönnetään hoitovastuuyksiköstä.

Jalkineiden uusinta

Kun tarve on pitkäaikainen ja jalkojen tilanne melko muuttumaton, voi päätöksen jalkineiden uusinnasta tehdä terveystieteiden apuvälineasiantuntija organisaation toimintakäytäntöjen mukaisesti.

Jalkineet kustannetaan hoitovastuuyksiköstä.

06 33 01 Ortopediset jalkineet, puolivalmiit

Jalkineet kootaan jalkineaihiosta asiakkaan jaloista otettujen mittojen mukaan. Eivät edellytä yksilöllisesti valmistettua lestiä.

Ortopediset jalkineet, puolivalmiit tehdään silloin, kun valmiina saataviin ortopedisiin jalkineisiin (ks. alla) tehtävät muutostyöt ja tukipohjalliset eivät riitä, mutta jalkaterän tai nilkan virheasennot eivät vaadi ortopedisiä jalkineita.

06 33 03 Ortopediset jalkineet, valmiina saatavat

Ortopediset massatuotannossa olevat jalkineet jotka on tehty erityisesti jonkun henkilön tarpeiden mukaan. Kohtaan sisältyvät esim. yksilöllisesti valmistetut pehmeävuoriset, korkealeskiset tai pitkälle aukeavat jalkineet.

Valmiina saatava ortopedinen jalkine ja tukipohjalliset voidaan myöntää asiakkaalle, jolle eivät sovellu laadukkaat, tilavat normaalijalkineet tukipohjallisineen. Tukipohjallisten saatavuusperusteet on kuvattu kohdassa 06 12 03 Jalan ortoosit.

06 33 06 Ortopediset jalkineet, yksilöllisesti valmistetut

Ortopediset jalkineet, jotka on tehty erityisesti jonkun henkilön tarpeiden mukaan. Kohtaan sisältyvät esim. yksilöllisesti valmistetut pehmeävuoriset jalkineet.

Ortopediset jalkineet valmistetaan silloin, kun jalkaterän ja nilkan virheasennot ovat vaikeat eikä mittajalkineiden tai valmisjalkineiden rakenteisiin voi tehdä tarpeeksi ongelmia ratkaisevia muutostöitä. Ortopediset jalkineet vaativat aina yksilölliset lestit ja niihin valmistetut kaavat. Jo valmistettuja lestejä ja kaavoja voidaan käyttää uudelleen seuraavia jalkineita tehtäessä.

Ortopediset uimajalkineet

Ortopedisiä uimajalkineita ei myönnetä lääkinnällisenä kuntoutuksena. Ainoastaan erityisperustein ne voidaan myöntää lääkinnällisenä kuntoutuksena, kun asiakkaan kuntoutussuunnitelmassa on asetetun tavoitteen saavuttamisen keinoksi kirjattu allasterapia ja kun asiakkaan itsenäinen suoriutuminen mm. puku- ja pesutiloissa edellyttää ortopedisten jalkineiden käyttöä.

06 33 09 Jalkineet, muunnellut

Valmiina saatavat jalkineet, joita on muunneltu yksilöllisten tarpeiden mukaan.

Saatavuusperusteet

Henkilön omiin jalkineisiin voidaan myöntää muutostöitä (esim. täytteet, kengänkorotukset), kun hänelle eivät sovellu laadukkaat, tilavat normaalijalkineet tukipohjallisineen.

Arviointi

Arviointi edellyttää ammattilaisen (lääkärin, jalkaterapeutin, apuvälineteknikon tai muun aiheeseen perehtyneen ammattilaisen) tekemää tarvearviota.

Kengän korotus

Myönnetään, jos alaraajojen pituusero on vähintään 1,5 cm ja pituusero aiheuttaa oireita. Pituuseron korjaaminen aloitetaan usein kengän sisälle laitettavalla irtokorotuksella. Ks. alaraajojen pituusero.

Mikäli pituusero on niin suuri, että sitä ei voi korjata irtokorotuksella, tehdään kiinteä korotus asiakkaan omiin jalkineisiin / erityis- tai ortopedisiin jalkineisiin. ks. 06 33.

Tukipohjallisten saatavuusperusteet on kuvattu kohdassa 06 12 03 Jalkateräortoosit.

Alaraajojen pituusero

Alle 1 cm:n pituusero on normaalivariaatiota. Pieni pituusero (1,5 -2 cm) ei tarvitse yleensä korjausta tai on korjattavissa joko irrallisella, kengän sisään laitettavalla korotuksella tai suutarin valmistamalla kantalapulla. Periaatteena on, että koko pituuseroa ei korjata. Kun pituuseron korjaus voidaan tehdä normaaliin jalkineisiin suutarilla (myös juoksutossuihin), ei myönnetä maksusitoumuksia ortopedisiin jalkineisiin. Kantalapun / pituuserokorjauksen maksaa potilas.

Kun pituusero on huomattava 2-4 cm, ja siitä aiheutuu oleellista haittaa toimintakykyyn, myönnetään maksusitoumus pituuseron korjaamiseksi. Reilusti yli 2.0 cm:n pituusero vaatii arvion luotettavuuden vuoksi alaraajojen pituuseron kuvauksen (alaraajojen mittakuvat). Myöntämisen edellytyksenä on ensimmäisissä korjauksissa erikoislääkärin toteama tarve. palveluntuottajana voi olla suutari tai muu palveluntuottaja.

Kun pituusero johtuu jostain muusta syystä kuten kumpurajalka, tarvitaan ortopedinen jalkine. Pituuseron ollessa huomattavasti suurempi kuin pari senttimetriä, jalan stabiliteetti edellyttää varsikenkää, jolloin ortopedinen jalkine tulee harkittavaksi. Korotuksen määrittäminen edellyttää tällöin radiologista alaraajojen pituuseron mittausta, koska lantion kierto vaikeuttaa usein merkittävästi kliinistä pituuseron arviota. Ikääntyneelle henkilölle ei tule määrätä pituuseron korjausta ilman lantion ja alaselän biomekaanisen toiminnan analyysiä korjauksen yhteydessä. Tämä edellyttää fysiatrin tai tähän erityisesti perehtyneen fysioterapeutin kliinistä tutkimista. Radiologisen kuvauksen perusteella ei korotuksia tule määrätä muuten kuin, jos tilanne on syntynyt trauman tai operatiivisen toimenpiteen jälkeen akuutisti.

(Asiantuntijat: Jari Ylinen, fysiatrian ylilääkäri, Mauri Kallinen, fysiatrian erikoislääkäri)

Päätös ja hankinta

Myöntämisen edellytyksenä on ammattilaisen tekemä arviointi.

Myönnetään ja hankitaan hoitovastuuyksiköstä.

Asiakas ostaa jalkineet itse.

MBT – jalkineet

Ei myönnetä lääkinnällisenä kuntoutuksena.

Jalkineissa on keinupohja ja ne ovat nykyisin hyvin suosittuja ja suositeltuja erilaisissa kävelyn, selän, alaraajan tai jalan toimintahäiriöissä. Jalkineita on saatavilla sekä kenkäkaupoissa, apuvälinealan liikkeissä sekä nettikaupoissa.

Lääkäri tai terapeutti voi suositella potilaalle MBT-kenkien hankintaa. Asiakas maksaa jalkineet itse.

09 HENKILÖKOHTAISEN HYGIENIAN JA SUOJAN VÄLINEET

Kohtaan sisältyvät esim. riisuutumis- ja pukeutumisvälineet, vartalon suojat, henkilökohtaiset hygieniavälineet, henkitorviavanne-, avanne- ja inkontinenssivälineet, fyysisiä ja fysiologisia ominaisuuksia mittaavat välineet ja sukupuolielämän apuvälineet.

09 03 VAATTEET JA KENGÄT

Sosiaalitoimen, vammaislain perusteella, voidaan hakemuksesta korvata henkilölle ylimääräiset vaatekustannukset. Myöntämisen perusteena ovat sairauden tai vamman vuoksi tavanomaisesta suurempi kuluminen tai henkilö ei voi käyttää valmiina ostettavia vaatteita tai jalkineita.

09 03 33 Uima-asut

Kohtaan sisältyvät esim. vesiterapia-asut ja suojaavat erikoisuima-asut.

Myönnetään henkilölle, jolla on vaikea uloste- tai virtsainkontinenssi ja vesiliikunnalla on selkeä kuntoutuksellinen tavoite. Muulloin välineet katsotaan harrastuksen apuvälineeksi. Myönnetään hoitovastuun mukaan joko erikoissairaanhoidon yksiköstä tai terveystieteiden keskukselta.

09 03 42 Jalkineet

Saatavuusperusteet

Kun henkilöllä on sairauden tai vamman vuoksi erikokoiset jalat ja kokoeroa on vähintään kaksi numeroa sekä tarve on pysyvä, voidaan kirjoittaa maksusitoumus toisesta kenkäparista. Tällä korvataan kävelevälle henkilölle toisesta parista syntyviä ylimääräisiä kustannuksia.

Arviointi

Myöntämisen perusteena on lääkärin tai muun ammattilaisen kuten jalkaterapeutin toteama tarve.

Päätös

Ensimmäiset jalkineet myönnetään erikoissairaanhoidosta erikoislääkärin päätöksellä. Uusinnat hoitovastuuyksikössä.

09 03 45 Liukuesteet jalkineisiin

Ei korvata lääkinällisenä kuntoutuksena.

09 06 SUOJAVÄLINEET

Välineet kehon osien vahingoittumisen estämiseksi.

09 06 03 Pään suojat

Turvakypärä voidaan myöntää turvallisuuden lisäämiseksi henkilölle, jolla on tavanomaista suurempi vaara kaatua ja loukata päänsä esim. epilepsia ja / tai kehitysvammaisuus.

Turvakypärä myönnetään hoitovastuuyksiköstä.

KuntoApuun tehdään päätös "maksusitoumus henkilökohtaiselle apuvälineelle".

09 06 15 Suojakäsineet

Kelaushansikkaat

Saatavuusperusteet

Kelaushansikkaat voidaan myöntää erityisperustein esim. tetraplegiapotilaalle silloin, kun tavalliset hanskat eivät käy. Hanskoja voidaan myöntää 1-4 paria vuodessa asiakkaan tarpeen mukaan. Hanskoja myönnettäessä arvioidaan käyttömäärää ja hanskojen kulumista. Myöntämisellä pyritään turvaamaan että, asiakkaalla on käytössä yksi käyttökuntoinen kelaushanska-pari kerrallaan.

Päätös ja hankinta

Myönnetään hoitovastuuyksiköstä lääkärin päätöksellä.

Kelaushanskoja ei myönnetä harrastustoimintaan.

Lämpöhanskat

Saatavuusperusteet

Sähkölämmittimellä varustetut hanskat voidaan erityisperustein myöntää lääkinnällisenä kuntoutuksena (esim. vaikea-asteinen skleroderman tai valkosormisuus tai Sjögrenin oireyhtymä).

Päätös ja hankinta

Ensimmäiset hanskat myönnetään erikoissairaanhoidosta erikoislääkärin päätöksellä, toimintaterapeutin arvioinnin perusteella. Apuvälineiden uusinnasta vastaa hoitovastuuyksikkö.

09 06 18 Säari- ja polvisuojat

Tynkäsukat myönnetään tyngän muodon muokkaamiseksi ja ihon suojaamiseksi. Tynkäsukat myönnetään K-S sairaanhoitopiirin alaraaja-amputoidun hoitoketjun mukaisesti joko K-S keskussairaalan proteesi- ja ortoosipoliklinikalta (fysiatrian poliklinikalta) tai terveystieteiden keskukselta.

09 06 24 Vartalosuojat

Lonkkasuojat ovat lonkkamurtuman ennaltaehkäisyyn tarkoitettuja suojia, joita ei myönnetä lääkinällisenä kuntoutuksena.

Lonkkasuojien käyttö on perusteltu silloin, kun henkilöllä on todettu osteoporoosi ja riski kaatumiseen on suuri heikentyneen tasapainon vuoksi. Lonkkasuojia arvioitaessa on pohdittava suojien tuomaa hyötyä, otettava huomioon mm. henkilön toimintakyky pukea / riisua suojat tai toisen henkilön avuntarve pukemisessa / riisumisessa.

09 09 PUKEUTUMIS – JA RIISUUTUMISVÄLINEET

Välineet, jotka helpottavat pukeutumista ja riisuutumista.

09 09 03 Sukan- ja sukkahousujenvetolaitteet

09 09 06 Kenkälusikat ja saapasrengit

09 09 12 Pukeutumis- ja riisuutumiskoukut ja – kepit

09 09 15 Vetoketjunvetimet

09 09 18 Napittimet

Saatavuusperusteet

Pukeutumis- ja riisuutumisapuvälineet voidaan myöntää henkilölle, jonka pukeutuminen tai riisuutuminen puutteellisen käden otteiden tai nivelten liikerajoitusten tai lihasheikkouden vuoksi ei onnistu itsenäisesti ilman apuvälineitä.

Arviointi

Pukeutumis- ja riisuutumisvälineiden myöntäminen edellyttää ensisijaisesti toimintaterapeutin tai muun terveydenhuollon ammattilaisen tekemää arviointia.

Apuvälineitä arvioitaessa on otettava huomioon henkilön kyky oppia apuvälineiden omatoiminen käyttö. Apuvälineitä lainattaessa on käytönopetukseen varattava riittävästi aikaa.

Päätös ja hankinta

Myöntämisen edellytyksenä on lisäksi, että asiakas on motivoitunut käyttämään apuvälinettä. Apuvälineet myönnetään hoitovastuun mukaisesti joko erikoissairaanhoidon yksiköstä tai terveyskeskuksesta.

09 09 03 Sukan- ja sukkahousujenvetolaitteet

Saatavuusperusteet

Sukan- ja sukkahousunvetolaitteet ja saapasrennit voidaan lainata henkilölle, joka

- ei kykene sairauden tai vamman vuoksi pukemaan sukkia tai kenkiä ilman apuvälineitä
- ei saa leikkauksen (esim. lonkka-, polvi-, selkäleikkaus) jälkeen ylittää tiettyä nivelkulmaa tietyn määräaikaista.

Päätös ja hankinta

Myöntämisen edellytyksenä on lisäksi, että asiakas on motivoitunut käyttämään apuvälinettä. Pitkäaikaiseen käyttöön tarvittavat apuvälineet myöntää ja kustantaa hoitovastuussa oleva yksikkö. Määräaikaiseen käyttöön tarvittavat apuvälineet lainataan terveyskeskuksesta.

09 12 WC-APUVÄLINEET

09 12 03 Wc-tuolit siirrettävät, pyörälliset ja pyörättömät

Muualla kuin kylpyhuoneessa käytettäväksi tarkoitetut tuolit, joissa on sisäänrakennettu wc-säiliö. kohtaan sisältyvät esim. saniteettituolit sekä siirrettävät wc-tuolit, joita voidaan käyttää myös suihkutuoleina.

Tuoteryhmä sisältää jaloillaan seisovia WC-korokkeita, joita voidaan käyttää sekä wc- että suihkutuolina ja roiskesuojan kanssa WC-pöntön päällä tai ämpärin kanssa portatiivina.

Lainataan terveyskeskuksen apuvälinepalvelusta.

09 12 12 Wc -istuimen korotukset, jalalliset

Vapaasti lattialla seisovat wc-korotukset, jotka voidaan siirtää helposti pois wc-astian päältä.

09 12 15 Wc -istuimen korotukset, helposti irrotettavat

Suoraan wc-istuimen päälle asetettavat wc-korotukset, jotka voidaan helposti siirtää pois wc-istuimen päältä.

09 12 18 Wc -istuimen korotukset, kiinteät

WC-istuimeen pysyvästi kiinnitettävät välineet, joita käytetään korottamaan istuma-asentoa.

WC-apuvälineitä voidaan lainata/myöntää henkilölle parantamaan ikääntymisen, sairauden tai vamman vuoksi alentunutta toimintakykyä. Edellyttää terveydenhuollon asiantuntijan tekemää tarvearviointia.

09 12 21 WC-istuimet korkeussäädettävät

Wc-istuimet, joissa on nouseva ja laskeva istuinosa, joka helpottaa wc-istuimelle istuutumista ja siitä nousemista.

Ryhmään kuuluvat välineet nostavat/laskevat wc -istuimen korkeutta hydraulisesti tai sähköisesti.

Saatavuusperusteet

Voidaan myöntää henkilölle, jolla on vammasta tai sairaudesta (esim. lihasdystrofia) johtuva huomattava alaraajojen lihasheikkous ja laitteen käyttö mahdollistaa omatoimisen suoriutumisen wc-toiminnoissa.

Arviointi, päätös ja hankinta

Alueellinen apuvälinekeskus.

Myöntämisen edellyttää apuvälinealan asiantuntijan tekemä arviointi.

Kiinteät WC- ja suihkuistuimet anotaan sosiaalitoimesta.

09 12 27 WC-paperipihdit

Välineet wc-paperin pitämisen ja pyyhkimisen helpottamiseen.

Voidaan myöntää henkilölle, joka olkanivelen ja/tai kyynärnivelen liikerajoituksen vuoksi tarvitsee apuvälineen wc-hygieniaan.

Myönnetään hoitovastuun mukaan toimintaterapeutin (fysioterapeutin) tekemän suosituksen perusteella.

09 12 33 Alusastiat

Astia johon henkilö voi virtsata ja/tai ulostaa esimerkiksi sängyssä
Eivät ole lääkinnällisen kuntoutuksen apuvälineitä.

Ks. Muut lainattavat hoitovälineet

09 12 36 Wc-istuimeen kiinnitettävät erilliset suihkut ja kuivaajat

WC-istuimeen kiinnitettävät välineet, jotka suihkuttavat vettä ja voivat kuivata ilmalla henkilön intiimialueet hänen istuessaan WC-istuimella.

Pesevä ja kuivaava WC-istuin tai WC-istuimeen kiinnitettävä suihku tai kuivaaja voidaan myöntää hakemuksen perusteella sosiaalitoimesta vammaispalvelulain mukaan vaikeavammaiselle henkilölle.

09 27 VIRTSAN KERÄYSTARVIKKEET

09 27 09 Urinaarit ja virtsapullot

Esim. sorsat tai naisten virtsankeräysvälineet.

Ei myönnetä lääkinnällisenä kuntoutuksena.

09 33 PESEYTYMIS-, SUIHKU- JA KYLPYVÄLINEET

09 33 03 Kylpy/suihkutuolit/ammelaudat, jakkarat, selkänojat ja istuimet

Saatavuusperusteet

Peseytymisen apuvälineet myönnetään asiakkaan tarpeen perusteella mahdollistamaan oma-toiminen tai avustettu peseytyminen.

Arviointi

Arvioinnista vastaa ensisijaisesti hoitovastuuyksikön ammattilainen.

Päätös ja hankinta

Päätös hoitovastuuyksikössä. Hankintaan alueellisesta apuvälinekeskuksesta.

09 33 03 01	Ammelaudat ja ammeistuimet
09 33 03 03	Kylpytuot
09 33 03 05	Suihkujakkarat
09 33 03 06	Suihkutuolit, pyörättömät
09 33 03 07	Suihkutuolit, pyörälliset, ei kelattavat
09 33 03 08	Suihkutuolit, pyörälliset, kelattavat

Voidaan myöntää henkilölle – useimmiten lapselle, joka vamman, sairauden tai kehitysviiveen vuoksi tarvitsee kylpytuen mahdollistamaan vanhemman/huoltajan suorittamat pesutoimenpiteet turvallisesti.

Matkasuihkupyörätuoli

Wc- ja suihkupyörätuoli, joka voidaan purkaa mahdollisimman vähän tilaa vievään kokoon kuljetuksen ajaksi. Voidaan lainata lyhytaikaiseen käyttöön esim. työ – tai lomamatkojen ajaksi joko terveyskeskuksesta tai alueellisesta apuvälinekeskuksesta.

Kierrätetään alueellisesta apuvälinekeskuksesta.

09 33 06 Amme- ja suihkumatot ja liukuestenauhat

Liukastumista estäviä mattoja ja nauhoja, joita käytetään kylpyammeissa ja suihkutiloissa ei myönnetä apuvälineenä.

09 33 12 Kylpypaarit, suihku- ja hoitopöydät

Kiinteät tai siirrettävät pöydät, joilla henkilö makaa kylvyn, suihkun tai vaipanvaihdon yhteydessä.

Saatavuusperusteet

Siirrettävä suihku- ja hoitopöytä voidaan myöntää henkilölle, joka ei peseytymisen ajan pysty istumaan ja jonka avulla henkilö voidaan pestä kotona.

Kodiksi katsotaan myös kodinomaiset palvelukodit, jossa henkilö asuu. lähtökohtana on, että palvelukoti hankkii useamman henkilön tarvitseman ko. apuvälineluokkaan tarvitseman apuvälineen. Kun apuvälinetarve koskee vain yhtä henkilöä, tehdään päätös ja hankinta terveydenhuollosta, julkisen terveydenhuollon apuvälineasiantuntijan toteaman tarpeen perusteella.

Arviointi

Arviointi ja luovutus ensisijaisesti hoitovastuuyksikössä.

Päätös ja hankinta

Päätös hoitovastuuyksikössä. Hankinta alueellisesta apuvälinekeskuksesta.

09 33 21 Kylpyammeet

Kohtaan sisältyvät esim. kannettavat ja kokoontaitettavat ammeet.

Saatavuusperusteet

Siirrettävä amme voidaan myöntää lapselle silloin, kun hän tarvitsee ammeeseen istuimen tukemaan asentoa ja helpottamaan peseytymistä. Ammetta ei myönnetä terapiavälineeksi.

Arviointi

Arviointi ja lainaus ensisijaisesti hoitovastuuyksikössä

Myöntäminen edellyttää fysio- tai toimintaterapeutin (fysioterapeutin) toteamaa tarvetta.

Arviointia tehtäessä arvioidaan ensisijaisesti kylpytuen tarve.

Päätös ja hankinta

Päätös hoitovastuuyksikössä. Hankinta alueellisesta apuvälinekeskuksesta.

Ammehissi voidaan myöntää hakemuksen perusteella sosiaalitoimesta vammaispalvelulain perusteella vaikeavammaiselle henkilölle.

09 33 30 Pesulaput, -sienet ja – harjat

Saatavuusperusteet

Erikoismuotoilulla ja pitkällä varrella varustettu harja tai sieni tai pidin voidaan myöntää apuvälineeksi silloin, kun se toimintaterapeutin tai muun terveydenhuollon ammattilaisen tekemän tarvearvioinnin perusteella mahdollistaa omatoimisen peseytymisen. Asiantuntijan tulee olla todennut, että ns. tavanomaisilla pitkävartisilla harjoilla ja sienillä peseytyminen ei onnistu.

Arviointi

Arvioinnista vastaa toimintaterapeutti tai fysioterapeutti.

Päätös ja hankinta

Myönnetään ja hankitaan hoitovastuuyksiköstä.

09 33 39 Kelluntavälineet

Välineet kellumisen avustamiseksi kylvyn tai uimisen aikana. Kohtaan sisältyvät esim. kellukkeet, kylpykaulurit ja ilmatäytteiset uimalakit.

Saatavuusperusteet

Myönnetään vaikeavammaiselle henkilölle (esim. kehitysvammaiselle, lihastautia sairastavalle tai CP-vammaiselle), kun päinhallinta on huono ja vesiliikunnalla on selkeä kuntoutuksellinen tavoite. Muulloin välineet katsotaan harrastuksen apuvälineeksi eikä niitä kustanneta terveydenhuollosta.

Arviointi

Saamisen edellytyksenä on lääkärin tai fysioterapeutin toteama tarve.

Päätös ja hankinta

Päätös ja hankita hoitovastuuyksikössä.

09 36 KÄSIEN JA JALKOJEN HOITOVÄLINEET

09 36 03 Kynsiharjat

09 36 09 Kynsisakset ja kynsileikkurit

Saatavuusperusteet

Käsien ja jalkojen hoitovälineet voidaan myöntää apuvälineinä silloin, kun niissä on sellaisia ominaisuuksia, mitä tavanomaisissa kynsiharjoissa, -saksissa ja -leikkureissa ei ole (esim. imukuppi kiinnitys pöytään) ja niiden myöntäminen mahdollistaa itsenäisen suoriutumisen.

Arviointi

Apuvälineen saamisen perusteena terveydenhuollon ammattilaisen (toimintaterapeutin /jalkaterapeutin/fysioterapeutin) tekemä arviointi, kun apuväline on välttämätön omatoimisen selviytymisen kannalta.

Päätös ja hankinta

Myönnetään ja hankitaan hoitovastuuyksiköstä.

Terapeutti voi luovuttaa omalla apuvälinepäätöksellä varastossa olevan apuvälineen.

09 39 HIUSTENHOITOVÄLINEET

09 39 03 Hiusten pesuvälineet

09 39 06 Kammat ja harjat

Saatavuusperusteet

Hiusten hoitovälineet voidaan myöntää apuvälineinä silloin, kun niissä on sellaisia ominaisuuksia, mitä tavanomaisissa hiustenhoitovälineissä ei ole (esim. erikoismuotoiltu varsi).

Arviointi

Apuvälineen saamisen perusteena terveydenhuollon ammattilaisen (toimintaterapeutin/fysioterapeutin) tekemä arviointi, kun apuväline on välttämätön omatoimisen selviytymisen kannalta.

Päätös ja hankinta

Myönnetään ja hankitaan hoitovastuuyksiköstä.

Terapeutti voi luovuttaa omalla apuvälinepäätöksellä varastossa olevan apuvälineen.

09 42 HAMPAIDENHOITOVÄLINEET

09 42 06 Sähkökäyttöiset hammasharjat

Eivät ole lääkinnällisen kuntoutuksen apuvälineitä.

09 54 SUKUPUOLIELÄMÄN APUVÄLINEET

09 54 00 Sukupuolielämän apuvälineet

Sukupuolielämän apuvälineillä voidaan kompensoida tai helpottaa vamman tai sairauden aiheuttamaa seksuaalisen toimintakyvyn muutosta.

Sukupuolielämän apuvälineitä ovat mm. erektiotuet, tyhjiöpumput, penisrenkaat, emätin- ja harjoituspallo, -kuulat, tekopenikset, hieromasauvat, vibraattorit ja keinovaginat.

Saatavuusperusteet

Sukupuolielämän apuvälineitä voidaan myöntää osana potilaan kivunhoitoa. Yhdyntäkipujen hoidossa voidaan stimulaattoreiden lisäksi käyttää myös muita apuvälineitä. Apuvälineiden myöntämisen perusteena on hoitosuunnitelma, jossa on mainittu apuvälineet.

Kun sukupuolielämän apuvälinetarve on diabeteksen, sepelvaltimotaudin, reumasairauden tai muun sairauden aiheuttama, eikä siihen liity muuta erityistarvetta kuten kipua, ei apuvälinettä myönnetä terveydenhuollosta.

Arviointi

Asiakkaalla / potilaalla on oikeus sukupuolielämän apuvälinetarpeen arviointiin ja neuvontaan.

Sukupuolielämän apuvälineiden arviointi edellyttää seksuaaliterapeutin tai muun ammattilaisen tekemää arvioita apuvälineiden tarpeellisuudesta.

Päätös ja hankinta

Päätöksen apuvälineen myöntämisestä tekee hoitava lääkäri asiantuntijan (ks. yllä) tekemän arvioinnin perusteella ja ne kustannetaan hoitovastuuyksiköstä.

Ks. stimulaattorin myöntämiskäytännöt kohdassa 03 27 Stimulaattorit.

Muut apuvälineet kustannetaan hoitovastuuyksiköstä hoitovälineenä.

Muuta huomioitavaa

Vakuutusyhtiön korvausvastuulla olevien asiakkaiden sukupuolielämän apuvälineet korvaa vakuutusyhtiö seksuaaliterapeutin tai muun ammattilaisen tekemän suosituksen ja lausunnon perusteella, vakuutusyhtiöiden voimassa olevien saatavuusperusteiden mukaisesti.

12 LIIKKUMISEN APUVÄLINEET

Liikkumisen apuvälineiden käyttö tulee aina ohjata asiakkaalle apuvälinettä luovutettaessa. Ulkona käytettävien liikkumisapuvälineiden säilytyksestä tulee antaa asiakkaalle apuvälinettä lainattaessa ohjausta. Esim. kävelytelineet tulee säilyttää mieluiten sisätiloissa, mutta mikäli se ei ole mahdollista, niin sateelta suojattuna.

12 03 KÄVELYN APUVÄLINEET, YHDELLÄ KÄDELLÄ KÄYTETTÄVÄT

Kävelyn apuvälineitä lainataan erikoissairaanhoidosta tai terveyskeskuksesta hoitovastuun mukaisesti.

Lyhytaikalainaan tarvittavat apuvälineet lainataan terveyskeskuksesta.

12 03 03 Kävelykepit

12 03 06 Kyynärsauvat

Päivystyspoliklinikalta lainataan henkilölle kyynärsauvat niin pitkäksi aikaa, kun potilas niitä akuutin sairauden hoidossa tarvitsee. Mikäli sauvojen tarve jää pysyväksi, tehdään sauvojen myöntämisestä päätös ja lainaus yksikössä, jossa on asiakkaan hoitovastuu.

Päivystyspoliklinikalta lainataan kyynärsauvat iltaisin ja viikonloppuisin myös niille K-S sairaanhoitopiirin alueen kuntien asukkaille, jotka tarvitsevat sauvat kiireellisesti, mutta eivät saa niitä omasta terveyskeskuksesta. Kun tarve on todettu, lainata sauvat myös silloin, kun henkilö ei ole hoidettavana päivystyspoliklinikalla.

12 03 09 Käsivarsituella varustetut sauvat

12 03 12 Kainalosauvat

12 03 16 Kävelykepit, kolme tai useampia jalkoja

Voidaan myöntää lääkinällisenä kuntoutuksena pitkäaikaissairauksissa sairauksissa (esim. hemiplegia) tai vammojen jälkitiloissa, kun tarve on pitkäaikainen tai pysyvä terveydenhuollon asiantuntijan arvioinnin perusteella hoitovastuun mukaan.

Määräaikaiseen käyttöön tarvittava kävelykeppi lainataan, kun tarve on sairauden tai vamman aiheuttama.

12 06 KÄVELYN APUVÄLINEET, KAHDELLA KÄDELLÄ KÄYTETTÄVÄT

12 06 03 Kävelytelineet, pyörättömät

Esim. kelkat ja 2-pyöräiset kävelytelineet

12 06 06 Kävelytelineet pyörälliset (rollaattorit)

12 06 09 Kävelytuolit

12 06 12 Kävelypöydät

Myönnetään hoitovastuun mukaisesti joko terveyskeskuksesta tai erikoissairaanhoidosta apuvälineasiantuntijan tekemän arvioinnin perusteella.

NF -Walker

Voidaan myöntää pitkäaikaiseen käyttöön vaikeasti liikuntavammaiselle henkilölle koekäytön perusteella saadun näytön ja fysioterapeutin sekä apuvälineasiantuntijan tekemän arvioinnin perusteella, kun se mahdollistaa omatoimisen liikkumisen sisätiloissa ja tukee kuntoutukselle asetettuja tavoitteita.

12 07 KÄVELYN APUVÄLINEIDEN LISÄVARUSTEET

12 07 01 Kävelytelineiden korit

Hankitaan alueellisen apuvälinekeskuksen kautta ja lainataan tarvittaessa kävelytelineen lisävarusteena.

12 07 03 Kepin pitimet

Hankitaan hoitovastuuyksiköstä.

12 07 06 Kepinpääkumit

Hankitaan hoitovastuuyksiköstä.

12 07 09 Jääpiikit

Hankitaan hoitovastuuyksiköstä.

12 07 99 Muut kävelyn apuvälineiden lisävarusteet

Hankitaan hoitovastuuyksiköstä.

12 12 AUTON KÄYTTÖÄ HELPOTTAVAT VÄLINEET

Autossa matkustaminen pyörätuolissa

Pyörätuolia käyttävän henkilön matkustaminen autossa turvallisesti tulee arvioida ja suunnitella huolella. Lähtökohtana on, että ensisijaisesti käytetään auton istuinta ja turvavyötä. Mikäli tämä ei ole mahdollista, arvioidaan turvaistuimen käyttö. Jos sekään ei ole riittävä tai mahdollinen matkustuspaikka, voi henkilö istua pyörätuolissa.

Turvaistuimen ja pyörätuolin kiinnittäminen

Turvaistuin ja pyörätuoli tulee kiinnittää neljästä pisteestä auton rakenteisiin ja matkustaja auton turvavöihin. Pyörätuolissa on hyvä olla päätuki, vaikka muulloin päätuki ei ole tarpeellinen. Sähköpyörätuolien rakenteissa on usein tehdasvalmisteiset kiinnityskoukut. Manuaalipyörätuoliin ei erikseen tarvitse asentaa kiinnityskoukkuja.

Kun käytössä on irrotettava turvaistuin, eikä sen kiinnittäminen neljästä pisteestä auton rakenteisiin ole mahdollista, kiinnitetään istuin auton turvaistuimilla. Tämä ei ole niin turvallinen eikä suositeltava kiinnitystapa kuin kiinteä, auton rakenteisiin kiinnittäminen.

Perheitä ja ammattiautoilijoita tulee ohjata turvalliseen kuljettamiseen. Ammattiautoilijoilta tulee myös vaatia riittävät kiinnityshihnat.

12 12 09 Autojen turvavyöt ja valjaat

Vyöt ja järjestelmät, jotka pitävät henkilön turvallisesti paikallaan autossa. Kohtaan sisältyvät esim. kolmi- ja nelipistevyöt ja vyöliivit.

12 12 12 Autoistuimet ja – tyynt, erityisvalmisteiset

Istuimet ja tyynt jotka helpottavat autoon menoa ja siitä poistumista tai tukevat matkustuksen aikana. Kohtaan sisältyvät esim. lasten turvaistuimet ja käännettävät istuimet.

Yli 3-vuotiaalle vaikeavammaiselle lapselle voidaan hankkia lääkinnällisenä kuntoutuksena auton turvaistuin, jos hän tarvitsee 5-piste-vyöt, erityismuotoillun istuimen, pääntuen, alaraaja-tuen tms. pystyäkseen matkustamaan turvallisesti hyvässä istuma-asennossa. Hankinnan ja muutostöiden korvaamisen edellytyksenä on julkisen terveydenhuollon apuvälinealan asiantuntijan suorittama arvio. Samoilla perusteilla voidaan kustantaa lääkinnällisenä kuntoutuksena tieliikennelain sallimia muutostöitä perheen itse hankkimaan turvaistuimeen.

Turvaistuin

Pienten lasten perhe hankkii pääsääntöisesti itse turvaistuimen. Perheen itse hankkimaan turvaistuimeen voidaan myöntää lisävöitä - ja tukia, kun julkisen terveydenhuollon asiantuntija on arvioinut tarpeen. Turvaistuin voidaan myöntää, kun käyttötarve on vammasta tai sairaudesta johtuvaa ja se mahdollistaa lapsen turvallisen matkustamisen autossa ja kun hän ei ikänsä puolesta enää tarvitsisi turvaistuinta tai kun lapsen vaikean vamman/sairauden vuoksi ei ole odotettavissa motorisien valmiuksien kehittymistä, jolloin turvaistuin voidaan myöntää apuvälineenä jo varhaisessa vaiheessa.

Lainataan pääsääntöisesti hoitovastuuyksiköstä. Apuvälineen hankinta kustannetaan alueellisen apuvälinekeskuksen toimintaan kuuluvina kuluina.

Ei-kiinteästi asennettavat kääntöistuimet myönnetään alueellisesta apuvälinekeskuksesta.

Autoon kiinteästi asennettavat istuimet (esim. kääntöistuimet) voidaan anoa vammaispalvelulain perusteella.

12 16 MOPEDIT JA MOOTTORIPYÖRÄT

Mopoja ei myönnetä lääkinnällisenä kuntoutuksena.

Ks. 122303 Sähköpyörätuolit, mekaaninen ohjaus (sähkömopo).

12 16 09 Mopedit ja moottoripyörät, nelipyöräiset

Ei myönnetä lääkinnällisenä kuntoutuksena.

Vammaispalvelulain perusteella voidaan myöntää vammaiselle henkilölle tukea auton tai muun liikkumisapuvälineen hankintaan. Tuen myöntäminen on riippuvainen kunnan talousarvioon varatuista määrärahoista. Tuen myöntämisen edellytyksenä on hakijan vammasta tai sairaudesta johtuva välttämätön tarve liikkumisapuvälineen käytölle. Välttämättömällä tarpeella tarkoitetaan pitkäaikaista ja jatkuvaa tarvetta esim. työssäkäynnin tai opiskelun mahdollistamiseksi.

Korvauksen määrä on puolet todellisista kustannuksista, jotka aiheutuvat auton hankinnasta. Kustannuksia arvioitaessa arvioidaan myös autoveronpalautus ja vanhan auton hinta sekä mahdolliset muut tuet. Korvausta myönnetään kohtuuhintaisen uuden auton hankintakustannuksiin. Korvaus myönnetään useimmiten henkilölle, joka ajaa autoa itse, mutta sitä voidaan myöntää myös henkilölle, joka ei toimi kuljettajana tai vammaisen lapsen vanhemmalle.

Liikkumisvälineeseen vamman tai sairauden vuoksi tehtäviin välttämättömiin muutostöihin voidaan myöntää korvausta vammaispalvelulain perusteella (esim. kääntöistuini).

12 18 POLKUPYÖRÄT

Saatavuusperusteet

Erityispolkupyörä voidaan myöntää, kun toimintakyvyn rajoitus on sairaudesta tai vammasta johtuvaa ja polkupyörän käyttö tukee yksilöllisesti määriteltyjä kuntoutustavoitteita. Polkupyörän muutostöitä voidaan myöntää, kun kyseessä on toimintakykyä rajoittava sairaus ja polkupyörä on välttämätön päivittäisen elämän kannalta.

Polkupyöriä myönnetään pääsääntöisesti lapsille. Aikuisille erikoispolkupyöriä myönnetään vain silloin, kun se on arjen kannalta välttämätön (esim. pyörä mahdollistaa omatoimisen liikkumisen työpaikalle tai muuhun asiakkaan toimintaympäristöön).

Kun polkupyörää tarvitaan ulkoiluun, katsotaan se harrastuksen apuvälineeksi. Harrastuksen apuvälineitä voi anoa sosiaalitoimesta vammaispalvelulain perusteella. Kustannuksista voidaan myöntää puolet.

Arviointi

Saamisen edellytyksenä on julkisen terveydenhuollon fysioterapeutin toteama tarve.

Päätös ja hankinta

Pyörä lainataan hoitovastuuyksiköstä.

Hankinta alueellisesta apuvälinekeskuksesta.

12 18 03 Polkupyörät

Saatavuusperusteet

Kaksipyöräistä polkupyörää ei pääsääntöisesti korvata lääkinnällisenä kuntoutuksena. Käyttäjän omaan polkupyörään voidaan korvata lisävarusteita, jotka mahdollistavat polkupyörän käytön esim. teleskooppiapupyörät (12 18 21) tai ohjaustangon, polkimien muutostyöt. Polkupyörän muutostöitä voidaan myöntää lapselle, jolla on sairautensa /vammansa vuoksi esim. muu-

toksia raajojen mittasuhteissa ja nivelliikkuvuuksissa ja polkupyörän käyttö tukee lapsen kuntoutustavoitteita.

Sähköavusteinen polkupyörä

Erityisperusteluin voidaan korvata sähköavusteinen polkupyörä, kun se on arjen kannalta välttämätön ja ainoa omatoimisen liikkumisen mahdollistava apuväline. Esim. liikuntavammainen henkilö, joka voi omatoimisesti kulkea matkat asunnon ja työpaikan välillä. Polkupyörän myöntämisen edellytyksenä on yksilöllinen arviointi, jossa arvioidaan henkilön tarve, käyttöympäristö sekä otetaan huomioon pyörän käyttöaika (esim. ei käytössä talviaikana). Pyörän myöntämisen tulee tukea henkilön kuntoutussuunnitelmaan kirjattuja yksilöityjä tavoitteita ja keinoja niiden saavuttamiseksi.

12 18 06 Kolmipyörät jaloin poljettavat

Saatavuusperusteet

Lapselle kolmipyörä voidaan myöntää lääkinällisenä kuntoutuksena yksilöllisen tarpeen ja apuvälineasiantuntijan arvion perusteella. Pyörän myöntämisen tulee tukea lapsen kuntoutustavoitteita ja ne on kirjattu kuntoutussuunnitelmassa.

Kun polkupyörän käytön tavoitteena on tasapuolinen osallistuminen muiden ikäluokan lasten kanssa, ei kolmipyöräistä polkupyörää myönnetä lääkinällisenä kuntoutuksena. Sen kustannuksista voidaan puolet anoa sosiaalitoimesta vammaispalvelulain mukaisena, harkinnanvaraisena palveluna.

12 18 06 01 Kolmipyörät jaloin poljettavat, kaksi pyörää takana

Kolmipyöräiset polkupyörät, joissa on kaksi pyörää takana lisäämässä pyörän tukevuutta henkilölle, jolla on tasapainovaikeuksia. Pyörällä on helpompi lähteä ajamaan ja pysähtyä kuin kaksipyöräisellä pyörällä.

12 18 06 02 Kolmipyörät jaloin poljettavat, kaksi pyörää edessä

Kolmipyöräiset polkupyörät, joissa on kaksi pyörää edessä lisäämässä pyörän tukevuutta. Pyörää on helpompi taluttaa ja sen mittasuhteet on helpompi hahmottaa, kun pyörät ovat edessä

12 18 09 Polkupyörät käsin poljettavat

Kaksi- tai useampipyöräiset käsillä poljettavat polkupyörät.

Käsin poljettava polkupyörä voidaan lainata henkilölle, kun hän ei kykene polkemaan jaloin ja edellä mainitut muut saatavuusperusteet täyttyvät.

12 18 12 Potkupyörät ja potkulaudat

Välineet jotka koostuvat pyörällisestä jalkatasosta ja ohjaussauvasta ja jotka ovat jaloilla työnnettäviä.

Saatavuusperusteet

Ei myönnetä terveydenhuollosta lääkinnällisenä kuntoutuksena.

Voidaan myöntää ainoastaan erityisperustein, mikäli se on asiakkaan omatoimisen liikkumisen kannalta välttämätön apuväline ja kun rollaattori ei ole riittävä apuväline päivittäisten toimintojen suorittamiseksi. Esim. henkilö, jonka päivittäiset asiointi- ym. perustellut matkat mahdollistuvat potkupyörän / potkulaudan avulla, mutta ne eivät onnistu rollaattorin avulla, mahdollistaa omatoimiset asiointi- ym. matkat.

Arviointi, päätös ja hankinta

Myöntämisen perusteena on apuvälinealan asiantuntijan tekemä arviointi ja tarkka kuvaus apuvälineen välttämättömyydestä. Apuvälineen myöntäminen hoitovastuun mukaisesti ja tilausedotus apuvälineen hankinnasta tehdään alueelliseen apuvälinekeskukseen.

Hankinta alueellisesta apuvälinekeskuksesta.

12 18 15 Tandempyörät ja nelipyöräiset polkupyörät

Poljettavat välineet joissa on kaksi tai useampia istuimia ja pedaaleja niin että useampi kuin yksi henkilö voi ajaa.

Ei myönnetä lääkinnällisenä kuntoutuksena.

Tandempyörää voi anoa sosiaalitoimesta vammaispalvelulain mukaisena harkinnanvaraisena apuvälineenä (esim. näkövammaiset), jolloin puolet kustannuksista voidaan korvata.

Tandempyörän voi vuokrata [Maliken Jyväskylän toimipisteestä](#).

12 18 21 Polkupyörien lisävarusteet

Polkupyörään tehdyt lisäykset tai muutokset, jotta niiden käyttö helpottuisi.

Käyttäjän omaan polkupyörään voidaan korvata lisävarusteita, jotka mahdollistavat polkupyörän käytön esim. teleskooppiapupyörät (12 18 21). Teleskooppien myöntämisessä sovelletaan edellä mainittuja saatavuusperusteita.

Kun polkupyörä myönnetään terveydenhuollosta, myönnetään myös tarvittavat lisävarusteet kuten pohjetuet, erityissatula, työntötanko. Muut lisävarusteet (esim. pyöräilykypärä, valot, jarrut) hankkii asiakas itse.

Arviointi, päätös ja hankinta

Esim. teleskooppiapupyörien myöntämisen perusteena on apuvälinealan asiantuntijan tekemä arviointi. Hankinta alueellisesta apuvälinekeskuksesta.

12 22 PYÖRÄTUOLIT IHMISVOIMIN KÄYTETTÄVÄT

Välineet jotka liikkuvat pyörien avulla ja tukevat liikkumisrajoitteisen henkilön kehoa ja joiden liikkuminen on riippuvainen käyttäjästä tai avustajasta. Kohtaan sisältyvät esim. seisten ajettavat pyörätuolit (joissa pyörätuoli pystyy myös nostamaan henkilön seisovaan asentoon ja pitämään hänet siinä).

Lyhytaikalainaan tarvittavat pyörätuolit

Esim. tapaturman tai leikkauksen jälkeen lyhytaikaisesti tarvittava pyörätuoli lainataan terveyskeskuksesta.

Pyörätuoli lainataan, kun henkilö ei saa liikkua tai pysty liikkumaan kevyempien liikkumisen apuvälineiden avulla. Pyörätuoli voidaan lainata myös silloin, kun se on välttämätön ulkona liikkumisen mahdollistamiseksi.

Lyhytaikaisesti lainattavat pyörätuolit hankitaan alueellisen apuvälinekeskuksen kautta. Varastossa olevia apuvälineitä varataan sen mukaan, mikä on paikallinen tarve.

Alueelliseen apuvälinekeskukseen hankitaan myös sellaisia lyhytaikalainaan tarvittavia pyörätuoleja, joita voidaan käyttää leikkausten jälkeen. Pyörätuoleissa tulee olla selkäosan kallistus sekä vaakatasoon nousevat jalkatuet sekä tarvittavat muut lisävarusteet. Pyörätuoleja hankitaan sekä lasten että aikuisten kokoja ja niitä kierrätetään alueellisen tarpeen mukaan.

Mikäli pyörätuolin tarve on pitkäaikaista, säännöllistä ja sen käyttö tukee omatoimista suoriutumista, myönnetään se lääkinnällisenä kuntoutuksena. Pyörätuolin malli ja mitoitus arvioidaan yhdessä asiakkaan ja apuvälineasiantuntijan yhteistyönä (ks. alla).

Pitkäaikaiseen käyttöön hankittavat, yksilölliset pyörätuolit

Yksilöllisesti hankittava pyörätuolin arviointi tehdään yhdessä asiakkaan ja apuvälineasiantuntijan kanssa. Mallia arvioitaessa otetaan huomioon henkilön toimintakyky, yksilölliset tarpeet ja käyttöympäristö.

Pyörätuolia arvioitaessa on otettava huomioon mm. seuraavat asiat:

- asiakkaan sairauden laatu (etenevä/ stabiili)
- pyörätuolin käyttötarve ja -ympäristö
- henkilön siirtymistapa pyörätuoliin/ pyörätuolista
- pyörätuolin kelattavuus / työnnettävyys
- pyörätuolin istuinmukavuus
- rengaskuviointi (käyttöympäristön mukaan)
- istuintyyntyn yksilöllinen valinta (aina vähintään perustyyntyn)
- lisäosien tarve ja saatavuus.

12 22 03 Pyörätuolit, käsikäyttöiset

Pyörätuolit, joita käyttäjä itse liikuttaa molemmin käsin joko pyöristä tai kelausvanteista. Kohtaan sisältyvät esim. etupyöristä kelattavat ja takapyöristä kelattavat pyörätuolit.

Lainattavien pyörätuolien tulee olla käyttäjilleen turvallisia ja niissä tulee olla kaatumaesteet. Pyörätuolien kunto on tarkastettava aina ennen luovutusta.

12 22 03 01 Pyörätuolit, ristikkorunkoiset

Pyörätuolit jotka taittuvat kokoon leveyssuunnassa.

12 22 03 02 Pyörätuolit, kiinteärunkoiset

Pyörätuolit joiden runko on kiinteä. Kohtaan sisältyvät mallit, joiden selkänoja taittuu istuimen päälle.

12 22 03 03 Pyörätuolit, lepoasentoon säädettävät

Pyörätuolit jotka voidaan säätää lepoasentoon. Pyörätuolit ovat pehmustettuja ja ne suunniteltu henkilöille, jotka tarvitsevat hyvän tuen.

Arviointi

Arvioidaan hoitovastuun mukaisesti. Myöntämisen edellytyksenä on julkisen terveydenhuollon ammattilaisen (fysioterapeutti tai apuvälinealan ammattilainen) toteama tarve.

Päätös ja hankinta

Päätöksen myöntämisestä tehdään hoitovastuun mukaisesti. Hankitaan alueellisesta apuvälinekeskuksesta.

12 22 03 04 Seisontapyörätuolit

Pyörätuolit jotka nostavat henkilön seisovaan asentoon ja joita henkilö voi kelaata itse istuma-asennossa. Nostotoiminto joko kaasujousella, tai sähköisesti.

Saatavuusperusteet

Voidaan myöntää silloin, kun henkilöllä on edellytykset käyttää tuolia itsenäisesti ja turvallisesti ja sen käyttö lisää asiakkaan itsenäistä suoriutumista (esim. kotityöt, tavaroiden kaapista ottaminen).

Kohottautumispyörätuoli voidaan myöntää seisomisen apuvälineeksi vain erityisperustein, mikäli henkilö ei voi perustellusta syystä käyttää muita seisomatelineitä ja apuvälineen käyttö tukee kuntoutuksen tavoitteita.

Arviointi

Myöntäminen edellyttää erikoissairaanhoidon apuvälinealan asiantuntijan tekemän arvioinnin.

Päätös ja hankinta

Päätöksen myöntämisestä tekee kuntoutusylilääkäri. Hankitaan alueellisesta apuvälinekeskuksesta.

12 22 18 Pyörätuolit avustajan ohjaamat, käsikäyttöiset

Pyörätuolit joita avustaja liikuttaa ja ohjaa työntämällä molemmin käsin pyörätuolin työntökahvoista.

Saatavuusperusteet

Kuljetuspyörätuoli voidaan myöntää henkilölle, joka ei kykene kelaamaan itse ja tarvitsee toisen henkilön apua. Lyhytaikaiseen kuljettamiseen riittää usein peruspyörätuoli. Kun pyörätuolin käyttö on päivittäistä ja henkilön heikon vartalonhallinnan vuoksi tarvitaan tukevaa,

mahdollisesti kulmasäädettävää istuin- ja/tai selkäosaa myönnetään erityisvarusteltu kuljetuspyörätuoli.

Arviointi

Edellytetään julkisen terveydenhuollon fysioterapeutin tai apuvälinealan ammattilaisen tekemää arviointia.

Päätös ja hankinta

Päätös apuvälineen hankinnasta ja hankinta tehdään hoitovastuuyksikössä. Hankinta alueellisesta apuvälinekeskuksesta.

Manuaalipyörätuolien talvirenkaat

Pyörätuolia arvioitaessa tulee arvioida pyörätuolin käyttöympäristöä, koska sillä on merkitystä valittavaan rengaskuvioon. Talviolosuhteissa karkeakuvioisemmalla renkaalla saadaan parempi pito.

Pääsääntönä on, että manuaalipyörätuoliin hankitaan yhdet vanteet ja renkaat kerrallaan. Mikäli asiakas tarvitsee karkeakuvioisemmat renkaat talviajaksi, voidaan ne tarvittaessa vaihtaa.

Yksilöllisellä perusteella voidaan myöntää kahdet vanteet renkaineen talviajaksi. Myöntäminen harkitaan suhteessa käyttöön, käyttöympäristöön sekä asiakkaan omatoimisuuteen. Mikäli vain karkeakuvioisilla renkailla asiakkaan omatoiminen liikkuminen selkeästi helpottuu, tehdään myönteinen päätös. Lumen / ravan kulkeutuminen asuntoon ei ole myönteisen päätöksen peruste.

12 23 SÄHKÖPYÖRÄTUOLIT

Sähköisiä liikkumisen apuvälineitä arvioitaessa tehdään laaja, kokonaisvaltainen arviointi asiakkaan tarpeista, hänen asuinympäristöstään tai siitä ympäristöstä, jossa apuvälinettä on ajateltu käytettävän. Apuvälinettä arvioitaessa tulee arvioida apuvälineen käyttöympäristö sekä suunniteltava apuvälineen käyttöä ajatellen mm. apuvälineen säilytys- ja latauspaikka.

12 23 03 Sähköpyörätuolit, mekaaninen ohjaus (sähkömopo)

Sähkökäyttöiset pyörätuolit, joissa ohjaus toimii muuttamalla mekaanisesti pyörien suuntaa ilman sähkövoimaa. Kohtaan sisältyvät esim. skootterit

12 23 06 Sähköpyörätuolit, sähköinen ohjaus (sähköpyörätuoli)

Sähkökäyttöiset pyörätuolit, joissa on sähköinen ohjausjärjestelmä

Sähköisten liikkumisen apuvälineiden arviointi ja hankinta on keskitetty sairaanhoitopiirin apuvälinekeskukseen.

Saatavuusperusteet

Sähköisten liikkumisen apuvälineiden tulee helpottaa/mahdollistaa asiakkaan päittäisistä toiminnoista selviytymistä sekä parantaa asiakkaan mahdollisuuksia osallistua arjen toimintoihin. Myöntämisen edellytyksenä on, että apuväline tukee henkilön kuntoutuksen tavoitteita.

Sähköpyörätuoli tai -mopo myönnetään asiakkaalle, jolla on vaikea liikuntavamma tai pitkäaikainen liikuntaa vaikeuttava sairaus ja lisäksi yläraajojen voima on riittämätön käsikäyttöisellä pyörätuolilla liikkumiseen. Asiakkaan tulee olla motivoitunut laitteen käyttöön eikä hänellä saa olla laitteen käyttöä estäviä tekijöitä (esim. näkökenttäpuutokset, hahmotusongelmat, muistihäiriöt). Laitteen käyttö tulee olla turvallista sekä asiakkaan että ympäristön kannalta arvioituna.

Sähköisen liikkumisvälineen käyttäjältä edellytetään:

- motivaatiota, oma-aloitteisuutta
- ohjaustavan hallintaa
- riittävää ympäristön havainnointi- ja näkökykyä
- muiden liikkujien ja liikenteen huomioimista ja ymmärrystä
- esteetöntä kulkumahdollisuutta käyttöympäristössä
- säilytykseen ja lataamiseen soveltuvaa tilaa.

Sähkömopon tai – pyörätuolin käyttäjiä on ohjattava huolellisesti laitteen käytössä ja seurattava laitteen käyttöä. Sähköisten liikkumisapuvälineiden käyttäjille annetaan [opas](#), johon on koottu keskeiset asiat laitteen käytöstä.

Sähkömopot

Sähkömopon käyttäjältä edellytetään em. asioiden lisäksi varsin hyvää yläraajojen toimintakykyä ja vartalon hallintaa sekä kykyä siirtyä itsenäisesti mopoon tai siitä pois.

Sähköpyörätuolit

Ks. myöntämisperusteet kohdassa sähköiset liikkumisvälineet.

Pääsääntöisesti ulkokäyttöön myönnetään yksi apuväline.

Erityisperustein yksilöllisen tarpeen ja maasto- ja käyttöolosuhteet huomioon ottaen voidaan myöntää ulkokäyttöön kaksi apuvälinettä. Esimerkiksi henkilö osallistuu paljon järjestö- ym. toimintaan, joihin hän kulkee omalla autolla ja ottaa mukaan manuaalisen pyörätuolin tai kevytrakenteisen sähköpyörätuolin. Kun henkilö asuu mäkisessä maastossa saattaa hän tarvita asiointimatkoille ja esim. postin hakemiseen jyrkässä maastossa riittävän nousukykyisen ulkokäyttöön soveltuvan sähköpyörätuolin.

Huom.

Lapsen kuljettaminen sähköpyörätuolissa tai sähkömopossa on ehdottomasti kielletty lapsen turvallisuuden vuoksi.

Aikuisten sähköpyörätuolin /-mopon arviointi ja hankinta

Sähköpyörätuolin hankintaprosessi alkaa terveystieteisestä, josta tehdään lähete, jonka voi tehdä lääkäri tai muu ammattihenkilö. Läheteessä on hyvä olla riittävästi tietoa jo tehdyistä arvioinneista sekä yhteyshenkilön tiedot. Lähete osoitetaan ensisijaisesti alueelliseen apuvälinekeskukseen. Kun lähete sähköpyörätuolien ja -mopojen arvioimiseksi on tullut sairaalaan, tekee apuvälineuvoja pääsääntöisesti aina kotikäynnin, johon osallistuu tarvittaessa myös lähettävän terveystieteisen työntekijän. Kotikäynnillä arvioidaan mm. asiakkaan toimintakykyä, käyttöympäristöä, asunnonmuutostöiden tarvetta, laitteen säilytysmahdollisuutta sekä tarvitaanko osastojakso asian jatkotyöstämiseksi.

Mikäli on syytä epäillä, että asiakkaalla on joitakin laitteen käyttöön liittyviä esteitä, tehdään ajokyyrarviointi Kinkomaan sairaalassa osastolla 27. Kun henkilö ohjataan läheteellä suoraan os:lle 27, tekee apuvälineuvoja aina ennen jaksoa kotikäynnin. Osasto 27 ottaa tällöin yhteyttä apuvälinekeskukseen. Käynnin tavoitteena on valmistaa osastojaksoa mm. varamaalla jakson aikaiseen kokeiluun asiakkaalle soveltuvan sähköpyörätuolin sekä apuvälineuvoja arvioi osaltaan jakson tarpeellisuutta. Osastojakson ensisijainen tavoite on arvioida moniammatillisesti asiakkaan sähköpyörätuolilla ajokyykyä. Mikäli esteitä sähköpyörätuolin / -mopon myöntämiselle ei ole, järjestetään jatkotyöskentely avokäynteinä yksilöllisen suunnitelman mukaisesti.

Lasten sähköpyörätuolin / -mopon arviointi ja hankinta

Pienillä lapsilla sähköpyörätuolin /-mopon käyttö edellyttää laaja-alaista ja moniammatillista arviointia. Kun hoitovastuuyksikössä on asetettu sähköpyörätuolin käyttäminen tavoitteeksi, tehdään lähete lastenneurologian kuntoutuspoliklinikalle (KUPOLI), ellei hoitovastuu jo ole siellä. Ennen sähköpyörätuolin /-mopon kokeilua ja hankintaa selvitetään moniammatillisessa työryhmässä lapsen mahdollisuudet itsenäiseen ja turvalliseen liikkumiseen sähköpyörätuolilla /-mopolla. Työryhmään kuuluvat lastenneurologi, neuropsykologi sekä toiminta- ja fysioterapia-

peutit. Usein lapsi on jo ennen moniammatillisen työryhmän arviointia harjoitellut yksilöterapi-oissa esimerkiksi sopivan ohjaimen käyttöä pitkän aikaa (esim. silloin, kun lapsella on ollut käytössä tietokone, jota voidaan ohjata joystickillä), jolloin on syntynyt alustava käsitys mahdollisuuksista sähköpyörätuolin käyttöön.

Kun työryhmässä on päätetty aloittaa sähköpyörätuolin kokeilu, tehdään se yhteistyössä apu-välinekeskuksen kanssa. Apuvälinekeskuksesta järjestetään kokeilun ajaksi lapsen tarpeita vastaava apuväline. Harjoittelun tulee olla turvallista sekä lapselle että muille henkilöille, joten harjoittelun toteuttamisesta on sovittava jokaisen lapsen kohdalla erikseen. Sovitut asiat kirja-taan potilastietojärjestelmään. Jokaiselle sähköpyörätuolia kokeilevalle lapselle nimetään am-mattilainen, jonka vastuulla harjoittelu on. Vastuuhenkilö ohjaa tarvittaessa myös vanhempia ja/tai ammattilaisia sähköpyörätuolin käytössä.

Joskus arviointia jatketaan pidempään kuin osastojakso mahdollistaa. Arvio-/harjoittelujakso voidaan sopia järjestettäväksi koulussa tai päiväkodissa. Tällöin sovitaan arvioinnis-ta/harjoittelusta vastaava henkilö (esim. fysio- tai toimintaterapeutti tai oma avustaja). Alo-i-tuspalaverissa on mukana apuvälineneuvoja, koulun edustaja, terapeutti sekä vanhemmat. Tällöin sovitaan pelisäännöistä.

Kun päätös apuvälineen myöntämisestä on tehty, tekee apuvälinekeskus laitteen hankinnan. Luovutus, käytönopetus ym. apuvälineen käyttöön liittyvät asiat suunnitellaan yksilöllisesti. Laitteen käytölle nimetään vastuuhenkilö.

Sähköpyörätuolien ja – mopojen lisävarusteet

Sähköpyörätuolien ja – mopojen lisävarusteita (esim. sadepeitteet ja -kuomut) ei myönnetä lääkinnällisenä kuntoutuksena. Laitteisiin hankitaan tarvittaessa välttämättömät lisävarusteet kuten teline tai muu kiinnitysmekanismi hengityslaitteelle, kävelytelineelle tai sauvoille.

Peräkoukku ja -kärry voidaan myöntää muun liikkumisapuvälineen (esim. pyörätuolin) päivit-täiseen tai säännölliseen kuljettamiseen, kun sen mukaan ottaminen on välttämätöntä kohde-paikassa liikkumisessa.

Sähköavusteinen polkupyörä

Ks. kohta 12 18 03 Polkupyörät.

Pyörätuoliluiskat

Ks. 18 30 15 Luiskat, siirrettävät.

12 24 PYÖRÄTUOLIIEN LISÄVARUSTEET

Välineet jotka on tarkoitettu käytettäväksi pyörätuolien kanssa. Kohtaan sisältyvät esim. vain ne lisävarusteet, jotka eivät ole tietyn valmistajan tietyn pyörätuolimalliston lisävarusteita (tuotekohtaiset lisävarusteet ovat osa ko. pyörätuolia).

Pyörätuolien lisävarusteiden lainaus tapahtuu siinä yksikössä, joka on lainannut pyörätuolin. Kustannukset sisältyvät alueelliseen apuvälinekeskustoimintaan.

Manuaalipyörätuoliin kiinnitettävä käsinpolkupyörä, sähköinen avustajan työntöapulaite, sähköinen ajolaite ja sähköinen kelauksen keventäjä voidaan myöntää yksilöllisen tarpeen ja apuvälineasiantuntijan arvioinnin perusteella erikoissairaanhoidon apuvälinekeskuksesta.

12 24 09 Pyörätuolien lisävoimalaitteet

Välineet jotka lisätään käsikäyttöiseen tai ilman lisävoimaa käytettävään pyörätuoliin antamaan voimaa ja mekanismin sen ajamiseen. Kohtaan sisältyvät esim. ohjaus-, hallinta- ja jarrujärjestelmät.

12 24 09 01 Käsi- ja jalapolkulaitteet

Välineet jotka kiinnitetään kelattavan pyörätuolin runkoon ja joita poljetaan käsin.

Saatavuusperusteet

Manuaalipyörätuoliin kiinnitettävä käsi- ja jalapolkupyörä katsotaan ensisijaisesti harrastuksen apuvälineeksi. Se voidaan myöntää yksilöllisen tarpeen mukaan terveydenhuollon kautta silloin, kun apuväline lisää oleellisesti omatoimista suoriutumista ja asioiden hoitamista ja henkilö on motivoitunut liikkumaan sekä sitoutunut laitteen käyttöön. Laitteen käytölle tulee olla olemassa selkeä, kuntoutusta tukeva tavoite.

Arviointi

Arvioidaan hoitovastuun mukaan. Edellytetään julkisen terveydenhuollon fysioterapeutin tai apuvälinealan ammattilaisen tekemää arviointia.

Päätös ja hankinta

Pyörätuolien sähköisten lisälaitteiden arviointi ja hankintaprosessi on keskitetty erikoissairaanhoidon apuvälinekeskukseen.

Päätös hoitovastuun mukaisesti.

Hankitaan alueellisesta apuvälinekeskuksesta.

12 24 09 02 Sähköiset kelausten keventäjät

Välineet jotka tehostavat kelausta ja jarrutusta pyörätuolia kelattaessa.

Saatavuusperusteet

Kelausten keventäjät mahdollistavat omatoimisen kelaamisen vielä silloin, kun yläraajojen toimintakyky on oleellisesti heikentynyt, mutta omatoiminen kelaaminen onnistuu heikoilla lihasvoimilla. Kelausten keventäjät voivat olla ratkaisu henkilön liikkumisongelmaan silloin, kun henkilö haluaa säilyttää kelauskykynsä eikä halua sähköpyörätuolia käyttöönsä. Kelausten keventäjät ovat osoittautuneet toimiviksi ratkaisuuksi esim. etenevissä lihassairauksissa omatoimiseen liikkumiseen. On otettava huomioon, että kelausten keventäjien ajomatka ja –aika on selkeästi sähköpyörätuolia /-mopoa lyhyempi.

Arviointi

Arviointi on keskitetty erikoissairaanhoidon apuvälinekeskukseen ja se tehdään tarvittaessa yhteistyössä paikallisten asiantuntijoiden ja asiakkaan tuntevien henkilöiden kanssa.

Kelausten keventäjät arvioidaan yhtenä vaihtoehtona, kun pyritään ratkaisemaan asiakkaan liikkumisessa ilmenneitä ongelmia. Muina liikkumisen apuvälineinä voivat kyseeseen tulla joko sähköpyörätuoli tai – mopo.

Mikäli tarvitaan sähköistä liikkumisen apuvälinettä pitkiin päivittäisiin matkoihin, tulee arvioida sähkömopon tai – pyörätuolin hankintaa.

Päätös ja hankinta

Myöntämisen edellytyksenä on erikoissairaanhoidon apuvälinealan asiantuntijan tekemä arvio.

Päätöksen tekee kuntoutuslääkäri.

Hankinta alueellisesta apuvälinekeskuksesta.

12 24 09 03

Sähköiset ajolaitteet

Välineet jotka kiinnitetään kelattavaan pyörätuoliin ja joiden avulla pyörätuolia voidaan ohjata sähköisesti.

Saatavuusperusteet

Sähköinen ajolaite voidaan hankkia itsenäisesti asioistaan huolehtivalle henkilölle, kun ajolaite mahdollistaa itsenäisen suoriutumisen. Sähköinen ajolaite voidaan myöntää silloin, kun tarvitaan pienikokoista, kevytrakenteista liikkumisen apuvälinettä. Laite ei sovellu ensisijaiseksi ulkona liikkumisen apuvälineeksi vaativissa ympäristöissä.

Arviointi

Arviointi on keskitetty erikoissairaanhoidon apuvälinekeskukseen ja se tehdään tarvittaessa yhteistyössä paikallisten asiantuntijoiden ja asiakkaan tuntevien henkilöiden kanssa.

Arvioinnissa on syytä pohtia sisäkäyttöön tarkoitettun pyörätuolin hankintaa. Manuaalipyörätuolit, joihin ajolaite asennetaan, eivät kestä niin kovaa käyttöä kuin sisäkäyttöön tarkoitettu sähköpyörätuoli.

Myöntämisen perusteena voi olla esim. laitteen kuljettamiseen liittyvät perusteet, kun henkilö käyttää laitetta eri toimintaympäristöissä ja saa sen kuljetettua mukanaan, mutta sähköpyörätuolin kuljettaminen ei onnistu.

Päätös ja hankinta

Myöntämisen edellytyksenä on erikoissairaanhoidon apuvälinealan asiantuntijan tekemä arvio.

Myöntämisen perusteena voi olla esim. laitteen kuljettamiseen liittyvät perusteet, kun henkilö käyttää laitetta eri toimintaympäristöissä ja saa sen kuljetettua mukanaan, mutta sähköpyörätuolin kuljettaminen ei onnistu.

Päätöksen tekee kuntoutusylilääkäri.

Hankinta alueellisesta apuvälinekeskuksesta.

12 24 09 04

Sähköiset työntöapulaitteet

Välineet joiden antaman sähköisen lisävoiman avulla avustaja työntää pyörätuolia.

Pyörätuolin kuljettamisen keventämiseen tarkoitettun sähköisen työntöapulaitteen ohjaaminen tapahtuu pyörätuolin takaa toisen henkilön käyttämänä. Laite keventää asiakkaan kuljettamista ja helpottavat siten avustajan työtä.

Saatavuusperusteet

Pääperiaatteena on, että avustajakäyttöön hankitaan **ensisijaisesti** mahdollisimman kevyesti käsiteltävä kuljetuspyörätuoli lisävarusteilla (esim. avustajajarrut).

Myöntämisen edellytyksenä on apuvälineneuvojan tekemä arviointi. Sähköinen työntöapulaite voidaan myöntää erityisperusteluin asiakkaan kokonaistilanne huomioon ottaen, kun apuvälineen käyttö mahdollistaa asiakkaan ulkona kuljettamisen ja osallistumisen. Voidaan myöntää myös silloin, kun kyseessä on pariskunta, joista toinen osapuoli hoitaa kotona sairasta tai vammaista puolisoaan.

Arviointi

Arviointi on keskitetty erikoissairaanhoidon apuvälinekeskukseen ja se tehdään tarvittaessa yhteistyössä paikallisten asiantuntijoiden ja asiakkaan tuntevien henkilöiden kanssa.

Arviointia tehtäessä otetaan huomioon mm. asuinympäristö, henkilön erityistarpeet (esim. henkilön paino, vaikeavammaisuus) ja laitteen käytön säännöllisyys.

Päätös ja hankinta

Myöntämisen edellytyksenä on erikoissairaanhoidon apuvälinealan asiantuntijan tekemä arvio.

Päätöksen tekee kuntoutusylilääkäri.

Hankinta alueellisesta apuvälinekeskuksesta.

12 24 15 Pyörätuolipöydät

Välineet joiden päällä voidaan suorittaa askareita tai joiden päälle voidaan asettaa tavaroita samalla kun istutaan pyörätuolissa.

Arviointi, päätös ja hankinta

Hoitovastuun mukaan.

Hankintaan alueellisesta apuvälinekeskuksesta.

12 24 21 Pyörät ja renkaat

Ks. talvirenkaiden myöntäminen.

12 24 24 Akut ja akunlataajat

Luokkaa käytetään sähköisten liikkumisapuvälineiden akunlataajien yksilöinnissä.

12 24 30 Kiinnitysvälineet pyörätuolissa istuvan kiinnittämiseksi pyörätuoliin

Välineet joita käytetään kun estetään pyörätuolissa istuvaa liikumasta tai putoamasta. Kohtaan sisältyvät esim. vyöt, valjaat ja liivit.

Arviointi, päätös ja hankinta

Hoitovastuun mukaan.

Hankintaan alueellisesta apuvälinekeskuksesta.

12 24 99 Pyörätuolien muut lisävarusteet

Kohtaan sisältyvät esim. vartalotuet, haarakiiilat, päätuet ja nilkkaremmit.

Nokkapyörä

Nokkapyörän tehtävänä on nostaa pyörätuolin pienet etupyörät ilmaan ja mahdollistaa liikkuminen vaihtelevassa maastossa niin kesällä kuin talvellakin. Pyörä on osoittautunut erinomaisesti metsässä, lenkipoluilla, puun juurakoissa, hiekalla, lumisessa kaupunkiympäristössä.

- asennus kiinteärunkoisiin pyörätuoleihin
- vauhdikkaampaan menoon (esim. lenkkeily, koiranulkoilutus)
- helppo pikakiinnitysmekanismi (PT-keskuksen www.sivu 21.6.2011)

Saatavuusperusteet

Nokkapyörä voidaan myöntää aktiivikelaajalle kun

- kotiympäristön maasto on haasteellista esim. mäkistä ja hiekkapäällistä
- nokkapyörä mahdollistaa ympärivuotisen kelaamisen
- nokkapyörän myöntäminen on kirjattuna kuntoutussuunnitelmaan

Nokkapyörä on myönnetty esimerkiksi seuraavin perustein:

Esim.1. henkilö pystyy sen avulla liikkumaan aktiivituolilla lumisilla keleillä ja muullakin alustalla kuin asfaltilla

Esim. 2. henkilöllä on (avustaja)koira ja ulos on mentävä, vaikka piha olisi auraamattakin.

Esim.3. henkilö kelaa työmatkat kesällä Stricker-käsipyöräillä, mutta talvella sillä ei pääse etenemään pyörän sutiessa liukkaalla.

(Lähde: Tynjälä Kristiina, Satakunnan shp)

Arviointi

Edellytetään julkisen terveydenhuollon fysioterapeutin tai apuvälinealan ammattilaisen tekemään arviointia.

Päätös ja hankinta

Päätös hoitovastuun mukaan.

Hankintaan alueellisesta apuvälinekeskuksesta.

12 27 MUUT KULKUVÄLINEET

12 27 07 Rattaat

Pyörälliset välineet, joiden avulla kuljetetaan yksi tai useampi henkilö makaavassa tai istuvassa asennossa ja jotka on suunniteltu avustajan liikuteltaviksi ja ohjattaviksi.

Saatavuusperusteet

Rattaat myönnetään vammaiselle tai pitkäaikaissairaalle lapselle yksilöllisin perustein, kun kevyemmät ratkaisut eivät riitä esim. huonon vartalonhallinnan vuoksi. Rattaiden lisävarusteet kuten kuomu voidaan myöntää erityisperusteluin. Muut lisävarusteet kuten sade-/aurinkosuojat hankkii perhe.

Rattaat voivat joskus olla hyvä ja toimiva vaihtoehto pyörätuolille esim. vaikeasti liikuntavammaisen aikuisen kuljettamiseen. Myös muun kuin liikuntavammaisen henkilön kuljettaminen rattaissa voi olla perustelua; esimerkiksi kehitysvammaisuus ja käytöshäiriö, mikä ilmenee

levottomuutena ja kieltäytymisenä kävellä. Tällöin henkilön kuljettamiseen tarvitaan rattaat tai pyörätuoli.

Arviointi

Edellytetään julkisen terveydenhuollon fysioterapeutin tai apuvälinealan ammattilaisen tekemään arviointia.

Päätös ja hankinta

Päätös hoitovastuun mukaan.

Hankintaan alueellisesta apuvälinekeskuksesta.

12 27 12 Potkukelkat

mm. pyörälliset potkukelkat.

Ei myönnetä lääkinnällisenä kuntoutuksena.

12 27 15 Mahalaudat ja konttausjakkarat

Pyörillä varustetut välineet, joilla maataan tai istutaan ja joita liikutetaan käsillä tai jaloilla lattialla työntämällä.

Saatavuusperusteet

Voidaan myöntää, kun se mahdollistaa omatoimisen liikkumisen ja sillä tuetaan kuntoutukselle asetettuja tavoitteita. Esim. pienelle MMC-lapselle omatoimisen liikkumisen ensimmäiseksi apuvälineeksi.

Arviointi

Arviointi edellyttää erikoissairaanhoidon lasten työryhmän fysioterapeutin tekemää arviointia tai kannanottoa apuvälineen tarpeellisuudesta.

Päätös ja hankinta

Päätös hoitovastuuyksikössä.

Hankitaan alueellisesta apuvälinekeskuksesta.

12 31 SIIRTYMISEN JA KÄÄNTYMISENVÄLINEET

Saatavuusperusteet

Myönnetään, kun siirtyminen/kääntyminen ei onnistu ilman apuvälinettä ja/tai kun tavoitteena on esim. kitkan poistaminen kohonneen painehaavariskin vuoksi.

Arviointi

Edellytetään julkisen terveydenhuollon fysioterapeutin tai apuvälinealan ammattilaisen teemmää arviointia.

Päätös ja hankinta

Päätös hoitovastuuyksikössä.

Hankitaan alueellisesta apuvälinekeskuksesta.

12 31 03 Liukulaudat, liukumatot ja liukulakanat

Välineet joiden avulla henkilön asentoa tai paikkaa muutetaan käyttämällä liukumistekniikkaa.

12 31 03 01 Liukulaudat

Ohuet tasot, joissa on liukas pinta, jonka toinen pää laitetaan esim. pyörätuolissa istuvan henkilön alle ja toinen pää tuetaan kohteeseen, johon henkilö on siirtymässä.

Päätös ja hankinta

Päätös hoitovastuuyksikössä.

Hankitaan alueellisesta apuvälinekeskuksesta.

12 31 03 02 Liukulakanat

Lakanat joissa on luistava pinta ja jotka laitetaan tavallisen aluslakanan päälle tai tilalle auttamaan vuoteessa olevan henkilön siirtymistä ja asennonvaihtoa.

Liukulakanan tavoitteena on vähentää kitkaa vuoteessa tai siitä siirtyessä. Kotioloihin voi asiakkaalle suositella hankkimaan satiinikangasta (satiinilakana), mikä vähentää kitkaa. Jos kitkan poistaminen on välttämätöntä ja liukulakanan käyttö voidaan perustella, voidaan se lääkärin päätöksellä myöntää hoitovälineenä hoitovastuuyksikön kustannuksella.

Ei myönnetä lääkinnällisenä kuntoutuksena.

12 31 03 03 Siirtomatot

Siirtomatot ovat topattuja putkimaisia alustoja, joissa on luistava sisäpinta. Alustassa voi olla myös kahvat, jotka mahdollistavat henkilön kääntämistä ja siirtämistä.

12 31 06 Kääntölevyt

Välineet jotka auttavat henkilöä pyörähtämään ja joissa käyttäjän jalat asetetaan kääntölevylle pyörähdyksen ajaksi.

12 31 06 01 Kääntölevyt lattialla käytettävät

Pyöreät levyt joiden päälle siirrettävän henkilön jalat asetetaan ennen kuin hänet nostetaan seisomaan tai puoliseisovaan asentoon ja käännetään esim. vuoteesta pyörätuoliin.

12 31 06 02 Kääntölevyt nousutuella

Pyöreät levyt, joiden päälle avustettavan henkilön jalat asetetaan. Kääntölevyssä on tuki johon tarttumalla ja kiinni pitämällä henkilö voi avustaa siirtoa esim. pyörätuolista sänkyyn.

12 31 06 03 Kääntölevyt istuimella käytettävät

Välineet jotka helpottavat kääntymistä istuvassa asennossa esim. autossa. Pehmeä kääntölevy mukautuu istuimen muotoihin. Levyn alapinta on liukumaton ja sisäpinnat hyvin liukuvaa materiaalia.

Päätös ja hankinta

Päätös hoitovastuuyksikössä.

Kääntölevyt hankitaan alueellisesta apuvälinekeskuksesta.

12 31 12 Köysitikkaat

Toisesta päästä kiinnitetyt välineet, jolla henkilö voi muuttaa asentoaan asteittain.

Kohottautumistelineet, apinapuut ym. luokassa 181227 Sängynlaidat ja kohottautumistelineet, sänkyyn kiinnitettävät.

Päätös ja hankinta

Köysitikkaat myönnetään terveyskeskuksesta mahdollistamaan omatoiminen ja / tai avustettu siirtyminen.

12 31 15 Nostovyöt ja valjaat

Välineet jotka auttavat henkilöä siirtämään toista henkilöä.

Päätös ja hankinta

Nostovyöt ja valjaat myönnetään hoitovastuun mukaan mahdollistamaan omatoiminen ja / tai avustettu siirtyminen.

12 36 HENKILÖNNOSTOLAITTEET

Laitteet joiden avulla voidaan nostaa henkilö ja muuttaa hänen sijaintiaan ja asentoaan jonkin toiminnon suorittamiseksi.

Laitteisto, joiden avulla voidaan nostaa ja siirtää henkilö ja muuttaa hänen sijaintiaan ja asentoaan jonkin toiminnon suorittamiseksi.

Saatavuusperusteet

Siirrettävät nostolaitteet myönnetään helpottamaan vammaisen tai pitkäaikaissairaana henkilön siirtämistä asiakkaan kotona. Nostolaite on tarkoitettu lähinnä siirtämiseen, ei ensisijaisesti henkilön kuljettamiseen huoneitten välillä.

Nostinta ei myönnetä esim. palvelukoteihin henkilökunnan ergonomian parantamiseksi vaan tällöin nostolaitteen hankkii työnantaja.

Arviointi

Henkilönnostolaitteen arviointi tehdään ensisijaisesti hoitovastuun mukaisessa paikassa. Edellytetään julkisen terveydenhuollon fysioterapeutin tai apuvälinealan ammattilaisen tekemää arviointia.

Nostolaitetta arvioitaessa arvioidaan asiakkaan toimintakyky, nostolaitteen käyttötarve ja -ympäristö. Henkilön siirrot tulee suunnitella huolella.

Nostolaitteen mallin valinta tehdään arvioinnin perusteella ja tarpeen mukaisesti. Nostokankailla nostavissa malleissa on nostokankaan valinta tehtävä huolella ja kokeiltava sen sopivuutta esim. sänkyyn siirrettäessä.

Päätös ja hankinta

Päätös hoitovastuun mukaan.

Hankitaan alueellisesta apuvälinekeskuksesta.

12 36 03 Nostolaitteet, pyörälliset, nostokankailla ja /tai valjailla

Laitteisto, jonka avulla voidaan nostaa ja siirtää henkilö istuvassa, puoli-istuvassa tai puolimaakuuasennossa. Vartaloa kannatteleva osa koostuu kankaista ja hihnoista.

12 36 04 Nostolaitteet pyörälliset, henkilön seisovassa asennossa siirtävät

Laitteisto, jonka avulla voidaan nostaa henkilö istuvasta asennosta seisovaan asentoon ja siirtää häntä seisovassa asennossa; laitteistoa voidaan liikutella vapaasti paikasta toiseen. Vartaloa kannatteleva osa koostuu kankaista ja hihnoista, jalkatuesta ja sääri- ja/tai polvituesta.

12 36 06 Nostolaitteet pyörälliset, kiinteällä istuimella

Laitteisto, jonka avulla voidaan nostaa ja siirtää henkilö istuvassa asennossa. Vartaloa kannatteleva osa koostuu kiinteästä istuimesta tai vastaavasta.

12 36 12 Nostolaitteet, seinään, lattiaan ja/tai kattoon kiinnitettävät

Laitteisto, jonka avulla henkilö voidaan nostaa ja siirtää henkilö laitteiston sallimassa tilassa. Kohtaan sisältyvät esim. uima-altaiden hissit.

Kiinteästi asennettavat nostolaitteet (esim. katonosturit) myönnetään sosiaalitoimesta vammaispalvelulain mukaisena apuvälineenä. Sosiaalitoimi edellyttää asiakkaan tekemän hakemuksen lisäksi terveydenhuollon ammattilaisen tekemää arviointia ja lausuntoa apuvälineen tarpeellisuudesta sekä perusteluja, miksi esim. siirrettävän nosturin käyttö ei ole mahdollista.

12 36 21 Vartaloa kannattelevat osat nostolaitteisiin

Välineet jotka tukevat nostolaitteella nostettavaa henkilöä. Kohtaan sisältyvät esim. nostokankaat, -istuimet ja -parit sekä WC-istuimet kiinteisiin ja liikuteltaviin henkilönnostimiin.

Arviointi

Henkilönostinta hankittaessa nostoliinan arviointiin ja mallin valintaan tulee käyttää riittävästi aikaa. Nostoliina voidaan hankkia toiselta palveluntuottajalta kuin nostin. Tavoitteena on löytää asiakkaan tarpeisiin soveltuva nostoliina. Asiakas saattaa tarvita nostoliinat yleissiirtoihin, suihkuliinan pesujen yhteydessä käytettäväksi ja hygieniaaliinan wc-toimintoihin.

Apuvälineen arviointi tehdään hoitovastuun mukaisesti ja se tulee tehdä yhdessä asiakkaan, omaisen /avustajan ja apuvälineasiantuntijan yhteistyönä. Nostoliinaa tulee kokeilla ennen hankintaa.

Päätös ja hankinta

Myöntämisen edellytyksenä on julkisen terveydenhuollon fysioterapeutin tai apuvälinealan asiantuntijan tekemä arviointi.

Päätös hoitovastuun mukaan.

Hankitaan alueellisesta apuvälinekeskuksesta.

12 39 SUUNNISTAUTUMISVÄLINEET

Välineet jotka auttavat suunnistautumisessa ja ympäristön tarkkailemisessa ja/tai tunnistamisessa.

Ks. näön apuvälineet

15 KODINHOITOVÄLINEET

Kohtaan sisältyvät esim. syömisen ja juomisen apuvälineet.

Saatavuusperusteet

Kodinhuollonvälineitä voidaan myöntää vammaiselle tai pitkäaikaissairaalle henkilölle, mikäli ne ovat välttämättömiä päivittäisissä toiminnoissa selviytymiselle (esim. hemiplegia) ja / tai ne vähentävät kipuja ja säästävät niveliä (esim. reumasairaudet).

Arviointi

Apuvälineiden arviointi edellyttää julkisen terveydenhuollon toimintaterapeutin (fysioterapeutin) tekemää arviointia ja suositusta.

Päätös ja hankinta

Myönnetään hoitovastuun mukaan joko erikoissairaanhoidosta tai terveyskeskuksesta.

15 03 RUOANLAITTOVÄLINEET

15 03 06 Leikkuu- ja pilkkomisvälineet

15 03 09 Puhdistus- ja kuorimisvälineet

15 03 18 Keittämis- ja paistamisvälineet

15 06 ASTIANPESUVÄLINEET

15 06 06 Tiski- ja pulloharjat

15 09 SYÖMISEN JA JUOMISEN VÄLINEET

15 09 13 Ruokailuvälineet ja pillit

15 09 16 Mukit, lasit, kupit ja niiden aluslautaset

15 09 18 Lautaset ja ruokailukulhot

15 09 21 Lautasen reunukset

15 09 27 Syömislaitteet

Virralla tai käsikäyttöisesti toimivat välineet avustamaan henkilön syömistä.

Saatavuusperusteet

Syömislaite voidaan myöntää, kun

- myöntämisellä tuetaan yhdessä asetettuja kuntoutustavoitteita ja tavoitteena on omatoiminen syöminen
- omatoiminen syöminen onnistuu vain laitteen avulla
- asiakas on sitoutunut laitteen käyttöön.

Arviointi

Syömislaite (esim. Neater Eater) voidaan myöntää toimintaterapeutin tekemän arvioinnin, koekulun ja suosituksen perusteella, kun muut syömiseen apuvälineratkaisut eivät ole riittävät tavoitteen saavuttamiseksi.

Myöntäminen ja hankinta

Myöntämisen edellytyksenä on julkisen terveydenhuollon toimintaterapeutin tekemä arviointi sekä kokeilusta saatu palaute.

Päätös ja hankinta alueellisesta apuvälinekeskuksesta.

15 15 21 Sakset

Kohtaan sisältyvät päivittäisissä toiminnoissa tarvittavat erityissakset (esim. joustosangalliset).

18 ASUNTOJEN JA MUIDEN TILOJEN VARUSTEET JA LISÄLAITTEET

Kohtaan sisältyvät esim. lepoon ja/tai työskentelyyn tarkoitetut huonekalut (pyörillä tai ilman) ja huonekalujen lisävarusteet sekä välineet ja laitteet asuntojen, työpaikkojen ja opetustilojen muuttamiseen.

18 03 PÖYDÄT

Kohtaan sisältyvät esim. säädettävät pöydät.

Erikoispöydät voidaan myöntää lääkinnällisen kuntoutuksen apuvälineenä henkilölle, jonka toimintakyky on vamman tai sairauden vuoksi alentunut ja hän ei suoriudu päivittäisistä toiminnoista kuin erityisratkaisuin.

Huonekaluliikkeistä ym. saatavia tavanomaisia pöytiä ei myönnetä apuvälineenä.

18 03 03 Työpöydät

Kohtaan sisältyvät esim. kiinteät ja irralliset päätepöydät.

Saatavuusperusteet

Erikoistyyöpöytä (esim. pöytä, jossa on korkeudensäätö) myönnetään kotiin, mikäli sitä käytetään yleispöytänä eri toimintoihin, jolloin sen korkeutta säädetään käyttötarpeen mukaisesti ja sen myöntäminen parantaa omatoimisuutta (esim. syöminen). Korkeussäädettävää työpöytä ei myönnetä avustajan ergonomian parantamiseksi.

Työpöytä voidaan myöntää tietokoneen käyttöön vaikeavammaiselle henkilölle erityisperusteisiin, kun huonekaluliikkeestä ei löydy käyttäjän tarpeita vastaavaa pöytä ja tietokone on myönnetty terveydenhuollosta. Myöntämisen perusteena voi olla esim. käsien motorinen kömpelyys, jota voidaan kompensoida kallistus- ym. ominaisuudella, mitä ei ole tavanomaisessa pöydässä.

Arviointi

Apuvälineiden arviointi edellyttää julkisen terveydenhuollon toimintaterapeutin, fysioterapeutin tai apuvälineasiantuntijan tekemää arviointia, kokeilua ja suositusta. Tietokonepöydäksi sopii yleensä huonekaluliikkeistä saatava pöytä. Pöydän korkeus, näyttö ja katseluetäisyys arvioidaan ja säädetään yksilöllisesti.

Ns. tavallista pöytä ei myönnetä apuvälineenä.

Päätös ja hankinta

Päätös hoitovastuun mukaan.

Hankitaan alueellisesta apuvälinekeskuksesta.

18 03 06 Lukupöydät ja pulpetit

(sis. myös ruokailu- ja vuodepöydät)

Saatavuusperusteet

Lukupöytä tai kohopulpetti voidaan myöntää vaikeasti heikkonäköiselle tai liikuntavammaiselle henkilölle, kun se mahdollistaa itsenäisen suoriutumisen.

Päätös ja hankinta

Heikkonäköiselle henkilölle pöydät myönnetään silmäyksiköstä.

Muut työpöydät päätetään hoitovastuun mukaan.

Hankitaan alueellisesta apuvälinekeskuksesta.

Koulukäyttöön tarvittavat pulpetit ja työpöydät hankkii koulutoimi.

18 06 VALAISIMET

Ks. näön apuvälineet

18 09 ISTUIMET

Kohtaan sisältyvät esim. työ- ja toimistotuolit.

18 09 03 Tuolit

(sekä mekaaniset että sähköiset)

18 09 03 02 Työtuolit, mekaaninen korkeussäätö

Työtuolit joiden korkeutta voidaan säätää mekaanisesti jousella tai hydraulisesti. Kohtaan sisältyvät esim. satulatuolit.

18 09 03 03 Työtuolit, sähköinen korkeussäätö

Työtuolit joiden korkeutta voidaan säätää sähköisesti.

Saatavuusperusteet

Erityistyötuoli voidaan myöntää lääkinnällisenä kuntoutuksena henkilölle, jonka toimintakyky on sairauden tai vamman vuoksi alentunut eikä hyvän työskentelyasennon löytäminen tai työskentely ole mahdollista tavanomaisilla ratkaisuilla. Esimerkiksi henkilön keittiötyöt onnistuvat keskuslukittavan työtuolin avulla, kun työskentely tapahtuu seisten ja/tai istuen. Kyseessä voi olla henkilö, jolla on esim. etenevä neurologinen sairaus, jonka vuoksi liikkuminen / seisominen pitkiä aikoja ei onnistu.

Sähkössäätöinen työtuoli voidaan myöntää apuvälineenä, kun se mahdollistaa ylösnousemisen ja/tai turvallisen istuutumisen ja kun perushuonekaluna myytävän toimistotuolin tms. ominaisuudet eivät ole riittävät mahdollistamaan asiakkaan työskentelyä.

Tietokonetyöskentelyssä kotona tarvittavan, hyvän työskentelyasennon mahdollistavan toimistotuolin hankkii asiakas itse.

Koulunkäynnissä tarvittavat työtuolit hankkii pääsääntöisesti koulutoimi ja työikäisten työssä käytettävät työ- ja toimistotuolit työnantaja tai Kela.

Ennen tuolin myöntämistä on tuolia kokeiltu siinä ympäristössä, jossa sitä tullaan käyttämään.

Arviointi

Tuolin arviointi tehdään hoitovastuun mukaan joko terveyskeskuksessa tai erikoissairaanhoidossa asiakkaan fysio- tai toimintaterapeutin ja apuvälinealan asiantuntijan yhteistyönä.

Päätös ja hankinta

Päätöksen tekee kuntoutusylilääkäri.

Hankitaan alueellisesta apuvälinekeskuksesta.

18 09 09 Lonkkatuolit

Tuolit joissa on yksi tai kaksi kallistuvaa osaa etuosassa.

18 09 12 Kohottautumistuolit ja -istuimet

Kohtaan sisältyvät esim. jousilla toimivat tuolit ja istuimet.

Kohottautumistuoleilla tarkoitetaan tuoleja, jotka helpottavat seisomaan nousemista. Tuolin istuinkorkeus voi olla tavallista korkeampi tai sen istuinosa nousee seisomaan noustessa ja näin avustaa suoritusta.

Saatavuusperusteet

Tuolista nousemisen helpottamiseksi tarkoitettu tuoli voidaan myöntää henkilölle, jolla on vamman tai sairauden vuoksi suuria vaikeuksia nousta ns. tavanomaisesta tuolista. Esim. reumasairaus, hemiplegia, lihastauti.

Lyhytaikaiseen lainaan esim. lonkkaleikkauksen jälkeen myönnetään yleensä lonkkatyyny.

Arviointi

Arvioidaan hoitovastuun mukaisessa paikassa. Edellyttää apuvälineisiin perehtyneen ammattilaisen (fysio-, toimintaterapeutti tai apuvälinealan asiantuntija) tekemää arviointia.

Päätös ja hankinta

Päätös hoitovastuun mukaan.

Hankitaan alueellisesta apuvälinekeskuksesta.

Lainaaminen

Lyhtyaikalainaan tarvittavat tuolit lainataan terveyskeskuksesta.

Luovutuksesta ja käytön opetuksesta vastaa arvion tehnyt asiantuntija.

18 09 21 Tuolit erityisvalmisteiset

Tuolit jotka vastaavat erityisvaatimuksiin. Kohtaan sisältyvät esim. lastentuolit, istumasäkit, lattiaistuimet jne.

Saatavuusperusteet

Voidaan myöntää pitkäaikaissairaalle tai vammaiselle lapselle hyvän istuma-asennon tai työskentelyasennon saavuttamiseksi, kun tavanomaisilla ratkaisuilla ei löydetä yksilöllisen tarpeenmukaista ratkaisua. Erytyistuolin käyttö voi olla perusteltua esim. spastisuuden vähentämiseksi, hypotonuksen aktivoimiseksi tai virheasentojen ehkäisemiseksi.

Arviointi

Erytyistuolin arviointi edellyttää lapsen hyvin tuntevan fysio- tai toimintaterapeutin ja terveyskeskuksen tai erikoissairaanhoidon apuvälinealan asiantuntijan yhteistyötä apuvälinetarpeen, mallin ja sen lisävarusteiden arvioinnissa ja kokeilussa.

Päätös ja hankinta

Myöntämisen edellytyksenä on asiantuntijan tekemä arviointi.

Päätöksen tekee kuntoutusylilääkäri.

Hankitaan alueellisesta apuvälinekeskuksesta.

Aurinkokeinu ja ripustuskehikko voidaan myöntää lääkinällisenä kuntoutuksena vaikeavammaiselle lapselle (esim. INCL, Peho), kun tavoitteena on lapsen rauhoittuminen ja/ tai rentoutuminen. Aurinkokeinu soveltuu erityisesti sellaisille vaikeavammaisille lapsille, jotka eivät rauhoitu kuin sylissä.

Aurinkokeinun soveltuvuutta voidaan kokeilla vuokraamalla se Maliken toimintavälinevuokramosta Jyväskylästä. Vuokra-aika on hoitokeilu ja sen kustannuksista vastaa lapsen huoltaja.

Pitkäaikaiseen käyttöön tarvittavasta aurinkokeinusta tehdään suositus alueelliseen apuvälinekeskukseen, josta tehdään apuvälineen hankinta.

18 09 27 Jalkajakkarat ja jalkatuet

Välineet jotka tukevat istuvan henkilön sääriä ja/tai jalkoja.

Tynkätuot myönnetään työtuolin tai pyörätuolin lisävarusteena.

Jalkajakkaraita ja jalkatukia ei myönnetä lääkinällisenä kuntoutuksena.

Ks. tietokonetyöskentelyssä tarvittavat [ergonomiaa parantavat välineet](#).

18 09 42 Istuintyynt- ja alustat

Tyynt jotka lisäävät mukavuutta. Kohtaan sisältyvät esim. pyörätuolien tyynt ja alustat. Painehaavojen ehkäisyvälineet, ks. 04 33.

Ryhmään kuuluvat esim. lonkkatyynt, istuimen korotustyynt.

Painehaavatyynt luokassa 04 33 03 ja pyörätuolityynt liitetään pyörätuolipäätökseen.

Huom. Painehaavatyynt luokassa 04 33 03 Istuintyynt ja – alustat painehaavojen ehkäisyyn.

Arviointi

Pitkäaikaiseen lainaan myönnettävät tyynt arvioidaan ensisijaisesti hoitovastuuyksikössä.

Päätös ja hankinta

Myöntämisen edellytyksenä on toiminta-, tai fysioterapeutin tai apuvälineasiantuntijan tekemä arviointi. Päätös hoitovastuun mukaan.

Lainataan terveyskeskuksista lyhytaikalainaan.

Hankitaan alueellisesta apuvälinekeskuksesta.

18 09 31 Istuimet, istuinkokoonpanot ja abduktioalustat

Istuimet ja lisävarusteet jotka korjaavat ja/tai ylläpitävät oikeaa istuma-asentoa. Kohtaan sisältyvät esim. yksilöllisesti muotoillut istuimet.

18 09 45 Selkätyyny ja selkätuet

Selkätuet ja lisävarusteet, jotka lisäävät istumismukavuutta ja antavat tukea.

Selkätyynyjä ja selkätukia ei pääsääntöisesti myönnetä lääkinällisenä kuntoutuksena.

Ks. tietokonetyöskentelyssä tarvittavat [ergonomiia parantavat välineet](#).

18 12 SÄNGYT

18 12 07 Sängyt ja irrotettavat sängynpohjat/ -patja-alustat, mekaaninen säätö

18 12 10 Sängyt ja irrotettavat sängynpohjat/ -patja-alustat, sähkösäätöiset

Saatavuusperusteet

Sähkösäätöinen sänky myönnetään lääkinällisen kuntoutuksen apuvälineenä silloin, kun se mahdollistaa henkilön omatoimisen siirtymisen tai itsenäisen suoriutumisen päivittäisissä toiminnoissa, kun kevyemmät ratkaisut (esim. sängyn mekaaninen korottaminen / sängynpäädynkohottaminen) eivät ole riittäviä toimenpiteitä. Myöntämisen edellytyksenä on, että henkilö osaa käyttää säätimiä asentonsa vaihtamiseen ja sängyn korkeuden säätämiseen.

Sähkösäätöinen sänky voidaan myöntää liikuntakyvyttömälle henkilölle, joka omaisen / henkilökohtaisen avustajan tai muun avun turvin pystyy asumaan kotona ja sängyn myöntämisellä turvataan osaltaan kotona asumista.

Kun tavoitteena on ensisijaisesti esim. palvelukodin hoitohenkilökunnan ergonomian parantaminen, ei sähkökäyttöistä sänkyä myönnetä lääkinällisenä kuntoutuksena.

Tehostetun palveluasumisenyksiköissä asuu pääasiassa paljon avustusta ja hoitoa tarvitsevia henkilöitä, jolloin palveluntarjoajan tulee hankkia mm. sellaisia apuvälineitä kuten wc- ja suihkutuoleja, joita suurin osa asukkaista voi käyttää ja niiden käyttö parantaa myös henkilökunnan ergonomiiaa.

Parisänkyjä ei myönnetä.

Arviointi

Arvioinnista vastaa hoitovastuuyksikkö. Arviointi tehdään mieluiten asiakkaan kotona ja yhteistyössä omaisen/henkilökohtaisen avustajan/kotipalvelun ammattilaisten kanssa. Edellytetään julkisen terveydenhuollon ammattilaisen (fysioterapeutin tai apuvälinealan ammattilainen) tekemää arviointia.

Myöntäminen ja hankinta

Myöntämisen edellytyksenä on julkisen terveydenhuollon ammattilaisen tekemä arviointi.

Päätös hoitovastuun mukaan.

Hankinta alueellisesta apuvälinekeskuksesta.

18 12 15 Vuodevaatteet

Vuodevaatteet ja niiden kiinnitysvälineet. Kohtaan sisältyvät esim. tyynyt, hygienia-alustat, virtsaa/nesteitä imevät alustat ja peitteiden kiinnitysvälineet.

Vuodevaatteita ei myönnetä lääkinnällisenä kuntoutuksena.

Liukulakan tavoitteena on vähentää kitkaa vuoteessa tai siitä siirtyessä. Kotioloihin voi asiakasta suositella hankkimaan satiinikangasta (satiinilakana), mikä vähentää kitkaa. Jos kitkan poistaminen on välttämätöntä ja liukulakanan käyttö on riittävä tavoitteen saavuttamiseksi, voidaan se lääkärin päätöksellä myöntää hoitovälineenä hoitovastuuyksikön kustannuksella.

Painopeittoa voidaan käyttää hoitomuotona, kun lapsella on todettu aistisäätelyn vaikeuksia (mm. voimakasta aistimushakuisuutta, yli- tai alireagointia tuntoaistimuksille).

Se voi myös rauhoittaa levotonta lasta tai aikuista (esim. monivammainen lapsi, dementia), koska peitto antaa vahvemman tuntoaistimuksen.

Kun peiton tarve on todettu, myönnetään se hoitovälineenä hoitovastuuyksiköstä. Painopeitoksi voi kokeilla esim. pussilakanan sisään laitettua räsymattoa.

18 12 18 Patjat ja patjanpäälliset

Ns. tavanomaisia patjoja ei myönnetä lääkinnällisenä kuntoutuksena.

(Painehaavapatjat kohdassa 03 33 06)

18 12 21 Peiton kohottimet

Ei myönnetä lääkinällisenä kuntoutuksena.

18 12 24 Selkä- ja jalkanojat, säädettävät

Välineet jotka tukevat makaavan henkilön tiettyjä kehonosia.

Sängynpäädyn kohottajat (mekaaniset ja sähköiset) myönnetään mikäli se helpottaa henkilön omatoimisuutta ja itsenäistä suoriutumista ja / tai kohoasento on välttämätön asiakkaan hoidon ja kuntoutuksen kannalta ja henkilö ei tarvitse sähköisäätöistä sänkyä. Sähköistä sängynpäädyn kohottajaa arviotaessa on syytä ottaa huomioon sairauden laatu ja arvioida mahdollinen kotihoitosängyn tuleva tarve, jolloin sängyn myöntäminen on kokonaistaloudellisesti edullisempi ratkaisu.

Arviointi ja päätös kuten sänkyjen kohdalla on mainittu.

18 12 27 Sängynlaidat ja kohottautumistelineet

Ryhmään kuuluvat kokoontaitettavat tai poistettavat laidat, jotka estävät sängystä putoamista tai mahdollistavat omatoimisen istumaan nousun ja / tai asennon muuttamisen; myös nousutuot.

Saatavuusperusteet

Sängynlaidat voidaan lainata tai myöntää lääkinällisenä kuntoutuksena henkilölle, kun vaarana on sängystä putoaminen.

Kohottautumisteline voidaan myöntää, kun sängyssä istumaan nouseminen tai asennon muuttaminen ei onnistu muuten.

Arviointi

Arvioinnissa selvitetään sängystä putoamisen riski, asiakkaan kyky oppia kohottautumaan / nousemaan istumaan eri tekniikoilla, jolloin kohottautumistelinettä ei tarvita. Arviointi tehdään hoitovastuuyksikössä. Edellytetään julkisen terveydenhuollon ammattilaisen tekemää arviointia.

Päätös ja hankinta

Määräaikaiseen käyttöön tarvittavat laidat ja telineet lainataan terveyskeskuksesta. Sängyn laitaan laitettavia istumaan nousemista helpottavia tukia tarvitaan usein pitkäaikaiseen käyttöön.

Päätös hoitovastuun mukaan.

Hankinta alueellisesta apuvälinekeskuksesta.

18 15 HUONEKALUJEN KORKEUDENSÄÄTÖVÄLINEET

18 15 03 Korotuspalikat ja – jalat

Välineet jotka asetetaan huonekalujen jalkojen alle lisäämään jalkojen korkeutta.

Saatavuusperusteet

Korotuspalikat ja – jalat voidaan lainata määräaikaiseen tai pitkäaikaiseen käyttöön, kun se helpottaa tai mahdollistaa omatoimisen siirtymisen, mikä on vamman tai sairauden vuoksi alentunut.

Arviointi

Arvioinnista vastaa hoitovastuussa oleva taho. Kotona asumisen turvaamiseksi on arviointi soveltuvista apuvälineistä tehtävä asiakkaan yksilöllisen tarvearvioinnin perusteella.

Päätös ja hankinta

Lainataan ja hankitaan terveyskeskuksesta.

18 18 TUKEUTUMISVÄLINEET

18 18 06 Tukikahvat ja kädensijat

Kiinteät kaiteet antamaan tukea asennonmuutokseen.

Asuntoon kiinteästi asennettavat kahvat myönnetään pääsääntöisesti sosiaalitoimesta vammaispalvelulain perusteella. Kuntakohtaisesti on voitu sopia erilaisesta työnjaosta.

Irrotettavat (esim. imukuppi kiinnitys) tukikahvat voidaan myöntää terveydenhuollosta hoitovastuun mukaisesta yksiköstä.

18 18 09 Tukikaiteet

Seinään ja/tai lattiaan kiinnitetyt kaiteet antamaan käsivarsille tukea.

Asuntoon kiinteästi asennettavat kaiteet myönnetään pääsääntöisesti sosiaalitoimesta vammaispalvelulain perusteella. Kuntakohtaisesti on voitu sopia erilaisesta työnjaosta, jolla on pyritty palvelun joustavuuteen.

18 21 PORTIN-, OVEN-, IKKUNAN- JA VERHONAVAAJAT/SULKIJAT

18 21 03 Ovenavaajat ja – sulkijat

Sähköinen ovikoneisto myönnetään pääsääntöisesti sosiaalitoimesta vammaispalvelulain perusteella vaikeavammaisen henkilön vakinaisen asunnon ja/tai hissien oveen, kun tarve on pysyvää ja hän ei pysty tavanomaisin keinoin avaamaan tai sulkemaan ovea ja on siten itsenäisen asumisen ja liikkumisen kannalta välttämätön.

Päätös ja hankinta

Päätöksen edellytyksenä on asiakkaan tekemä hakemus ja julkisen terveydenhuollon fysioterapeutin tai apuvälinealan asiantuntijan tekemä arviointi sekä suositus.

Ovikoneisto voidaan joissakin tilanteissa myöntää osana terveydenhuollon ympäristönhallintajärjestelmää ks. 24 12 03 Ympäristönhallintalaitteet. Arviointi, päätös ja hankinta alueellisesta apuvälinekeskuksesta.

18 21 06 Ikkunanavaajat ja -sulkijat

18 21 09 Verhonavaajat ja -sulkijat

18 21 12 Markiisien ja sälekaihtimien avaajat ja sulkijat

Saatavuusperusteet

Ikkunan-, verhojen-, markiisien ja sälekaihtimien avaaajat ja sulkijat voidaan myöntää vammaispalvelulain perusteella vaikeavammaisen henkilön vakinaisen asunnon ikkunoihin, kun hänellä on tarve avata/sulkea ikkunat ja/ tai verhot tai säätää markiiseja.

Em. tuotteet voidaan myöntää perustellusta syytä erikoissairaanhoidosta alueellisesta apuvälinekeskuksesta osana ympäristöhallintajärjestelmää ks. 24 12 03 ympäristöhallintalaitteet.

Arviointi

Arviointi on keskitetty erikoissairaanhoidon apuvälinekeskukseen.

Päätös ja hankinta

Edellytetään apuvälinealan asiantuntijan tekemää arviointia. Päätöksen tekee kuntoutusylilääkäri.

Hankinta alueellisesta apuvälinekeskuksesta.

18 21 15 Lukot

(sisältää myös sähkölukon)

Lukot voidaan korvat vammaispalvelulain mukaan hakijan vakituisen asunnon oveen, mikäli hän ei vammasta tai pitkäaikaisesta sairaudesta johtuen pysty avaamaan ja sulkemaan ovea muilla apuvälineillä.

Kun asunnon ulko-oveen, parvekkeen oveen tai muuhun oveen tarvitaan sähköinen ovikoneisto sekä moottorilukko voidaan ne anoa sosiaalitoimesta vammaispalvelulain mukaisena asunnon muutostyönä. Taloyhtiöön tulee olla yhteydessä. Taloyhtiön mahdollisuutta hankkia ovikoneisto taloyhtiön ulko-oveen on myös syytä selvittää.

Sähkölukko voidaan myöntää terveydenhuollosta osana ympäristöhallintajärjestelmää. Erikoissairaanhoido kierrättää hankkimiaan ovikoneistoja ja kustantaa uuden ovikoneiston vain toissijaisena maksajana.

18 24 ASUNNON JA MUIDEN TILOJEN VARUSTEET

18 24 09 Ovet

Kohtaan sisältyvät esim. liukuovet, ylöskääntyvät ovet, taitto-ovet ja heiluriovet.

Voidaan korvata vammaispalvelulain mukaisena asunnon muutostyönä hakijalle, joka pitkäaikaisen vamman tai sairauden vuoksi ei pysty käyttämään ovea /ovia vakinaisessa asunnossaan muiden apuvälineratkaisujen avulla, uusi ovi on välttämätön itsenäisen asumisen kannalta ja omatoimisen liikkumisen kannalta.

18 24 12 Kynnykset

Lattiakynnykset, jotka asetetaan ovien alle ja sisätilojen sisääntuloon. Kohtaan sisältyvät esim. kumitiivisteet, joita voidaan käyttää esim. suihkukaapin ympärillä, ylityssillat.

Erilaisia kynnyksiä voidaan korvata vammaispalvelulain mukaisena asunnon muutostyönä hakijalle, joka ei pitkäaikaisen vamman tai sairauden vuoksi pysty liikkumaan ilman muutostöitä, erikoiskynnys on välttämätön itsenäisen asumisen ja liikkumisen kannalta.

18 30 HISSIT, NOSTOTASOT, PORRASHISSIT, LUISKAT

Kiinteä luiska, nostotaso, pyörätuoli- tai porrashissi voidaan korvata sosiaalitoimen vammaispalvelun kautta vaikeavammaiselle henkilölle. Oppilaitoksessa opiskelevan apuvälineet korvaa opetustoimi.

18 30 06 Nostotasot ja pyörätuolihiisit

Tasolla varustetut nostolaitteet, jotka liikkuvat kahden tai useamman tason välillä; niissä ei ole kattoa, eivätkä ne toimi kuilussa.

18 30 10 Porrashissit, istuimelliset

Välineet, joissa on istuin tai taso kiinnitettynä yhteen tai useampaan kiskoon ja jotka mukailevat portaikon muotoja ja kulmaa; mukaan lukien porrashissit, jotka nostavat pyörätuolin

18 30 11 Porrashissit, tasolliset

Arviointi

Nostotasojen ja hissien arviointi edellyttää laajaa moniammatillista arviointia. Arvioinnin voi tehdä apuvälineasiantuntija / kuntoutusohjaaja tai muu asiaan perehtynyt ammattilainen yhdessä kunnan vammaispalvelulain mukaisista asioista vastaavan sosiaalityöntekijän kanssa. Arvioinnissa kartoitetaan laajasti asiakkaan kokonaistilanne ja palvelutarve, jonka perusteella tehdään johtopäätös tarvittavista toimenpiteistä.

Asuntoihin kiinteästi asennettavat porrashissit ja luiskat kuuluvat sosiaalitoimesta vammaispalvelulain perusteella myönnettäviin apuvälineisiin.

Päätös ja hankinta

Nostotasoon, pyörätuoli- ja porrashissiin voidaan hakea korvausta vammaispalvelulain perusteella, kun henkilön toimintakyky on vamman tai sairauden vuoksi pitkäaikaisesti alentunut siten, että selviytyminen kotona ilman erityisratkaisuja ei onnistu. em. apuvälineiden korvaamisen edellytyksenä tulee olla ammattilaisen tekemä kokonaisarvio ja laitteiden tulee lisätä itsenäisen liikkumista ja suoriutumista päivittäisistä toiminnoista.

18 30 12 Porraskiipijät

Irralliset mekaaniset laitteet, jotka kuljettavat henkilöä portaissa ylös- tai alaspäin ja joita avustaja tai käyttäjä voi ohjata.

Porraskiipijä on siirrettävä apuväline, jolla mahdollistetaan henkilön siirtäminen portaissa pyörätuolissa istuen.

Saatavuusperusteet

Edellytetään erikoissairaanhoidon apuvälinealan asiantuntijan tekemää arviointia.

Avustajan tulee hallita porraskiipijän käyttö ja apuvälineen luovuttajan tulee varmistaa lainatavan porraskiipijän turvallinen käyttö niissä portaissa, joissa laitetta tullaan käyttämään.

Päätös ja hankinta

Edellytetään erikoissairaanhoidon apuvälinealan asiantuntijan tekemää arviointia. Päätöksen tekee kuntoutusylilääkäri.

Hankinta alueellisesta apuvälinekeskuksesta.

18 30 15 Luiskat, siirrettävät

Liikuteltavat viettävät pinnat, jotka muodostavat sillan kahden eri tason välille.

Pyörätuoliluiskia tarvitaan esim. siirryttäessä pyörätuolilla asuntoon, jonne on muutama porras. Mikäli portaiden käyttö ei ole jatkuvaa (esim. toisen vanhemman asunto), voidaan asia ratkaista mukaan otettavilla luiskilla. Luiskien avulla voidaan esim. raskas pyörätuoli (kuljetuspyörätuoli) tai sähköpyörätuoli siirtää autoon.

Saatavuusperusteet

Siirrettävät luiskat lainataan henkilölle,

- jonka aktiivinen liikkuminen kodin ulkopuolella mahdollistuu siirrettävien luiskien avulla tai
- ne mahdollistavat sähköpyörätuolin siirtämiseen autoon / autosta.

Arviointi

Edellytetään julkisen terveydenhuollon apuvälinealan asiantuntijan tekemää arviointia luiskien tarpeellisuudesta.

Arvioinnissa huomioitavaa

Irralliset luiskat ovat kevytrakenteisia ja saattavat henkilöä siirrettäessä niitä pitkin aiheuttaa vaaratilanteita. Mikäli luiskia tarvitaan henkilön siirtämiseen tai siirtymiseen asunnosta ulos tai asuntoon tulisi irralliset luiskat olla tilapäisratkaisu. Pysyväksi ratkaisuksi tarvittaneen tukeva-rakenteisemmat luiskat, jotka voidaan kustantaa vammaispalvelulain perusteella sosiaalitoimesta.

Päätös ja hankinta

Kokoon taittuvista ja siirrettävistä luiskista tehdään hoitopäätös ja lainaus hoitovastuun mukaisesti.

Uusien luiskien hankinta alueellisesta apuvälinekeskuksesta.

18 30 18 Luiskat, kiinteät

Kiinteät viettävät pinnat, jotka muodostavat sillan kahden eri tason välille.

Voidaan korvata vammaispalvelulain mukaisena asunnon muutostöinä vaikeavammaiselle henkilölle, joka käyttää liikkumisapuvälinettä (esim. kävelyteline, pyörätuoli, sähköinen liikkumisapuväline) asunnon sisälle tai ulko-oven eteen.

Korvausta voidaan hakea myös sosiaalihoitolain perusteella, jolloin se voidaan myöntää myös muille kuin vaikeavammaiselle.

18 33 ASUNNON JA MUIDEN TILOJEN TURVALLISUUSVARUSTEET

18 33 03 Liukastumista estävät materiaalit lattioihin ja portaisiin

Voidaan korvata sosiaalitoimesta vammaispalvelulain perusteella myönnettävinä asunnonmuutostöinä henkilölle, jonka omatoiminen suoriutuminen turvallisesti sitä edellyttää.

18 33 06 Turvakaiteet, aidat ja portit ikkunoihin, portaisiin ja hisseihin

Voidaan korvata sosiaalitoimesta vammaispalvelulain perusteella myönnettävinä asunnonmuutostöinä henkilölle, joka toimii sellaisissa tiloissa, joissa on putoamisvaara.

18 36 SÄILYTYSKALUSTEET

Säilytyskalusteet kuten vetolaatikostot voidaan korvata sosiaalitoimesta vammaispalvelulain perusteella myönnettävinä asunnonmuutostöinä henkilölle, jonka omatoiminen suoriutuminen sitä edellyttää.

22 KOMMUNIKOINNIN, TIEDONSAANNIN JA TIEDONVÄLITYKSEN APUVÄLINEET

Välineet joiden avulla helpotetaan henkilöä vastaanottamaan, lähettämään, tuottamaan ja/tai käsittelemään tietoa eri muodoissaan. Kohtaan sisältyvät esim. näkemisen, kuulemisen, lukemisen, kirjoittamisen, puhelimenkäytön apuvälineet sekä merkinanto- ja hälytysvälineet ja tietotekniikka.

Näön, Kuulemisen, hengityksen ja kommunikaation apuvälineet on kuvattu omissa luvuissaan.

22 24 PUHELIMEN KÄYTÖN APUVÄLINEET

22 24 03 Puhelimet

Isonäppäin- tai kaiutinpuhelimia ei myönnetä lääkinnällisenä kuntoutuksena.

22 24 06 Matkapuhelimet

Matkapuhelimia ei myönnetä lääkinnällisenä kuntoutuksena, poikkeuksena nopeasti etenevä sairaus (esim. ALS) ks. alla.

Matkapuhelimen myöntäminen erityisperusteluin

Apuvälinepalveluiden perusteena on mm. järjestää apuvälineet, jotka ovat välttämättömiä elintärkeiden ja keskeisimpien päivittäisten toimintojen ylläpitämiseksi tai jotka ovat välttämättömiä henkilön itsenäisen suoriutumisen tukemisessa. Apuvälinepalveluiden ensisijaisuutta arvioitaessa huomioidaan mm. sairauden etenemisnopeus ja että apuvälineen käyttö edistää turvallisuutta. (Yhtenäiset kiireettömän hoidon perusteet, 196).

Matkapuhelin voidaan myöntää alueellisesta apuvälinekeskuksesta **osana ympäristönhallintalaitteistoa**, silloin kun ympäristönhallintalaitteiston käyttäminen edellyttää erityismallisen matkapuhelimen hankinnan ja puhelimen myöntäminen on turvallisuuden vuoksi perusteltua (esim. avunpyyntö tai hälytys tehdään matkapuhelimella).

Matkapuhelin voidaan myöntää henkilölle, jolla **on nopeasti etenevä sairaus** (esim. ALS), silloin kun

- yläraajojen toimintakyky on alentunut siinä määrin, että matkapuhelimen käyttö ei onnistu, mutta henkilön puhe on selkeää ja
- matkapuhelinta ohjataan ulkoisella painikkeella ja lähettimellä ja
- puhelimen käytön tavoitteena on tukea henkilön turvallisuutta ja yhteydenpitoa perheenjäseniin / tukiverkoston.

Vammaispalvelulain harkinnanvaraisena apuvälineenä voidaan joissakin tapauksissa myöntää matkapuhelin tai kiinteä puhelin asiakkaan käyttöön.

Mikäli puhelin tarvitaan lähinnä turvapalveluun kuuluvana, myönnetään se sosiaalitoimesta.

Kuulovammaisten puhelimet kohdassa *Kuulemisen apuvälineet*.

22 27 HÄLYTYS- JA MERKINANTOVÄLINEET

22 27 03 Merkinantovälineet näköön perustuvat

Kohtaan sisältyvät esim. sähköiset itkuhälyttimet, ovikellot, ovikellonsoiton ilmaisimet ja ovivaroittimet.

Kuulovammaisen hälytysjärjestelmän myöntäminen on kuvattu kohdassa *Kuulemisen apuvälineet*.

22 27 06 Merkinantovälineet kuuloon perustuvat

Kohtaan sisältyvät esim. sateenilmaisimet ja tietokonesignaalien ilmaisimet.

Ks. Näkemisen apuvälineet

22 27 09 Merkinantovälineet mekaaninen signaali

Kohtaan sisältyvät esim. värähtelyä tuottavat ilmaisimet.

Ks. *Kuulemisen apuvälineet*

22 27 12 Kellot

Välineet joilla mitataan aikaa ja jotka näyttävät ja/tai kertovat ajan. Kohtaan sisältyvät esim. kannettavat ja ei-kannettavat kellot, ja kellot joissa on tai ei ole hälytystoimintoa.

Ks. Kuulemisen apuvälineet tai Näkemisen apuvälineet

22 27 18 Henkilökohtaiset hälytysjärjestelmät

Välineet joita itse käyttäjä käyttää tai jotka aktivoituvat automaattisesti hädän hetkellä. Kohtaan sisältyvät esim. insuliinihälyttimet, epilepsia-kohtausten hälyttimet ja kaatumishälyttimet.

22 27 18 01 Insuliinihälyttimet ja valvontajärjestelmät

Ei myönnetä lääkinnällisen kuntoutuksen apuvälineenä.

22 27 18 02 Epilepsia- ja kaatumishälyttimet

Laitteet jotka hälyttävät jos henkilö saa epileptisen kohtauksen ja/tai kaatuu.

Saatavuusperusteet

Epilepsiahälytin myönnetään yksilöllisen tarpeen perusteella lastenneurologian tai aikuisneurologian yksiköstä.

Arviointi

Edellytetään lääkärin toteamaa tarvetta.

Päätös ja hankinta

Päätös hoitovastuuyksikössä.

Hankitaan alueellisesta apuvälinekeskuksesta.

22 27 18 03 Turvahälytysjärjestelmät

Laitteet joilla henkilö voi hälyttää itselleen apua. Laite yhdistää hälytyksen sovittuun paikkaan tai henkilölle. Hälytyksen voi tehdä henkilö itse tai se voidaan ohjelmoida automaattisesti tapahtuvaksi, jos henkilö ei esim. liiku määrätyn ajan kuluessa.

Ryhmään kuuluvat mm. avunpyyntöjärjestelmät, joiden avulla herätetään jonkun huomio asunnossa esim. soittojärjestelmällä.

Sosiaalihuoltolain mukaan voidaan kunnan sosiaalitoimesta myöntää hakemuksen perusteella esim. turvapuhelimia (turvaranneke) tarveharkintaan perustuen osana kotipalvelun tukipalveluita.

Saatavuusperusteet

Turvahälytysjärjestelmiä ei pääsääntöisesti myönnetä lääkinällisenä kuntoutuksena.

Laite voidaan erityisperusteluin (ks. alla langaton avustajakutsu) myöntää lääkinällisenä kuntoutuksena. Myöntämisen edellytyksenä on erikoissairaanhoidon apuvälineasiantuntijan tekemä arviointi.

Useat yksityishenkilöt vuokraavat laitteen turvapalveluyrityksen kautta, silloin kun hoitavat omaistansa ja haluavat ohjata hälytykset vielä itselleen.

Turvarannekkeeseen tarvittavat muutokset

Sairauksissa, jossa käsien toimintakyky on heikentynyt, voi turvarannekkeen käyttäminen/painaminen olla mahdotonta. Tällöin tarvitaan yksilöllisesti valittu ulkoinen painike, jolla hälytys tehdään. Joihinkin turvahälytysjärjestelmiin voidaan liittää painike tai hankkia uusi ranneke ja painike. Asia tulee asiakaskohtaisesti selvittää.

Turvarannekkeiden muutoksista ja hankinnasta vastaa kunnan sosiaalitoimi.

Langaton, siirrettävä avustajakutsu

Langaton avustajakutsu on lähettimen ja vastaanottimen muodostama kokonaisuus, jossa avunpyyntö tehdään painikkeella. Vastaanotin on esim. perheenjäsenellä tai avustajalla. Järjestelmän kantomatka on rakenteista riippuen 10–30 metriä. Em. järjestelmän tarve on usein tarpeellinen nopeasti toimintakykyä heikentävissä sairauksissa (esim. ALS).

Saatavuusperusteet

Kun henkilö vamman tai sairauden vuoksi tarvitsee nopeasti etenevissä sairauksissa kotiin hälytysjärjestelmän avun pyytämiseksi omaiselta tai avustajalta, voidaan langaton, siirrettävä avustajakutsu lainata alueellisesta apuvälinekeskuksesta.

Arviointi

Edellytetään erikoissairaanhoidon apuvälinealan ammattilaisen tekemää arviointia.

Päätös ja hankinta

Päätöksen edellytyksenä on erikoissairaanhoidon apuvälinealan asiantuntijan tekemä arviointi. Päätöksen myöntämisestä tekee kuntoutusylilääkäri.

Hankinta alueellisesta apuvälinekeskuksesta.

22 30 LUKEMISEN APUVÄLINEET

22 30 12 Sivunkääntäjät

Sivunkääntäjä on sähköinen laite, jossa olevan kirjan / lehden sivujen kääntämistä ohjataan erikoisohjaimella.

Saatavuusperusteet

Sivunkääntäjä voidaan lainata alueellisesta apuvälinekeskuksesta henkilölle, kun apuväline mahdollistaa vaikeavammaisten henkilöiden kirjojen ja lehtien omatoimisen lukemisen ja lukeminen on oleellinen osa henkilön jokapäiväistä toimintaa esim. opiskelu.

Arviointi

Arvioinnissa tulee ottaa huomioon asiakkaan tarve laitteen käytölle (työ, opiskelu) ja avustuksen tarve. Arviointi edellyttää apuvälineasiantuntijan tekemää arviointia.

Päätös ja hankinta

Myöntämisen edellytyksenä on erikoissairaanhoidon apuvälinealan asiantuntijan tekemä arviointi, kokeilusta saatu näyttö laitteen tarpeellisuudesta sekä henkilön sitoutuminen laitteen käyttöön.

Myönnetään kuntoutusylilääkäri päätöksellä.

Hankitaan alueellisesta apuvälinekeskuksesta.

Käytön opetus

Omaisten/avustajien koulutuksen tulee käyttää riittävästi aikaa, jolla varmistetaan sivunkääntäjien tehokas käyttö.

22 30 15 Lukutelineet ja kirjanpitimet

Saatavuusperusteet

Lukuteline voidaan lainata henkilölle, kun apuväline mahdollistaa vaikeavammaisen henkilön kirjojen ja lehtien omatoimisen lukemisen ja lukeminen on oleellinen osa henkilön jokapäiväistä toimintaa.

Ikääntyvälle, paljon lukevalle henkilölle, joka viettää suuren osan päivästä makuuasennossa, voidaan lukuteline lainata omasta terveystieteiden keskukselta.

Silmäyksiköstä lukuteline lainataan henkilölle, kun lukutelineen myöntäminen on näön käytön perusteella välttämätön. Ks. Näön apuvälineet.

Arviointi

Edellyttää julkisen terveydenhuollon ammattilaisen tekemää arviointia (fysioterapeutti, apuvälinealan ammattilainen, muu).

Päätös ja hankinta

Päätös hoitovastuuyksikössä tai silmäyksikössä (näkövammaisen).

Hankitaan alueellisesta apuvälinekeskuksesta tai silmäyksiköstä.

24 ESINEIDEN JA LAITTEIDEN KÄSITTELY- JA KULJETUSVÄLINEET

Apuvälineet, jotka helpottavat (mahdollistavat) muiden tuotteiden käytön. Pääryhmään luetaan käsikäyttöiset ja sähkökäyttöiset käsittelyvälineet, ympäristönhallintalaitteet sekä säätöjen, toimintojen ja tilojen ilmaisimet. Ryhmään kuuluvat myös tavaroiden kuljettamisessa tarvittavat apuvälineet.

24 06 PAKKAUSTEN KÄSITTELYVÄLINEET

24 06 03 Avaajat

Välineet joilla avataan pullot, purkit ja muut säilytysastiat.

24 06 06 Putkilonpuristimet

Välineet joiden avulla putkilon sisältö saadaan ulos.

Saatavuusperusteet

Myönnetään, kun apuvälineen käyttö

- mahdollistaa omatoimisen suoriutumisen
- on perusteltua esim. nivelten säästämiseksi (esim. reumasairaudet).

Arviointi

Myöntäminen edellyttää julkisen terveydenhuollon toimintaterapeutin (fysioterapeutin) tekemää arviointia.

Päätös ja hankinta

Myönnetään hoitovastuuyksiköstä lääkärin tai erityistyöntekijän tekemällä päätöksellä.

24 09 KATKAISIMET, KYTKIMET JA OHJAUSLAITTEET

Välineet jotka helpottavat laitteiden käyttöä ja hallintaa.

24 09 03 Painikkeet

Painettavat välineet joiden avulla suoritetaan mekaaninen toiminto.

Painikkeella ohjataan useimmiten tietokonetta, kommunikaatioapuvälinettä, ympäristönhallintalaitteistoa tai sen avulla tehdään hälytys.

Myönnetään lääkinnällisenä kuntoutuksena, kun painikkeen käyttö on välttämätön tietyn toiminnon omatoimiseen suorittamiseen.

Arviointi edellyttää julkisen terveydenhuollon apuvälinealan asiantuntijan tekemää arviointia.

Kommunikaation ja ympäristönhallintalaitteiston arviointi ja hankinta on keskitetty alueelliseen apuvälinekeskukseen.

Kun painike on osa järjestelmää, ei tehdä erillistä päätöstä painikkeesta.

24 13 KAUKO-OHJAUSLAITTEET

Välineet jotka mahdollistavat sähkölaitteen käytön ja hallinnan kauko-ohjauksella asuinympäristössä ja siten lisäävät omatoimisuutta. Kohtaan eivät sisälly muiden järjestelmien tai laitteiden lisävarusteina olevat ympäristönhallintajärjestelmät.

24 13 03 Kauko-ohjausjärjestelmät

Järjestelmät joiden avulla ohjataan laitteita matkan päästä. Kohtaan sisältyvät esim. ympäristönhallintajärjestelmät.

Ympäristönhallintalaitteet lisäävät vammaisen henkilön omatoimisuutta kotona (esim. sängyn, ovien, puhelimen, valojen, kodin elektroniikan ohjaaminen yksilöllisesti valitun ohjaustavan avulla) tai liikkuessaan kodista ulos, hissien jne.

Saatavuusperusteet

Ympäristönhallintalaitteisto myönnetään vaikeavammaiselle henkilölle, kun se on hänen jokapäiväisen elämän toiminnoista suoriutumisen kannalta välttämätön. Ympäristönhallintalaitteiston kokoonpano on aina yksilöllisesti rakennettu asiakkaan tarpeiden mukaisesti.

Arviointi

Ympäristönhallintalaitteistoa arvioitaessa otetaan huomioon asiakkaan kokonaistilanne siten, että asiakkaan kokema tarve, toimintakyky, palvelutarve ja muut päivittäiseen elämään liittyvät tekijät. Ympäristönhallintalaitteiston arviointi on perusteltua tehdä yhdessä asiakkaan, erikoissairaanhoidon kuntoutusohjaajan ja/tai apuvälinealan asiantuntijan, teknisen asiantuntijan sekä palveluntuottajan yhteistyönä.

Päätös ja hankinta

Päätöksen tekee kuntoutuslääkäri erikoissairaanhoidon kuntoutusohjaajan ja/tai apuvälinealan asiantuntijan tekemää arvioinnin perusteella.

Hankinta alueellisesta apuvälinekeskuksesta.

24 18 KÄSIVARREN TAI KÄDEN JA/TAI SORMIEN TOIMINTAA AUTTAVAT JA KORVAAVAT VÄLINEET

24 18 03 Tarttumisvälineet

Välineet, jotka korvaavat käden tarttumistoiminnon ja mahdollistavat otteenmuuttamisen esim. avaimenperät ja – pitimet, irtokädensijat ja paksunnokset.

24 18 06 Otteen muuntajat ja niiden lisävarusteet

Tuotteisiin kiinnitettävät lisälaitteet, jotka auttavat tarttumista, esim. kynän tai siveltimen pitimet.

24 18 15 Puikot, sauvat ja tikut

Laitteet, joiden avulla käytetään muita laitteita ja/tai tietokoneen syöttölaitteita.

Ryhmään kuuluvat mm. otsa- ja suupuikot sekä niiden pidikkeet.

Suupuikko on hammasteknikon yksilöllisesti valmistama apuväline

Otsapuikko on tehdasvalmisteinen apuväline

Puikkoja käytetään mm. lehtien lukemisessa, tietokonetyöskentelyssä (esim. selkäydinvammat).

Saatavuusperusteet

Myönnetään lääkinnällisenä kuntoutuksena, kun apuvälineen käyttö on välttämätön tietyn toiminnon omatoimiseen suorittamiseen.

Arviointi, päätös ja hankinta

Päätös edellyttää julkisen terveydenhuollon ammattilaisen tekemää arviointia. Selkäydinvammaisten suupuikko arvioidaan ja hankitaan usein henkilön ollessa Käpylässä kuntoutusjaksolla. Tällöin Käpylä pyytää maksusitoumuksen hoitovastuuyksiköstä.

Hankitaan hoitovastuuyksiköstä. Kommunikaatiokeskus Tikoteekin asiakkaana olevien asiakkaiden puikot, sauvat ja tikut hankitaan alueellisesta apuvälinekeskuksesta, ei kuitenkaan vakuutusyhtiöiden kustannusvastuulla olevien henkilöiden ko. apuvälineitä.

24 18 18 Osoitinlamput

Välineet, joilla osoitetaan kohdetta tai käytetään laitetta.

Saatavuusperusteet

Myönnetään lääkinnällisenä kuntoutuksena, kun apuvälineen käyttö on välttämätön tietyn toiminnon omatoimiseen suorittamiseen.

Arviointi, päätös ja hankinta

Arviointi edellyttää Kommunikaatiokeskus Tikoteekin asiantuntijan tekemää arviointia. Hankitaan alueellisesta apuvälinekeskuksesta, ei kuitenkaan vakuutusyhtiöiden kustannusvastuulla olevien henkilöiden ko. apuvälineitä.

24 18 27 Toiminnan sallivat käsivarsituet

Välineet jotka tukevat käsivartta toiminnan aikana, esim. tietokoneen tai kirjoituskoneen käytön aikana.

Esim. Ergorest –tuki

Saatavuusperusteet

Voidaan myöntää vaikeasti vammaiselle henkilölle, kun tuki mahdollistaa esim. tietokoneen käytön.

Arviointi, päätös ja hankinta

Edellyttää julkisen terveydenhuollon toimintaterapeutin tai fysioterapeutin tekemää arviointia.

Päätös hoitovastuun mukaisesti.

Hankitaan alueellisesta apuvälinekeskuksesta.

24 21 OTTEEN PIDENTIMET

Tuotteet joiden avulla ulotutaan tavaroihin matkan päästä.

24 21 03 Tarttumapihdit, käsikäyttöiset

Välineet kohteen pitämiseen, puristamiseen tai tarttumiseen matkan päästä.

24 21 09 Jatkovarret

Välineet pidentämään ylettymistä ja/tai liikuttamaan kohdetta tarttumatta siihen. Pukeutumis- ja riisuutumiskoukut ja – kepit, ks. 09 09 12.

Saatavuusperusteet

Myönnetään, kun apuvälineen käyttö mahdollistaa omatoimisen suoriutumisen.

Arviointi

Myöntäminen edellyttää toimintaterapeutin (fysioterapeutin) tekemää apuvälinetarvearviointia.

Päätös ja hankinta

Myönnetään lääkärin tai erityistyöntekijän tekemällä päätöksellä hoitovastuuyksiköstä.

24 27 KIINNITYSVÄLINEET

Välineet, joilla kiinnitetään tai lukitaan esineet paikalleen.

24 27 06 Liukuestealustat

Tarvikkeiden alle laitettavat matot ja alustat liukastumisriskin vähentämiseksi tai esineen paikallaan pitämiseksi (esim. tehdasvalmisteiset liukuestealustat tai rullasta leikattava liukueste).

Arviointi, saatavuusperusteet, päätös ja hankinta

Liukuestemateriaalia ja välineitä hankitaan kulutuksen mukainen määrä hoitovastuuyksikön tai perusterveydenhuollon apuvälinepalvelun varastoon, josta työntekijä tekee luovutuksen. Mikäli varastosta ei löydy tarvittavaa liukuestettä, tehdään uushankinta hoitovastuuyksikön kustannuksella. Päätös hankinnasta tehdään organisaation oman ohjeistuksen mukaisesti.

Myöntäminen toimintaterapeutin, fysioterapeutin tai muun terveydenhuollon ammattilaisen toteaman tarpeen perusteella.

24 36 KULJETUS- JA KANTOVÄLINEET

Välineet jotka helpottavat kantamaan ja/tai kuljettamaan esineitä henkilökohtaisessa käytössä.

24 36 03 Kantovälineet

Välineet jotka tukevat ja pitävät tarvikkeita kuljettamisen aikana. Kohtaan sisältyvät esim. tarjottimet, koukut.

Saatavuusperusteet

Myönnetään, kun apuvälineen käyttö mahdollistaa omatoimisen suoriutumisen.

Arviointi

Myöntäminen edellyttää toimintaterapeutin (fysioterapeutin) tekemää apuvälinetarvearviointia.

Päätös ja hankinta

Myönnetään lääkärin tai erityistyöntekijän tekemällä päätöksellä hoitovastuuyksiköstä.

HENGITYKSEN APUVÄLINEET

Hengityksen apuvälineet arvioidaan ja myönnetään ja rahoitetaan [keuhkosairauksienyksiköstä](#). Apuvälineet sisältyvät potilaan hoidosta syntyviin kustannuksiin.

04 03 HENGITYSHOITOVÄLINEET

Kohtaan sisältyvät apuvälineet, joiden tarkoitus on parantaa, seurata tai ylläpitää kyseessä olevan henkilön terveydentilaa. Apuvälineet, jotka on tarkoitettu vain hoitohenkilökunnan käyttöön, ovat poissuljetut.

04 03 06 Lääkesumuttimet

Laitteet jotka auttavat henkilöä hengittämään ja/tai annostelevat lääkkeitä höyryn, kaasun, nestemäisen sumutteen tai hienon pölyn muodossa. Kohtaan sisältyvät esim. lääkesumuttimet, automaattisesti annostelevat sumuttimet, ylipaineella toimivat sumuttimet.

04 03 06 99 Lääkesumuttimien lisävarusteet

Kohtaan sisältyvät esim. kompressorit ja letkut.

Sumuttimet myönnetään keuhkosairauksien yksiköstä, kun erikoislääkäri on todennut tarpeen laitteen käytölle.

Sumutinmoduleja ja suodattimia annetaan sekä sairaalasta että terveyskeskusten hoitotarvikejakelusta. Suodattimet vaihdetaan puolen vuoden välein. Kestosumutin kestää vuoden ajan. Kestosumutin puhdistetaan pesemällä se käsin.

Kertakäyttöinen sumutin kestää 2-3 kk. Se voidaan huuhdella kuumalla vedellä.

Sumuttimet huolletaan tarpeen mukaan.

04 03 12 Hengityslaitteet

Laitteet joiden avulla henkilö, jonka on vaikea hengittää, pystyy keinotekoisesti hengittämään nenän, suun tai henkitorviavanteen (trakeostomian) kautta. Kohtaan sisältyvät esim. ventilaattorit ja hengityslaitteet, jotka suodattavat ja/tai puhdistavat ympäröivää ilmaa, sekä jatkuva positiivinen ilmavirran tuotto (CPAP) ja kaksitasoinen positiivinen ilmavirran tuotto (BIPAP)

04 03 12 01 Käsikäyttöiset hengityspalkeet

Laitteet joilla manuaalisesti tuetaan hengitystä. Kohtaan sisältyvät esim. tekohengityspalkeet.

Ei myönnetä lääkinnällisenä kuntoutuksena.

04 03 12 02 CPAP-laitteet, vakiopaineiset

Laitteet jotka tuottavat jatkuvasti positiivista vakioitua ilmatiepainetta spontaanin hengityksen tueksi.

04 03 12 03 CPAP-laitteet, itsesäätyvät

Laitteet jotka tuottavat jatkuvasti automaattisesti säätyvää positiivista ilmatiepainetta spontaanin hengityksen tueksi.

04 03 12 04 Kaksoispaineventilaattorit

Laitteet jotka tukevat hengitystä maskin kautta (noninvasiivisesti).

04 03 12 09 Hengityslaitteiden maskit

04 03 12 99 Hengityslaitteiden muut lisävarusteet

Kohtaan sisältyvät esim. varaletkustot, akkuvarmennukset, muuntajat, suodattimet ja lisäventtiilit. Hengitystiesuojat, ks. 090627.

Keuhkosairauksien erikoislääkärin / anestesiaerikoisen lääkäri tekee päätöksen hoidon aloittamisesta. Tarvittavat lisävarusteet (esim. letkustot) annetaan erikoissairaanhoidosta.

Laitteiden hallinnointi ja hankinta keuhkoyksiköstä.

04 03 18 Happihoidon laitteet

Laitteet jotka luovuttavat tiivistettyä happikaasua, jota hengitetään nenän ja/tai suun kautta. Kohtaan sisältyvät esim. yksiköt jotka tiivistävät happea ympäröivästä ilmasta.

Happirikastimet myönnetään K-S keskussairaalaan, hengitysyksiköstä.

Letkut ja viikset annetaan asiakkaalle mukaan sairaalasta ja kun pitkäaikaispäättös laitteen käytöstä on tehty, annetaan happiviikset ja letkut terveystieteiden keskukselta.

Letkut vaihdetaan 3 kk välein ja viikset 2-3 viikon välein.

Laitte huolletaan kerran vuodessa (yleensä kontrollikäynnin yhteydessä) tai tarvittaessa muuna ajankohtana.

Yhteystiedot:

K-S keskussairaala

Sädesairaala

Kuntoutusohjaaja

Puh. (014) 269 2365 (arkisin)

Happipullot ja virtaussäädin

Happirikastinpotilaat tarvitsevat usein happipulloja turvaksi matkoille ja sähkökatkosten varalle.

Lääkehappea tarvitsevat potilaat saavat lääkäriltä reseptin, josta ilmenee hapen tarve ja virtausmäärä. Potilaat hankkivat itse hapen (AGA Oy:ltä tai Woikoski Oy:ltä).

Kela antaa lääkehapestä (sisältää pullon vuokran ja täytön) sv-mukaisen korvauksen peruslääkkeiden mukaisesti. Yleisimmin käytetty happipullo on 5 litran turvapullo.

Happipullon virtaussäätimiä AGA:n pulloihin (lähinnä kevythappipullot liikkumiseen) myönnetään hoitovastuun mukaisesti joko keuhkoyksiköstä tai terveystieteiden keskukselta. Woikosken happipulloissa virtaussäädin on valmiina.

Lisätietoja antavat:

Hengitysyksikön kuntoutusohjaaja
(014) 269 2365

sosiaalityöntekijä
(014) 269 2465

Lastentautien yksikön sosiaalityöntekijä
(014) 269 1755.

04 03 18 01   Happirikastimet, akkuvarmennetut

Mukana kuljetettavat happirikastimet (matkahappirikastimet).

04 03 18 02   Happirikastimet, verkkokäyttöiset

Vain verkkovirralla toimivat laitteet.

Unipolygrafiatutkimus tehdään K-S keskussairaalassa, uniyksikössä sädesairaalassa. Kun uniapneadignoosi on varmistunut, tekee lääkäri päätöksen N-C-PAP-hoidon (nenän kautta tapahtuva yönaikainen ylipainehengityshoito) aloituksesta. Potilas tulee osastolle laitehoidon aloitukseen ja ohjaukseen. Potilas saa vuoden hoitopaketin: N-C-PAP-laite hoitovaruksineen (hengitysmaski, kiinnitysremmi, hengitysletku, suodattimet), jotka uusitaan vuosittain sovitulla kontrollikäynneillä. Laitteen käytössä liittyvissä ongelmissa tai osien rikkoutuessa potilas ottaa yhteyttä unitutkimukseen.

04 03 18 03   Happipullot

Painepullot. Kohtaan sisältyvät esim. paineensäätimet, virtausmittarit ja happea säästävät järjestelmät.

04 03 18 04   Nestehappivarustukset

Nestehappipullot ja niiden varustukset.

Keuhkoyksikkö myöntää virtausmittareita, asiakas vuokraa itse happipullon.

(esim. nestehappiviikset)

04 03 18 99   Happihoitolaitteiden lisävarusteet

Kohtaan sisältyvät esim. letkut, viikset, maskit, kostutuspullot ja kuljetuskärryt.

Yhteystiedot:

K-S shp
Sädesairaala
Hengityshoitoyksikkö
Vastuuhoitaja (014) 269 2321

Kirjaaminen

Potilastapahtumat kirjataan Efficaan ja uniapnelaitteiden käyntikohtaiset tiedot KuntoApuun *hengitysapuvälineiden seuranta* -osioon. Uniapnelaitteet luovutetaan uniyksikön varastosta vastuuhoitajan tekemällä apuvälinepäätöksellä Kuntoapuun.

04 03 30 Hengitystä mittaavat laitteet

Instrumentit jotka mittaavat sisään- ja uloshengityksen tilavuutta. Kohtaan sisältyvät esim. hengitystilavuuksien mittarit.

Hengitystä mittaavat laitteet kuten Pef -mittareita lainataan terveyskeskusten ensiavusta ja työterveyshuollosta ja niitä käytetään keuhkoyksikön tutkimuksissa. Ne eivät ole lääkinnällisen kuntoutuksen apuvälineitä vaan hoitovälineitä. Useimmiten potilaat ostavat Pef -mittarit itse.

Mikäli terveyskeskuksissa halutaan seurata mittareitten lainoja KuntoAvussa, voidaan hoidolliset välineet erottaa apuvälineistä sovitulla etuliitteellä (esim. H -kirjain ennen yksilöintinumeroa).

09 06 27 Hengityssuojat

Hengityssuojia kuten kevytsuojat, puolinaamarit ja raitisilmakypärät eivät ole lääkinnällisenä kuntoutuksena myönnettäviä apuvälineitä.

Maatalousyrittäjien eläkelaitos (MELA) voi myöntää ammatissaan raitisilmakypärää tai puolinaamaria käyttävälle yrittäjälle (astma, homepölykeuhko) apuvälineet työvälineeksi. Arviointi ja suositukset tehdään hengitysyksikössä.

KOMMUNIKOINNIN APUVÄLINEET

22 KOMMUNIKOINNIN, TIEDONSAANNIN JA TIEDONVÄLITYKSEN APUVÄLINEET

Välineet joiden avulla helpotetaan henkilöä vastaanottamaan, lähettämään, tuottamaan ja/tai käsittelemään tietoa eri muodoissaan. Kohtaan sisältyvät esim. näkemisen, kuulemisen, lukemisen, kirjoittamisen, puhelimenkäytön apuvälineet sekä merkinanto- ja hälytysvälineet ja tietotekniikka.

Kommunikoinnin, tietokoneiden ja lisälaitteiden hankinta

Terveydenhuollon järjestämisvastuulla olevat tietokoneen käytön apuvälineet maksaa alueellinen apuvälinekeskus ja muut hallintokunnat järjestämisvastuunsa mukaisesti esim. opetus- tai sosiaalityö. Apuvälineiden arviointi voidaan tehdä hajautetusti perusterveydenhuollossa (esim. puheterapeutti, toimintaterapeutti tai koulussa (opettaja ja/tai oma terapeutti). Kun arviointi edellyttää erityisosaamista, lähetetään asiakas Kommunikaatiokeskus Tikoteekkiin.

KOMMUNIKOINNIN APUVÄLINEPALVELUT

Kommunikoinnin apuvälinepalvelut järjestetään alueellisesta apuvälinekeskuksesta. Alueellinen apuvälinekeskus on keskitetty lääkinnällisenä kuntoutuksena apuvälineeksi katsottavat kommunikoinnin ja tietoteknisten apuvälineiden arviointi, hankinta ja apuvälineiden lainaus. Silloin, kun kommunikoinnin apuvälineen arviointi on tehty perusterveydenhuollossa, lähetetään yhteenveto arvioinnista sekä suositus apuvälineen hankinnasta alueelliseen apuvälinekeskukseen.

Lähetekäytäntö

Asiakas ohjataan kommunikaatiokeskuksen palveluihin lääkärin tai muun julkisen terveydenhuollon/sosiaalityön ammattilaisen kirjallisella läheteellä. Läheteestä tulee ilmetä asiakkaan diagnoosi, toimintakyky, sairaudet sekä kommunikoinnin vaikeudet.

Kommunikaatiokeskuksen palvelut ovat asiakkaalle maksuttomia.

22 09 ÄÄNENTUOTON APUVÄLINEET

Välineet jotka auttavat henkilöä, jolla on heikentynyt kyky itse tuottaa ääntä.

22 09 06 Henkilökohtaiset puheäänenvahvistimet

Välineet jotka lisäävät henkilön äänen voimakkuutta.

Puheäänenvahvistin on laite, joka vahvistaa henkilön oman puheen, mikä on sairauden (esim. ALS) vuoksi heikentynyt. Arviointi ja lainaus Kommunikaatiokeskus Tikoteekista.

Kuulovammaisten tarvitsemat puheäänenvahvistimet. Ks. kohta "Kuulemisen apuvälineet".

Arviointi

Edellyttää puheterapeutin tai muun asiakkaan kommunikaation tuntevan ammattilaisen arvion laitteen tarpeellisuudesta. Laitteen soveltuvuus tulee arvioida kokeilemalla laitteen käyttöä riittävän pitkän ajan.

Myöntäminen

Myönnetään alueellisesta apuvälinekeskuksesta.

22 21 LÄHIKOMMUNIKOINNIN VÄLINEET

Välineet, jotka helpottavat samassa tilassa olevan kahden henkilön välistä kommunikaatiota.

Kommunikoinnin apuvälineiden saatavuusperusteet

- Puhevammaisuus (kuuleva henkilö, joka ei arkikommunikoinnissa tule toimeen puheen avulla, vaikeus tuottaa ja/tai ymmärtää puhetta). Puhevammaan voi myös liittyä lukemisen ja kirjoittamisen vaikeuksia.
- Käyttäjältä edellytetään kykyä hyödyntää laitetta kommunikointinsa täydentämiseksi tai korvaamiseksi sekä osallistumis- ja vuorovaikutusmahdollisuuksien lisäämiseksi
- Puhevammaisen lisäksi myös läheisten tulee sitoutua kommunikointilaitteen käyttöön ja ylläpitoon.

(Yhtenäiset kiireettömän hoidon perusteet, 198.)

Apuvälineiden valinta edellyttää

- laaja-alaista asiakkaan kommunikoinnin arviota ja laitteen kokeilujaksoa, jossa huomioidaan mm. kielelliset, kognitiiviset, motoriset ja vuorovaikutustaidot, puhevammaisen ja lähiympäristön tarpeet, toiveet, motivaatio ja edellytykset apuvälineen käytölle sekä ennuste mahdollisen sairauden suhteen.
- moniammatillista, apuvälineisiin perehtyneen puheterapeutin ja kuntoutus-/hoito- ja/tai opetushenkilökunnan välistä yhteistyötä. Teknisesti vaativissa tietokoneavusteisissa ratkaisuissa tarvitaan myös teknistä asiantuntijaa.

(Yhtenäiset kiireettömän hoidon perusteet, s.198.)

Puheen kehitystä tukevien ja sitä korvaavien kommunikointimenetelmien (AAC-menetelmien) valinta on aina yksilöllistä. Kommunikointimenetelmän toimimisen kannalta on välttämätöntä, että kommunikointimateriaalit valitaan yhdessä. Yhteisö ja yksilö sopivat tavan, jolla kommunikoidaan ja samalla merkityssisällöt ovat kaikkien tiedossa.

Kommunikointimateriaalin tulee elää ihmisen mukana ja kulkea joustavasti tilanteesta toiseen, ettei se rajoitu vain tiettyyn paikkaan, aikaan tai ihmiseen. Materiaalin laatijan tulee tuntea henkilön elämäntilanne ja ympäristö. (Helminen, K. ja Pennanen, H. 2007.)

Kommunikoinnin apuvälineet ja laitteet

Kommunikoinnin apuvälineitä voivat olla erilaiset kuvat, muita symboleita tai kirjoitusta hyödyntävät yksilölliset apuvälineet esim. kommunikointitaulut ja -kansiot ja äänitettäviin tai kirjoitettaviin viesteihin perustuvat kommunikointilaitteet.

22 21 03 Kirjain- ja/tai symbolisarjat, -taulut

Lähikommunikoinnin apuvälineet, jos puhuminen ei ole mahdollista tai on vaikeaa.

22 21 03 01 Aakkos-, sana- ja/tai kuvataulut

Kommunikointitaulut joissa on aakkoset, sanoja ja/tai kuvia.

22 21 03 02 Sana-, lause- ja/tai kuvakansiot

Kansiot joihin on koottu sanoja, lauseita ja/tai kuvia.

Kommunikaatiokansio on yksilöllisesti ja yhdessä rakennettu kommunikaatiomenetelmä.

Yhteistyössä rakennettu kansio palvelee parhaiten henkilön tarpeita. Toimivan ja käyttökelpoisen kommunikaatiokansion edellytyksenä on ympäristön sitoutuminen sen käyttöön. Sitoutuminen edellyttää tietoa, keskustelua ja ohjausta (Helminen & Pennanen 2007).

Kommunikointikansio on yksilöllisesti ja yhdessä rakennettu kommunikointimenetelmä.

Yhteistyössä rakennettu kansio palvelee parhaiten henkilön tarpeita. Toimivan ja käyttökelpoisen kommunikointikansion edellytyksenä on ympäristön sitoutuminen sen käyttöön. Sitoutuminen edellyttää tietoa, keskustelua ja ohjausta (Helminen & Pennanen 2007).

Arviointi

Laajempiin kommunikointikansioihin liittyvä arviointi tehdään Kommunikaatiokeskus Tikoteekin toimesta yhdessä asiakkaan lähihenkilöiden kanssa.

Ylläpito /vastuu

Kansion ylläpito ja päivitys kuuluu pääsääntöisesti asiakkaan lähipiirille. Laajempi päivitys voidaan tehdä Kommunikaatiokeskus Tikoteekin toimesta. Tarvittaessa laajan kansion käyttöönottoon liittyvää perehdytystä voi ostaa Ruskeasuon koululta. Suositus perehdytykseen tehdään sosiaalitoimen vammaispalveluihin.

Myöntäminen

Kommunikointikansio ja tarvittava kuvapankkiohjelma myönnetään alueellisesta apuvälinekeskuksesta.

Kirjain- ja symbolitarvikkeiden (esim. pictogrammit) arviointi ja kustannukset hoitovastuun mukaisesti joko terveyskeskuksesta tai erikoissairaanhoidosta.

22 21 09 Kommunikointilaitteet

Elektroniset laitteet, jotka auttavat suorassa kommunikoinnissa.

22 21 09 01 Yhden viestin laitteet

22 21 09 02 Usean viestin laitteet

22 21 09 03 Kirjoittamiseen perustuvat kommunikointilaitteet

Arviointi

Edellyttää puheterapeutin tai muun asiakkaan kommunikaation tuntevan ammattilaisen arvion laitteen tarpeellisuudesta. Laitteen soveltuvuus tulee arvioida kokeilemalla laitteen käyttöä riittävän pitkän ajan.

Myöntäminen

Myönnetään alueellisesta apuvälinekeskuksesta.

Kämmenmikro voidaan myöntää kommunikoinnin apuvälineeksi samoin kuin esim. mukana kuljetettava keskustelukone. Arviointi tehdään yhteistyössä asiakkaan ja lähiverkostonsa, hoitovastuuyksikön ammattilaisen ja / tai Kommunikaatiokeskus Tikoteekin asiantuntijan kesken.

22 30 LUKEMISEN APUVÄLINEET

22 30 15 Lukutelineet ja kirjanpitimet

Lukuteline voidaan myöntää vaikeasti vammaiselle henkilölle silloin, kun tietokoneella työskentely edellyttää lukutelineen käyttöä. Esim. Cp-vammaisen hyvä työskentelyasento edellyttää lukutelineen käyttöä.

22 33 TIETOKONEET JA PÄÄTELAITTEET

22 33 03 Pöytätietokoneet

22 33 06 Kannettavat tietokoneet ja kämmentietokoneet

22 33 06 01 Kannettavat tietokoneet

22 33 06 02 Kämmentietokoneet

Arviointi

Tietokoneen käytön arviointi tehdään henkilöille, jotka käyttävät/voivat käyttää tietokonetta kommunikoinnin, kirjoittamisen, opiskelun, työnteon, kuntoutuksen, vapaa-ajan ja/tai tiedonhankinnan välineenä.

Tietokoneiden, lisälaitteiden ja ohjelmien saatavuusperusteet

- Henkilö ei vamman tai sairauden vuoksi pysty kommunikoimaan joko puheella tai kirjoittamalla
- Myös ala-asteikäinen koululainen, jos hän ei pysty motorisen vamman vuoksi kirjoittamaan muilla välineillä tai se on erityisen työlästä ja lapsen kognitiiviset valmiudet ovat riittävät tietokoneella kirjoittamiseen.
- Tietokoneohjelmat, erikoishiiret ja oheislaitteet voidaan hankkia apuvälineenä silloin, kun tietokoneen käyttö on vamman vuoksi ilman apuvälineitä mahdotonta tai erityisen työlästä.
- Henkilön lähipiiristä nimetty tuki-/vastuuhenkilö, joka perehtyy välineistön toimintaan ja joka voi käytännön tilanteissa tarvittaessa ohjata, tukea ja neuvoa apuvälineiden käyttäjää.
(Yhtenäiset kiireettömän hoidon perusteet, 198.)

K-S sairaanhoitopiirissä tietokone lisälaitteineen myönnetään seuraavin perustein:

Aikuisille tietokone lisälaitteineen myönnetään, mikäli tietokonetta käytetään puhetta ja/tai kirjoittamista tukevaan ja korvaavaan kommunikointiin ja sen käyttö tukee henkilön kuntoutustavoitteita.

Lapsille, joilla on vaikeat motoriset ongelmat tai kommunikoinnin ongelmat (puheesta ei saa selvää / on vähäistä tai ei ole lainkaan), tietokone lisälaitteineen myönnetään, mikäli tietokonetta käytetään kommunikointiin ja/tai kirjoittamiseen ja sen käyttö tukee lapsen kuntoutustavoitteita. Tietokonetta ei myönnetä harrastuskäyttöön.

Arviointi

Tietokoneen käyttötarve arvioidaan yhteistyössä hoitovastuuyksiköiden kanssa. Perusterveydenhuollosta asiakkaat lähetetään tarvittaessa Kommunikaatiokeskus Tikoteekkiin.

Hankinta

Tietokoneen myöntäminen ja hankinta alueellisesta apuvälinekeskuksesta (Kommunikaatiokeskus Tikoteekista).

22 33 12 Käyttöohjelmat

Ruutunäppäimistöohjelma lainataan Kommunikaatiokeskus Tikoteekista kommunikoinnin tai kirjoittamisen apuvälineeksi.

Puhesynteesiohjelma lainataan lääkinnällisenä kuntoutuksena lähikommunikoinnin apuvälineeksi Kommunikaatiokeskus Tikoteekista tietokonepohjaista kommunikointiohjelmaa varten. Lisäksi ohjelma lainataan yksilöllisen arvioinnin perusteella asiakkaalle, jolla on vaikea lukemisen ja kirjoittamisen ongelma.

Suurennosohjelma, työkalu- ja apuohjelmat yksilöllisen tarveharkinnan perusteella.

Kuvapankkiohjelma myönnetään kommunikoinnin apuvälineenä arvioinnin perusteella, ks. 21 42 02.

Tietokoneohjelma, harjoitus- ja kuntoutuskäyttöön

Kommunikaatiokeskus Tikoteekista on lainattu jonkin verran kuntoutuksellisia tietokoneohjelmia n. kahdeksi kuukaudeksi kielen, hahmottamisen ja muiden kognitiivisten taitojen kehityksen tukemiseksi. Tämä palvelu on vähentynyt ja suunnitelma palvelun käynnistämiseksi muun julkisen palveluntarjoajan (kirjaston) kanssa on suunnitteilla.

22 33 18 Tietokoneiden ja verkkojen lisävarusteet

Esim. skannerit, tulostimet, kiinnityslaitteet ja varret.

Kun asiakkaalla on käytössä tietokonepohjainen kuvapankki- ja/tai kommunikointiohjelma ja tietokone on myönnetty lääkinnällisenä kuntoutuksena terveydenhuollosta, voidaan tulostin

myöntää. Skanneri myönnetään, kun sitä tarvitaan apuvälineeksi annetun skanneriohjelman käyttämiseen (esim. PaperPort).

Skannerin myöntämisen edellytyksenä on PaperPort- tai vastaavan ohjelman myöntäminen eikä asiakkaalla ei ole käytettävissä skanneria. Kiinnityslaitteet ja – varret myönnetään yksilöllisen tarveharkinnan perusteella.

Kustannukset sisältyvät perusapuvälineen (tietokoneen) käyttömaksuun.

22 36 TIETOKONEIDEN TIEDONSYÖTTÖLAITTEET

22 36 03 Näppäimistöt

Kohtaan sisältyvät erityisnäppäimistöt.

22 36 06 Hiiret

22 36 06 02 Pallohiiret

Kursorin ohjaamiseen tarkoitetut erimuotoiset ja kokoiset hiiret, joita käytetään pyörittämällä ohjainpalloa.

22 36 06 03 Erikoishiiret

22 36 12 Vaihtoehtoiset syöttölaitteet

Kohtaan sisältyvät esim. optiset skannerit, puheentunnistusyksiköt, kosketusnäytöt ja datakäsineet.

22 36 15 Syötön lisälaitteet

Välineet, jotka yhdistävät syöttölaitteet tietokoneeseen. Kohtaan sisältyvät esim. erilliset kuvapankit ja sanastot, moniportit, kaapelit ja taulut

22 36 15 01 Asennusvarret ja telineet

Välineet, joiden avulla kiinnitetään tai asennetaan syöttölaitteet tietokoneeseen

22 36 18 Syöttöohjelmat

Ergonomiaa parantavat välineet

Tietokonetyöskentelyssä hyvä ergonomia on tärkeää. Henkilöillä, joiden toimintakyky on sairauden tai vamman vuoksi alentunut työskentelyasentoa tulee erityisesti arvioida. Tämä edellyttää hyvää tietoa toimintakyvyn häiriöistä ja eri sairauksien yksilöllisistä vaikutuksista toimintakykyyn. Mikäli ergonomia on huono, voi työskentely olla jopa mahdotonta tai sen seurauksena syntyy uusia toiminnallisia ongelmia. Hyvä ergonomia paitsi mahdollistaa tietokonetyöskentelyn myös ehkäisee uusien ongelmien kehittymistä.

Työpöytä ja erityistuoli voidaan myöntää erityisperusteluin lääkinällisenä kuntoutuksena mahdollistamaan tietokonetyöskentelyä. Ks. alla.

Tietokonetyöskentelyergonomiaa parantavia välineitä ei myönnetä lääkinällisenä kuntoutuksena, poikkeuksena kyynärvars- ja selkätuet sekä lukuteline yksilöllisesti arvioitun tarpeen perusteella.

24 ESINEIDEN JA LAITTEIDEN KULJETUSVÄLINEET

24 09 KATKAISIMET, KYTKIMET JA OHJAUSLAITTEET

24 09 03 Painikkeet

Laitteet, jotka helpottavat apuvälineiden käyttöä ja hallintaa.

Painikkeella ohjataan useimmiten tietokonetta, kommunikoinnin apuvälinettä, ympäristönhallintalaitteistoa tai sen avulla tehdään hälytys.

Arviointi edellyttää apuvälineasiantuntijan tekemää arviointia.

Myönnetään lääkinällisenä kuntoutuksena, kun painikkeen käyttö on välttämätön tietyn toiminnon omatoimiseen suorittamiseen.

Kun painike on osa järjestelmää, ei tehdä erillistä päätöstä painikkeesta.

24 18 KÄSIVARREN JA/TAI KÄDEN JA/TAI SORMIEN TOIMINTAA AUTTAVAT TAI KORVAAVAT VÄLINEET

24 18 27 Toiminnan sallivat käsivarsituet

Kyynärvarsituet voidaan myöntää silloin, kun henkilön motorinen toimintakyky on alentunut siinä määrin, että tietokonetyöskentely omatoimisesti mahdollistuu kyynärvarsituen avulla.

Lainataan kommunikaatiokeskus Tikoteekista.

18 03 PÖYDÄT

18 03 03 Työpöydät

Työpöytä voidaan myöntää tietokoneen käyttöön vaikeavammaiselle henkilölle erityisperuste-
luin, kun huonekaluliikkeestä ei löydy käyttäjän tarpeita vastaavaa pöytää ja tietokone on
myönnetty terveydenhuollosta. Myöntämisen perusteena voi olla esim. käsien käytön ongelmat
liittyneenä huonoon työskentelyasentoon. Tätä voidaan kompensoida kallistus- ja korkeussää-
töominaisuudella, mitä ei ole tavanomaisessa pöydässä.

Korkeussäädettävää työpöytää ei myönnetä avustajan ergonomian parantamiseksi.

18 09 ISTUIMET

18 09 03 Tuolit

Myöntämisperusteet

Tietokonetyöskentelyssä kotona tarvittava, hyvän työskentelyasennon mahdollistava toimisto-
tuolin hankkii asiakas itse.

Erityistuoli tietokonetyöskentelyyn voidaan myöntää lääkinnällisenä kuntoutuksena vaikea-
vammaiselle henkilölle, jonka toimintakyky on sairauden tai vamman vuoksi pysyvästi alentu-
nut eikä hyvän työskentelyasennon löytäminen tai työskentely ole mahdollista tavanomaisilla
ratkaisuilla. Esim. Cp-vammaisen lapsen (tetraplegia spastica) tietokoneella työskentely onnis-
tuu vain alentamalla vartalon tonusta sekä tukemalla vartalo erilaisilla vöillä ja tuilla.

Arviointi

Työtuolin arviointi tehdään asiakkaan fysio- tai toimintaterapeutin ja apuvälineasiantuntijan yhteistyönä henkilön muuta kokonaistilannetta mietittäessä. Tämä tapahtuu hoitovastuun mukaan joko terveyskeskuksessa tai erikoissairaanhoidossa.

Myöntäminen

Ennen tuolin myöntämistä on tuolia kokeiltu ympäristössä, jossa sitä tullaan käyttämään. Saadun kokemuksen perusteella tehdään hankintaesitys perusteluineen alueelliseen apuvälinekeskukseen.

Koulunkäynnissä tarvittavat työtuolit hankkii pääsääntöisesti koulutoimi ja työikäisten työssä käytettävät työ- ja toimistotuolit työnantaja tai Kela.

18 09 27 Jalkajakkarat ja jalkatuet

18 09 45 Selkätyyny ja selkätuet

Ei myönnetä lääkinnällisenä kuntoutuksena.

KUULEMISEN APUVÄLINEET

Kuulemisen apuvälinepalvelut on keskitetty K-S sairaanhoitopiiriin korva-, nenä- ja kurkkusairauksien erikoisalalle, kuuloasemalle.

22 18 KUUNTELUN, KATSOMISEN JA VIDEOIDEN KATSELUN APUVÄLINEET

Välineet jotka tallentavat, käsittelevät (esim. suodattavat ääntä tai muuttavat analogista tietoa digitaalseksi) ja esittävät audiovisuaalista tietoa. Kohtaan sisältyvät esim. audiovisuaaliset laitteet, televisiot ja äänensiirtojärjestelmät.

22 18 24 Radiotaajuusjärjestelmät

Välineet jotka vastaanottavat tai lähettävät korkeataajuuksisia elektromagneettisia aaltoja. Kohtaan sisältyvät esim. järjestelmät, lähettimet ja vastaanottimet paikalliseen yksisuuntaiseen kommunikaatioon.

Myönnetään kokeiluun kuuloasemalta ja tehdään lausunto Kelalle.

22 18 27 Infrapunajärjestelmät

Välineet jotka vastaanottavat tai lähettävät ääntä käyttäen infrapunavaloa. Kohtaan sisältyvät esim. järjestelmät, lähettimet ja vastaanottimet paikalliseen yksisuuntaiseen kommunikaatioon, esim. henkilökohtainen äänentoisto ja auditorion äänentoistojärjestelmät.

Kuuloasemalla on lainattavissa muutamia laitteita.

22 18 30 Induktiosilmukkalaitteet

Välineet jotka vastaanottavat ja lähettävät tietoa elektromagneettisten aaltojen avulla induktiosilmukka-järjestelmissä. Kohtaan sisältyvät esim. puhetaajuus- ja kantoaallon taajuusinduktiosilmukkejärjestelmät ja induktio-silmukavastaanottimet.

Kännykän kuuntelusilmukka voidaan myöntää kuulovammaiselle lapselle /nuorelle erikoissairaanhoidosta.

Tyynyinduktiosilmukoita myönnetään erikoissairaanhoidosta kuulovammaiselle lapselle foniatrian yksiköstä ja aikuiselle kuuloasemalta.

Kiinteä induktiosilmukka vahvistimiseen voidaan myöntää keskivaikeasti tai vaikeasti kuulovammaiselle henkilölle kotikunnasta vammaispalvelulain perusteella.

Päiväkodissa olevalle / koulun aloittavalle lapselle voidaan myöntää ryhmäkuunteluun tarkoitettu RT-laite kuuloasemalta.

22 21 LÄHIKOMMUNIKOINNIN VÄLINEET

Välineet jotka helpottavat samassa tilassa olevien kahden henkilön välistä kommunikointia.

22 21 06 Puheäänenvahvistimet

Välineet jotka lisäävät yhden tai useamman henkilön äänen voimakkuutta. Henkilökohtaiset puheäänenvahvistimet, ks. 22 09 06.

Myönnetään henkilölle, joka ei pysty käyttämään kuulokojetta voidaan kuuloasemalta myöntää kuunteluvahvistin (kommunikaattori).

22 21 09 Kommunikointilaitteet

Elektroniset laitteet, jotka auttavat suorassa kommunikoinnissa. Kohtaan sisältyvät esim. kannettavat ja ei-kannettavat digitaaliset sähköiset näytöt, paperi, nauhoitetun ja/tai synteettisen puheen tulostuslaitteistot.

22 21 09 03 Kirjoittamiseen perustuvat kommunikointilaitteet

Näppäimistöillä varustetut laitteet, jotka tulostavat kirjoitetun viestin tekstinä ja/tai puheena. Kohtaan sisältyvät esim. kirjoitustulkkauslaitteet.

Myönnetään kuuloasemalta yksilöllisen tarpeen mukaan kuulonäkövammaiselle henkilölle.

22 21 12 Lähikommunikaatio-ohjelmat

Ohjelmat, jotka tuottavat viestejä suorassa kommunikaatiossa.

22 24 PUHELIMEN KÄYTÖN APUVÄLINEET

Puhelimet

Isonäppäin- tai kaiutinpuhelimen hankkii henkilö pääsääntöisesti itse.

Matkapuhelimet

Asiakas hankkii ensisijaisesti puhelimen itse.

Tekstipuhelin

Tekstipuhelin korvataan kuulovammaiselle henkilölle sosiaalitoimesta vammaispalvelulain perusteella

Numeron valinta-, linja- ja soittoäänien ilmaisimet

Soittoäänien ilmaisimet voidaan myöntää vaikeasti kuulovammaiselle henkilölle kuuloasemalta osana hälytysjärjestelmää.

Puhelinvahvistimet

Vahvistinpuhelimien tarve on vähentynyt kännyköiden yleistyessä, mutta se voidaan myöntää kuulovammaiselle lapselle tai nuorelle kuuloasemalta.

22 06 KUULEMISEN APUVÄLINEET

Välineet joiden avulla ohjataan ja/tai vahvistetaan ja/tai muunnetaan ääntä ja joita käyttävät kuulovammaiset henkilöt. Kohtaan sisältyvät esim. kuulolaitteet joissa on sisäänrakennettu tinnitusmaskeri ja induktiosilmukka.

22 06 06 Vartaloon kiinnitettävät kuulolaitteet

Välineet jotka kiinnitetään henkilön vaatteisiin tai ripustetaan niskan ympäri ja jotka vahvistavat ääntä.

22 06 06 01 Taskukuulokojeet

Taskukuulokoje koostuu pienestä laatikosta, jossa on mikrofoni ja vahvistin, vastaanottimena on joko yksilöllisesti valmistettuun korvakappaleeseen ja laitteeseen johdon kautta liitettävä vastaanotin tai tavallinen kuuloke.

22 06 06 02 Kommunikaattorit

Vahvistinkuulokkeet joita ei säädetä yksilöllisesti. Sovitetaan henkilöille, jotka sairauden, iän tai muun syyn vuoksi eivät pysty käyttämään kuulokojetta tai tarvitsevat sitä vain tilapäisesti.

22 06 12 Korvan sisäiset kuulolaitteet

Korvan sisällä käytettävät välineet jotka vahvistavat ääntä. Kohtaan sisältyvät esim. korvakäytävän kuulolaitteet.

22 06 15 Korvantauskuulolaitteet

Korvan takana käytettävät välineet, jotka vahvistavat ääntä.

22 06 15 01 Korvakappaleet

Korvantauskuulolaitteiden kanssa käytettävät korvakappaleet.

22 06 18 Vibraatiokuulolaitteet

Välineet jotka vastaanottavat, vahvistavat ja muuntavat äänet tunnon avulla havaittaviksi signaaleiksi.

22 06 27 Kuulolaitteiden lisävarusteet

Kohtaan sisältyvät esim. audioliitännät, silmälaseihin kiinnitettävät välineet, kuulolaitteiden kauko-ohjaimet.

(esim. johdot, paristot)

Kuulokojeiden paristot myönnetään kuuloasemalta 18 ikävuoteen saakka.

Kuulokojeiden väliletkut sekä taskukojeiden kuulokkeet ja johdot myönnetään erikoissairaanhoidosta.

22 06 90 Luujohtokuulokojeet

Luujohtokuulokojeella ääni johdetaan luuta pitkin sisäkorviin. Laitteen vahvistama äänienergia etenee luun värähtelyn kautta suoraan sisäkorvaan ohittaen välikorvan järjestelmän.

22 06 90 02   Luuankkuroidut kojeet

Kuulokoje kiinnitetään korvan taakse ohimoluuhun asennettavalla ruuvilla tai istutteella.

Kuulokojeen huolto

Vialliset kuulokojeet voi toimittaa poliklinikan ilmoittautumiseen täytetyn vikailmoituskaavakkeen kanssa. Kaavakkeen saa ilmoittautumispisteestä.

22 27   HÄLYTYS- JA MERKINANTOVÄLINEET

22 27 03   Merkinantovälineet, näköön perustuvat

22 27 03 02   Valolliset itkuhälyttimet

Itkuhälytin voidaan myöntää kuuloasemalta vaikeasti kuulovammaiselle vanhemmalle osana hälytysjärjestelmää .

22 27 03 03   Valolliset ovikellot ja ovikellonsoiton ilmaisimet

Kuulovammaisen ovikello voidaan korvata sosiaalitoimesta vammaispalvelulain perusteella vaikeavammaiselle henkilölle tai toimeentulotukena. Taloyhtiö voi myös kustantaa ovikellon.

22 27 09   Merkinantovälineet mekaaninen signaali

Kuulovammaisen hälytysjärjestelmä on eri toiminnoista koostuva kokonaisuus, jossa on langaton keskusyksikkö sekä vastaanotin. Hälytysjärjestelmään liitetään kuulovammaisen henkilön tarvitsemat toiminnot. Liitettäviä toimintoja voivat olla:

- ovikellon soiton ilmaisim
- puhelimen soiton ilmaisim (lankapuhelimelle)
- itkuhälytin (kun kuulovammaisen perheessä on vauva)
- henkilökohtainen näppäinläheterin
- palovaroitinerin (lain mukaan pakollinerin, minkä vuoksi se yleensä on aina osana järjestelmää)
- herätyskello.

Mikäli ovikello liitetään hälytysjärjestelmään, tulee ovikellon olla paristo- tai sähkökäyttöinen (mekaaninen ovikello ei sovellu).

Vastaanotin ja hälytystapa valitaan aina yksilöllisesti.

Arviointi

Tarpeen arvioi keskussairaalan kuulo ja kuulo-näkövammaisten aikuisten kuntoutusohjaaja tai korvapoliklinikan puheterapeutti.

Myöntäminen ja kustannukset

Aiempien toimintakäytäntöjen mukaan hälytysjärjestelmät ovat olleet sosiaalitoimen vammaispalvelulain mukaista toimintaa. K-S sairaanhoitopiirissä on kuitenkin sovittu, että kuulovammaisten hälytysjärjestelmät keskitetään erikoissairaanhoidon kuuloasemalle. Koska hälytysjärjestelmät ovat nykyisin langattomia ja siirrettäviä, voidaan niitä kierrättää tehokkaasti ja joustavasti kuuloasemalta.

Kuuloasema vastaa myös uusien hälytysjärjestelmien hankinnoista syntyvistä kustannuksista sekä niiden ylläpidosta.

22 27 12 Kellot

Välineet joilla mitataan aikaa ja jotka näyttävät ja/tai kertovat ajan. Kohtaan sisältyvät esim. kannettavat ja ei-kannettavat kellot, ja kellot joissa on tai ei ole hälytystoimintoa.

Kuulovammaisten herätyskellot, joissa värinäominaisuus, myönnetään kuulovammaiselle kuuloasemalta.

NÄKEMISEN APUVÄLINEET

04 39 NÄÖNKÄYTÖN HARJOITUSVÄLINEET

04 39 00 Näönharjoitusvälineet

(esim. äänivalolaatikko)

Voidaan myöntää silmäyksiköstä heikkonäköiselle lapselle näönkäytön harjoittamiseen.

06 30 PROTEESIT

06 30 21 Silmäproteesit

Arvioidaan, hankitaan ja uusitaan silmäyksiköstä.

Silmäproteesin uusinta korvataan 5 vuoden välein. Silmäproteesiin tehtävät muutostyöt tehdään yksilöllisen harkinnan perusteella, ei kuitenkaan silmäproteesien kiillotusta.

12 39 SUUNNISTAUTUMISVÄLINEET

Välineet, jotka auttavat suunnistautumisessa ja/tai ympäristön tunnistamisessa.

12 39 03 Näkövammaisten suuntautumiskepit

Valkoiset kepit myönnetään yksilöllisen tarpeen ja sovituksen perusteella silmäyksiköstä.

12 39 18 Opaskoirat

Myöntämisperusteet

Opaskoira voidaan myöntää sokealle henkilölle mahdollistamaan omatoimisen liikkumisen.

Arviointi

Kuntoutusohjaaja tekee alkuarvion ja Näkövammaisten keskusliiton opaskoirakoulu tekee päätöksen opaskoiran luovuttamisesta. Silmäyksikkö vuokraa koiran Näkövammaisten keskusliiton opaskoirakoulusta.

Päätös /myöntäminen

Päätös opaskoiran myöntämisestä tehdään silmäyksikön kuntoutustyöryhmässä.

18 03 PÖYDÄT

18 03 06 Lukupöydät ja pulpetit

Koulussa tarvittavat kohopulpetit hankkii opetustoimi.

18 06 VALAISIMET

18 06 06 Luku- ja työskentelyvalaisimet

Tehokkaat kohdevalaisimet ja suurennuslasivalaisimet

Myönnetään näkövammaiselle henkilölle silmäyksiköstä yksilöllisen tarpeen perusteella.

Tehokkaat käsivalaisimet

Myönnetään hämäräsokealle henkilölle silmäyksiköstä yksilöllisen tarpeen perusteella.

22 03 NÄKEMISEN APUVÄLINEET

Kohtaan sisältyvät esim. suurettavat laitteet.

Näön apuvälineiden saatavuusperusteet

Apuvälineet myönnetään yksilöllisen tarpeen perusteella.

Näkövammaiseksi luokitellaan henkilö, jonka paremman silmän näöntarkkuus on alle 0,3 tai henkilö täyttää muuten näkövammaisuuden kriteerit; acromatopsia, homonyymi hemianopsia, täydellinen hämäräsokeus, näkökyvyn haitta-aste 50 % muusta syystä ja/tai näkökentän kaventuminen 20° putkeksi.

22 03 03 Valonsuodattimet

22 03 06 Silmälasit ja piilolinssit

22 03 06 01 Silmälasilinssit

22 03 06 02 Kehykset

22 03 06 03 Piilolinssit

1. Näkövammaiset

Mikäli paremman silmän näöntarkkuus on alle 0.3 tai potilas täyttää muuten näkövammaisuuden kriteerit; Achromatopsia, homonyymi hemianopsia, täydellinen hämäräsokeus, näkökyvyn haitta-aste 50 % muusta syystä ja/tai näkökentän kaventuminen 20° putkeksi.

Lähi- ja kaukolaseja korvataan 5 vuoden välein, jos näkökyvyn parantamiseksi lähelle tai kauas on tarpeen muu kuin silmän taittovoimaa tai ikää vastaava korjaus.

Suodatinlaseja tai muita erikoislinsskejä voidaan korvata erityisharkinnan mukaan.

2. Amblyopia

Amblyopian hoitoon korvataan kahdet lasit alle 10-vuotiaille.

Visuseron on oltava 3 riviä tai enemmän, tai amblyopia silmän visus jää alle 0.7.

3. Aphakia

Sankalasisit korvataan 5 vuoden välein. Kovat piilolasisit korvataan 2 vuoden välein ja pehmeät kerran vuodessa. Erityistilanteissa pehmeitä piilolaseja voidaan korvata erityisharkinnan mukaan.

4. Keratokonus

Piilolasisit korvataan 2 vuoden välein, jos näöntarkkuus sankalaseilla on paremmassa silmässä alle 0.6 tai huonomman silmän näöntarkkuus jää alle 0.3.

Silmälasit

Linssit korvataan täysimääräisinä ilman pintakäsittelyjä tai värjäyksiä. Kehyksistä korvataan 100 €.

22 03 09 Suurentavat lasit, linssit ja linssikokoonpanot

22 03 09 01 Suurennuslasit ilman valoa

22 03 09 02 Suurennuslasit valolla

22 03 12 Kiikarit ja kaukoputket

Apuvälineet lainataan yksilöllisen tarpeen ja sovituksen perusteella silmäyksiköstä.

22 03 18 Suurentavat videojärjestelmät

22 03 18 02 Kannettavat suurennuslaitteet

Luku-TV tai **kannettava lukulaite** voidaan myöntää heikkonäköiselle, joka ei näe riittävän hyvin suurennuslaseilla.

22 12 PIIRTÄMIS- JA KIRJOITUSVÄLINEET

22 12 12 Mekaaniset pistekirjoittimet

22 12 15 Kirjoituskoneet, sähköiset

Myönnetään vaikeasti näkövammaiselle henkilölle pistekirjoituksen opiskelua ja käyttöä varten.

Pistekirjoituskone vuokrataan Näkövammaisten Keskusliitosta.

22 15 LASKUKONEET

22 15 06 Laskukoneet

Kohtaan sisältyvät esim. puhuvat laskimet.

Laskukone voidaan myöntää koululaisille, joille Kela ei myönnä laskukonetta. Arvio tehdään Jyväskylän näkövammaisten koulussa. Päätös tehdään silmäyksikössä.

22 18 KUUNTELUN, KATSOMISEN JA VIEDOIDEN KATSELUN APUVÄLINEET

Välineet jotka tallentavat, käsittelevät (esim. suodattavat ääntä tai muuttavat analogista tietoa digitaalseksi) ja esittävät audiovisuaalista tietoa. Kohtaan sisältyvät esim. audiovisuaaliset laitteet, televisiot ja äänensiirtojärjestelmät.

22 18 03 Nauhoitus- ja kuuntelulaitteet

22 18 03 01 Kasettinauhurit

22 18 03 02 Digitaaliset sanelulaitteet

22 18 03 03 Daisy-formaattia toistavat laitteet

Digitaalinen sanelin ja Daisy-kuuntelulaite voidaan myöntää näkövammaiselle muistiinpanojen tekemistä ja äänikirjojen kuuntelemista varten.

Daisy -kuuntelulaite lainataan silmäyksiköstä alakouluikäiselle näkövammaiselle lapselle. Kela myöntää Daisy-laitteen yläkoululaisille ja lukiolaisille. Aikuiset näkövammaiset saavat Daisy-kuuntelulaitteen Daisy-kuuntelulaittepalvelusta tai liittyessään Celia näkövammaisten kirjaston asiakkaiksi.

22 24 PUHELIMEN KÄYTÖN APUVÄLINEET

22 24 01 Matkapuhelimen erityisohjelmat

Matkapuhelimeen liitettävä puhe- ja/tai suurennusohjelma voidaan myöntää sokealle, vaikeasti heikkonäköiselle tai kuurosokealle silmäyksiköstä, kun matkapuhelimen käyttö ei muuten onnistu.

Asiakas hankkii itse puhelimen. Puhe- ja suurennusohjelmat eivät toimi kaikissa puhelinmallissa.

Joissakin uusimmissa matkapuhelinmalleissa on puheominaisuus sisäänrakennettuna, joka saattaa riittää.

Silmäyksikkö päättää ohjelman päivityksestä yksilöllisen tarpeen perusteella. Matkapuhelimen ylläpidosta vastaa näkövammaisen.

22 27 HÄLYTYS- JA MERKINANTOVÄLINEET

22 27 12 Kellot

22 27 12 03 Pöytäkellot ja seinäkellot

Näkövammaisten käyttöön tarkoitettu **puhuva pöytäkello**, jossa laite puhuu kelloajan ja päivämäärän.

Myönnetään sokealle silmäyksiköstä.

22 27 12 01 Rannekellot

22 27 12 02 Tasku- ja kaulakellot

Ei myönnetä lääkinnällisenä kuntoutuksena.

22 30 LUKEMISEN APUVÄLINEET

22 30 15 Lukutelineet ja kirjanpitimet

Lukuteline myönnetään yksilöllisen arvion perustella heikkonäköiselle henkilölle.

22 30 21 Lukukoneet

Kannettava lukulaite voidaan myöntää heikkonäköiselle, joka ei näe riittävän hyvin suurenuslaseilla.

22 33 TIETOKONEET JA PÄÄTELAITTEET

Silmäyksikkö ei myönnä tietokonetta lääkinällisenä kuntoutuksena. Poikkeuksena alakoululaiset, joille Kela ei myönnä tietokonetta. Arvio tehdään Jyväskylän näkövammaisten koulussa. Päätös tehdään silmäyksikössä.

22 33 12 Käyttöohjelmat

Esim. ruudunlukuohjelma, suurennusohjelma, tekstintunnistusohjelma, puhesynteesiohjelma.

Tietokoneohjelmia myönnetään silmäyksiköstä lääkinällisenä kuntoutuksena silloin, kun tietokone on päivittäisessä käytössä ja kun tarve johtuu näkövammasta. Ohjelmien tarpeen arvioi näkövammaisten tietotekniikkaan perehtynyt ATK-ohjaaja.

Ohjelmien päivitykset myönnetään yksilöllisen arvioinnin perusteella.

22 33 18 Tietokoneiden ja verkkojen lisävarusteet

Näytönvarsi voidaan myöntää näkövammaiselle yksilöllisen arvioinnin perusteella.

22 36 TIETOKONEIDEN TIEDONSYÖTTÖLAITTEET

22 36 12 Vaihtoehtoiset syöttölaitteet

Pistenäyttö voidaan myöntää kuurosokealle ja sokealle yksilöllisen harkinnan perusteella silmäyksiköstä.

30 VAPAA-AJAN VÄLINEET JA LEIKKIVÄLINEET

Välineet jotka on tarkoitettu leikkeihin, harrastuksiin, urheiluun ja muuhun vapaa-ajan viettoon.

Eivät ole lääkinällisen kuntoutuksen apuvälineitä.

MUISTIN APUVÄLINEET

(Asiantuntija: Kaisa Karhu, kuntoutusohjaaja, K-S sairaanhoitopiiri)

Muistikuntoutuksen menetelmiä

Muistikuntoutuksen tavoitteena on muistiin painamisen ja palauttamisen sekä muistissa säilyttämisen vahvistaminen.

Ulkoiset menetelmät eivät huononna muistia vaan helpottavat arkea

- kalenteri, muistilaput, muistiinpanot
- järjestelmällisyys (tavarat samoissa paikoissa)
- muistuttajat.

Sisäiset menetelmät

- visuaaliset mielikuvat
- ryhmäksi järjestäminen
- kirjainsanat ja vihjesanat.

Neuropsykologinen kuntoutus on todettu tehokkaaksi menetelmäksi lievissä muistisairauksissa.

(Karhu, K. 2009.)

Muistia tukevat apuvälineet

Kognitiiviset toimintarajoitteet rinnastetaan fyysisiin toimintarajoitteisiin, joita voidaan tukea apuvälineiden avulla. Tavoitteena on, että henkilö, jolla on muistisairaus, voi apuvälineiden avulla pidentää tavanomaista tapaa toimia, ehkäistä esimerkiksi kotitapaturmariskiä ja lisätä turvallisuutta sekä itsenäisyyttä. Muistia tukevia apuvälineitä voidaan myöntää muistisairauspotilaille yksilöllisen tarvearvioinnin ja kokeilun perusteella.

Teknologia tai apuväline on harvoin yksin ratkaisu asiakkaan muuttuvassa tilanteessa. Muilta henkilöiltä (omaiset, ammattilaiset) saatava apu ja tuki ovat keskeisintä muistisairaiden tuki-toimintoja mietittäessä. Kun muihin palveluihin tai muilta saatavaan apuun sovitetaan teknologian tuomat mahdollisuudet, on siitä saatava hyöty usein parhain mahdollinen. Teknologian

sovelluksissa korostuu turvallisuus. Kuntoutuksen näkökulmasta kyse on toimintakyvyn ylläpitämisestä turvallisuusriskit huomioon ottaen. (Topo Päivi 31.8.2009.)

Teknologian hyödyistä on tutkimusten mukaan näyttöä henkilöillä, joilla on lievä kognitiivinen häiriö tai jolla on diagnosoitu lievä muistisairaus ([CDR-luokituksen](#) mukaan arvioitu). Sen sijaan keskivaikeasti tai vaikeasti muistioireisille tarkoitettuja sovelluksia ei juuri ole olemassa. (Topo P. 2009.)

Muistin apuvälineiden käytön tavoitteet

- auttaa tekemään tiettyjä toimintoja
- antaa käsityksen ajankulusta
- auttaa paikkaan orientoitumista
- auttaa suunnistamaan ympäristössä
- auttaa säilyttämään, ylläpitämään ja luomaan sosiaalisia kontakteja
- luo turvallisuutta ja varmuutta
- tukee omatoimisuutta
- tuoda iloa ja hyvää oloa
- vähentää omaisten kuormittumista
- ehkäisee ei-toivottuja tilanteita, vahinkoja ja onnettomuuksia
- auttaa paremman hoidon antamisessa.

(Apuvälineet ja dementia pohjoismaissa, Stakes 2008, s. 19.)

Muistia tukevia apuvälineitä

I Lievä muistisairaus

- muistuttava kello, digitaalisesti hälyttävä rannekello, puhuva rannekello
- ajankäytön hallintalaite
- lääkemuistuttaja
- kuvapuhelin, helppokäyttöpuhelin
- sähköinen muistuttava seinäkalenteri
- matkapuhelin, jossa turvanappi (mahdollisuus hätäkutsuun)
- paikantaja (tavarantarkkijä).

II Keskivaikea muistisairaus

- liesivahti
- turvapuhelin
- savuhälytin, johon liitetty savukutsu
- ruokailuvälineet
- toimintakyvyn apuvälineiden erityispiirteinä väritykset, yksinkertaisuus.

III Vaikea muistisairaus (dementia-asteinen)

Turvallisuuteen liittyvät välineet ja hälytysjärjestelmät (palvelutaloissa ja laitoksissa)

- kulunvalvonta, ovihälytys, hälytinmatto, turvakamera, GPS-paikannuslaite
- optinen sänkyvahti, kannettava liikehälytin
- puhuva ohjeita antava lähetin ulko-oven vieressä
- sähköpeitto / lämpöpeitto/ pallopeitto.

Muistin apuvälineiden arviointi

Muistisairaiden apuvälineet tulee arvioida yhdessä muistitiimin (lääkäri, muistikoordinaattori ja muistihoitaja) kanssa. Apuvälinearviointia tehtäessä on arvioitava henkilön kyky oppia uuden tekniikan käyttö sekä ennuste sairauden etenemisestä. Arviointi tulee tehdä riippumatta siitä, kuka apuvälineen maksaa.

Muistisairaiden apuvälineet tulee arvioida yhdessä muistisairauksien asiantuntijan kanssa. Apuvälinearviointia tehtäessä on arvioitava henkilön kyky oppia uuden tekniikan käyttö sekä ennuste sairauden etenemisestä. Arviointi tulee tehdä riippumatta siitä, kuka apuvälineen maksaa.

Apuväline voidaan myöntää hoitovastuuyksiköstä apuvälineenä silloin, kun asia on arvioitu yhteistyössä muistitiimin kanssa ja apuvälineen käytön seurannasta on sovittu.

MUITA SOVITTUJA TOIMINTAKÄYTÄNTÖJÄ

Kahden samanlaisen apuvälineen myöntämisperusteet

Apuvälinepalveluja tarvitsevat asiakkaat toimivat usein useammassa eri toimintaympäristössä, jolloin samaa apuvälinettä saatetaan tarvita useampi kappale. Näitä tilanteita voivat olla esim. vammaisen lapsen tarvitsemat vaikeasti siirrettävät apuvälineet. Eri kodeissa toimiminen (esim. yhteishuoltajuus) edellyttää apuvälineitä, joita ilman lapsen toiminta rajoittuu. Tällaisia apuvälineitä voivat olla mm. sähkötoiminen sänky, tai lapsi voi tarvita myös kouluun tai ilta-päivähoitoon yksilöllisesti valitun apuvälineen (esim. wc-tuolin).

Apuvälineen kuten seisomatelineen käyttö tulee sovittaa osaksi arjen muita toimintoja. Yhteisesti sovitut ja kirjatut tavoitteet selkeyttävät toimintojen suunnittelua. Näin toimien mahdollistetaan tavoitteiden saavuttaminen ja apuvälineiden tehokas käyttö. Usein yksi apuväline on riittävä asetettujen tavoitteiden saavuttamiseksi.

Pääsääntöisesti terveydenhuollosta luovutetaan käyttäjälle yksi tarvittava apuväline. Hoitovastuussa oleva taho voi myöntää yksilöllisen harkinnan mukaan henkilön tarvitsemat välttämättömät apuvälineet koteihin / eri toimintaympäristöihin sen mukaan, kuinka välttämätön apuväline on päivittäisten elämän kannalta arvioituna (esim. jos apuvälineen käyttötarve eri toimintaympäristöissä on säännöllistä, voi apuvälineen kuljetus paikkojen välillä olla lähes mahdotonta). Päätös perusteluineen kirjataan potilastietojärjestelmään sekä päätös että lainaukset kirjataan KuntoApu -tietojärjestelmään.

Jaettu hoitovastuu

Nopeasti etenevissä sairauksissa (esim. ALS) toimintakyky heikkenee varsin nopeasti. Tällöin myös apuvälinetarve muuttuu usein melko nopeasti. Asiakaslähtöinen, joustavin sekä kokonaistaloudellisin toimintatapa on järjestää asiakkaan tarvitsemat halvemmat apuvälineet terveyskeskuksen apuvälinelainaamosta lyhytaikalainaan. Mikäli terveyskeskuksen apuvälinelainaamosta ei löydy asiakkaalle sopivaa apuvälinettä, tehdään hankinta erikoissairaanhoidosta hoitovastuuyksiköstä. Yksilöllisesti arvioitavat ja hankittavat apuvälineet (pyörätuoli, kotihoitosänky, erikoispatja) hankitaan alueellisen apuvälinekeskuksen kustannuksella, mutta arviointi ja suositus voidaan tehdä perusterveydenhuollossa. Palveluja järjestettäessä on ensi-

sijaisesti varmistettava asiakkaan saama palvelu. Hallinnollinen peruste ei saa viivästyttää asiakkaan tarvitsemien palveluiden ja apuvälineiden saamista.

Leikkausten jälkeiset tuet, tuki- /kipsikengät ja muut apuvälineet

Leikkauksen jälkeiset tuet pyritään järjestämään sairaalasta esim. vatsatukiliivit, tuki- ja kipsikengät. Apuvälineet tulee käyttötarpeen lakattua palauttaa sairaalaan.

Potilaan kanssa sovitaan apuvälineen laina-aika ja palautuspaikka.

Kipsikengät lainataan erikoissairaanhoidosta silloin, kun se välittömästi kipsauksen jälkeen on perusteltua. Muulloin kipsikengä lainataan siitä yksiköstä (erikoissairaanhoido tai perusterveydenhuolto), mihin on sovittu kontrolli.

Lasten leikkausten ja tapaturmien jälkeen tarvittavat apuvälineet (kuten pyörätuolit) järjestetään akuuttivaiheessa osaston omistuksessa olevilla apuvälineillä. Kun käyttötarve on pitkäaikainen ja tilanne vakiintunut, hankitaan lapselle asiantuntijan tekemän arvioinnin perusteella maksusitoumuksella uusi pyörätuoli.

Potilaan kotiutuessa määräaikaisesti tarvittavat apuvälineet lainataan ensisijaisesti kotikunnan terveyskeskuksen apuvälinepalvelusta. Potilasta hoitavan/kuntouttavan fysioterapeutin tai hoitajan vastuulla on kotiutuksen mahdollistavien apuvälineiden järjestäminen. Potilasta tai hänen omaistaan ei lähetetä Kinkomalle alueelliseen apuvälinekeskukseen vaan apuvälineet pyritään järjestämään asiakaslähtöisesti ja joustavasti siten, että ne ovat joko mukaan otettavissa keskussairaalasta tai niiden järjestämisestä on sovittu kotikunnan apuvälinepalvelun kanssa.

Kierrätettävät apuvälineet kustannetaan alueellisen apuvälinekeskuksen määrärahoista ja muut apuvälineet hoitovastuuyksikön määrärahoista.

APUVÄLINEIDEN PUHTAUS- JA HUOLTOTOIMENPITEET

Apuvälineiden puhdistaminen

Apuvälineiden puhdistaminen aina käytön jälkeen on tärkeää. Puhtaat ja likaiset apuvälineet on pidettävä erillään ja varmistettava, että palautuneet apuvälineet puhdistetaan oikein ja mahdollisimman pian. K-S sairaanhoitopiirin hygieniahoitaja on ohjeistanut apuvälineiden puhdistamisen.

Hygieniahoitajan ohje apuväline- ja puhtauspalvelun asiantuntijoille:

Käytöstä palautuvat välineet viedään välittömästi puhdistuspaikalle ja puhdistetaan mahdollisimman pian. Puhtaat ja likaiset apuvälineet pidetään eri tiloissa.

Ohjeita apuvälinepalvelun työntekijöille

- apuvälineet puhdistetaan mahdollisimman pian MRSA- tai ESBL- riskien vuoksi.
- Mikäli apuvälineen käyttäjällä on moniresistentti sairaalabakteerikanta, puhdistetaan apuvälineet heti! Sairaala-/laitoshuoltajalta pyydetään apuvälineen kiireellistä puhdistusta.
- Likaisia apuvälineitä käsiteltäessä on huolehdittava käsihygieniasta; kädet desinfioidaan käsihuhuhteella aina, kun likaisiin apuvälineisiin on koskettu. Tarvittaessa käytetään suojakäsineitä; samoilla käsineillä ei kosketa muuta ympäristöä ja kädet desinfioidaan heti käsineiden riisumisen jälkeen.
- Apuvälineet on puhdistettava ennen kuin tehdään mitään huoltotoimenpiteitä tai niitä luovutetaan eteenpäin.
- Asiakaskäynneillä työntekijöillä tulee olla mukana käsihuhdepullot ja tarvittaessa suojakäsineet.

Ohjeita sairaala-/laitoshuoltajille

- Yleensä tavallinen yleispesuaine riittää.
- Suihkutuolien yms. pesussa käytetään klooriliuosta vahvuus 200 ppm (t ym. peseytymisessä käytettävät apuvälineet puhdistetaan klooriliuoksella).

Pesukoneessa pestävien päällisten pesussa käytettävä desinfioivaa pesuainetta (Sumapack).

Apuvälinehuollot

Apuvälineiden huolto järjestetään paikallisesti aina, kun se on mahdollista ja siihen on riittävä ammattitaito. Erityisapuvälineiden (kuten sähköpyörätuolit, muut sähköiset apuvälineet) huoltovastuu on erikoissairaanhoidossa ja niistä vastaa lääkintätekniikka. Kaikissa apuvälinehuoltoon liittyvissä asioissa noudatetaan joustavaa ja asiakaslähtöistä palvelua. Apuvälineen omistus- tai hoitovastuusuhte ei saa vaikeuttaa ja hidastaa asiakkaan tarvitsemaa palvelua. Eri osapuolten välinen yhteistyö ja asiakaslähtöinen palvelu ovat toiminnan lähtökohtana.

Huoltokustannukset

Apuvälineiden huoltokustannukset kuten varaosat, huoltotarvikkeet sisältyvät alueellisen apuvälinekeskuksen toiminnan kustannuksiin. Terveyskeskuksen tai kunnan huoltohenkilöstön työaika on kunnan / kuntayhtymän kustannus.

Kuljetukset huoltoon

Apuvälineiden kuljetuksissa käytetään ensisijaisesti kuljetusreittejä (liite). Asiakkaiden kotoa huoltoon haettavien apuvälineiden (esim. sähköpyörätuoli) kuljetukset järjestetään erikseen. Kun kuljetus tehdään kunnan / kuntayhtymä omalla autolla, vastaa kustannuksista kunta.

LAINATTAVAT HOITOVÄLINEET

Alla olevat laitteet ovat hoitovälineitä, joiden lainauksia voidaan tarvittaessa seurata alueellisessa KuntoApu -tietojärjestelmässä terveyskeskuskohtaisesti. Tarkempi ohjeistus KuntoApu -luokitusoppaassa.

Hengityspalkeet (ambu)

04 03 12 01 Käsikäyttöiset hengityspalkeet

PEF -laite

04 03 30 Hengitystä mittaavat laitteet

esim. PEF -laitteet

Ei myönnetä lääkinnällisen kuntoutuksen apuvälineenä.

Alusastiat

09 12 33 Portatiivit ja alusastiat

Lainataan usein tarvikejakelun, kotisairaanhoidon, kotihoitoyksikön kautta. Lainaustapahtumia voidaan terveyskeskuksissa seurata apuväline-tietojärjestelmässä, mutta niiden kustannuksia (hankintoihin liittyviä laskuja) ei seurata apuvälineiden tietojärjestelmässä.

Ei myönnetä lääkinnällisen kuntoutuksen apuvälineenä.

Lääkeannostelun välineet

Ei myönnetä lääkinnällisen kuntoutuksen apuvälineenä.

04 19 04 Annosteluvälineet

Sisältävät mm. tabletinpuolittajat, tippatelineet.

LÄHDE- JA TAUSTAMATERIAALI ⁷

Helminen, K. ja Pennanen, H. 2007. Piikkikuoren alla siilin hellyys piili – kommunikaatiokansio on mahdollisuus vuorovaikutukseen. Opinnäytetyö. Sosiaalialan koulutusohjelma. Diakonia-ammattikorkeakoulu, Pieksämäki

Kallinen, M. 2007. Keski-Suomen sairaanhoitopiiri. Lausunto Hämeenlinnan hallinto-oikeudelle hallintoriita-asiassa, Hämeenlinnan hallinto-oikeuden päätös, lausunnon antaminen korkeimmalle hallinto-oikeudelle, korkeimman hallinto-oikeuden päätös

Kallinen, M. 2007. Keski-Suomen sairaanhoitopiirin eri erikoisalojen asiantuntijoiden kannanotot ja linjaussuositukset.

Karhu, K. 2009. Muistiapuvälineet Alueellinen muistipoliklinikoiden kehittämispäivä nro IV. 18.11.2009. Jyväskylä

Karhu, K. 2010. Henkilökohtainen tiedonanto 3.3.2010. Kuntoutusohjaaja, muistisairaudet, K-S sairaanhoitopiiri

Leikas, J. ja Eräkanto, S. 1997. Apuvälineluokitus. Luetteloita 2. Helsinki: Stakes ja Valtion Teknillinen tutkimuslaitos

Lääkinnällisen kuntoutuksen ja sosiaalitoimen apuvälinepalveluiden saatavuusperustesuositus Pohjois-Karjalan sairaanhoito- ja sosiaalipalvelujen kuntayhtymän alueella. 2007. Apuvälineet. Apuvälineiden saatavuusperusteet

Rompasaari, P. 2009. Haavakengän tarpeen kartoittaminen haavahoidossa. Haavahoidon ammatilliset erikoistumisopinnot. Mikkelin ammattikorkeakoulu

SFS-EN ISO 9999. Vammaisten apuvälineet. Luokitus ja terminologia. 2007. Helsinki: Suomen Standardisoimisliitto SFS.

SFS-EN ISO 9999. Vammaisten apuvälineet. Kansallinen sovellus 2010.

---

⁷ Lähdemateriaalia ei ole päivitetty uusien versiopäivitysten yhteydessä

Topo, P. 2009. Teknologia muistisairaiden ihmisten ja heidän omaistensa tukena. Luentolyhenneelmä. Apuvälinealan valtakunnalliset koulutus- ja neuvottelupäivät 31.8.2009, Seinäjoki

Valpas Varsinais-Suomen sairaanhoitopiirin alueen apuvälinepalveluiden saatavuusperusteet. 2008. Kuntoutuskeskus, Alueellinen apuvälinetoiminta. 2. versio.

Muiden sairaanhoitopiirien kommentit ja linjaukset, apuvälineyksiköiden asiantuntijoiden sähköpostikeskustelut 2008 -2010. Vastaanottaja U. Kolomainen.